శ్రీః శుభమస్తు

శ్రీః హయగ్రీవలక్ష్మీనారాయణాభ్యాం నమోనమః

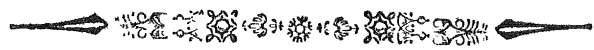

శ్రీః బ్రహ్మతన్త్ర పరకాలగురుపరం పరాయై నమోనమః

ఇహఖలునిఖిలజగతీతలవాస్తవ్యానాం శ్రీవైష్ణవశిరోమణీనామత్యంతమాననీయం శ్రీమద్వర దార్య ప్రణీత శ్రీనివాస బ్రహ్మతన్త్ర పరకాలమహాదేశిక విషయక వేద పాదస్తవేనసహ శ్రీశ్రీ నివాసదేశికేంద్ర బ్రహ్మతన్త్ర పరకాలమహాదేశిక విషయకః

శ్రీ ప్రత్యగ్రదుర్గకృష్ణకవిసార్వభౌమ ప్రణీతః

ప్రపన్నజనజీవనస్తవః - తేనైవకృతో రఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్ర పరకాలమహాదేశికవిషయకస్య వ్యాఖ్యానో వేదపాదస్తవః - ఆచార్యగద్యంచ - తదనుజేన ప్రత్యగ్రదుర్గవేదాంతాచార్యనామ్నా లేఖనప్రమాదాదిదోషాన్ సంశోధ్య వనపర్తిసంస్థానాధీశ్వర శ్రీమత్సవైరాజా బహిరీబల వంతబహదురు బిరుదాభిరామ రామేశ్వర రాయ ప్రభువర్యాజ్ఞాయా తదాస్థాన స్థాపిత బ్రహ్మవిద్యావిలాసముద్రాక్షరశాలయాం, చిత్రభానువత్సర ఫాల్గునశుక్లదశమ్యాం ముద్రితం విజయ తాంత మామ్.

(శుభమస్తు)

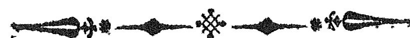
శ్రీహయగ్రీవాయనమః

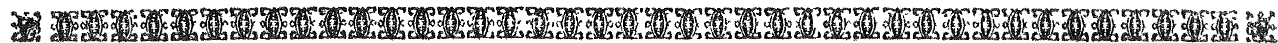
శ్రీమతే శ్రీనివాసబ్రహ్మతంత్రపరకాలమహాదేశికాయనమః

సమస్తభువనత్రాణభారవాహిత్వకర్తయా । కర్ణాదఃహరివాహాయనమోవిశ్వంభరాయతే ॥ ౧ ॥ వేదస్థపదక్లృప్త్యైకదక్షైఃపద్యైకలిద్విషం । స్తోష్యామ్యాచార్యసంస్ఫూర్తిమివాస్యామ్నాయవేద్యతాం ॥ ౨ ॥ శ్రీనివాసబ్రహ్మతంత్రపరకాలగురుస్తవైః । శోధయామ్యద్యరసనాంకుజనస్తవదూషితాం ॥ ౩ ॥ శ్రీనివాసబ్రహ్మతంత్రకలివైరిగురూత్తమం । ప్రీతాఃపూర్ణగుణస్తోమాఃపశ్యేమశరదశ్శతం ॥ ౪ ॥ పరకాలయతీశానం పశ్యంతఃపరయాముదా । జితకామంజితక్రోధంజీవేమశరదశ్శతం ॥ ౫ ॥ పద్మాప్రియప్రియకరంపరకాలగురుంపరం । నమంతస్సతతంనాథంనందామశరదశ్శతం ॥ ౬ ॥ యత్రభాష్యార్యయోస్సామ్యంయస్మిన్నస్తవరావయం । స్తువంతస్తంగురువరంమోదామశరదశ్శతం ॥ ౭ ॥ వివర్తోలక్ష్మణమునేర్వ్యాప్తోవాజిముఖస్యయః । సంసేవ్యచరితార్థాస్తంభవామశరదశ్శతం ॥ ౮ ॥ పరకాలగురువాక్పానాచ్చిరకాలపరిణాహినః । పరితాపపరిహారిణశ్శృణవామశరదశ్శతం ॥ ౯ ॥ బృహతీఛందసస్స్తోత్రీశ్త్ర్యుత్తరశతసమమిదంవృత్తం । బ్రహ్మతంత్రపదశోభినస్సర్వతంత్రకృతినోగుణాన్ । శ్రీనివాసకలిజిద్గురోఃప్రబ్రవామశరదశ్శతం ॥౧౦॥ త్రిష్టుప్ఛందసివట్షష్ట్యుత్తరశతసమమిదంవృత్తం ॥ భజంతస్తంకలిజితంగురుంస్తువంతస్సచ్ఛుభగుణోత్కరాన్ । నమంతస్తత్పదయుగంపద్యైగజీ

తాస్స్యామశరదశ్శతం ॥ ౧౧ ॥ పఙ్క్తిచ్ఛన్దసి సప్తత్యుత్తరత్రిశతతమవృత్తం ॥ శ్రీనివాసబ్రహ్మతన్త్రకల్పితైరిహ మాన్త్రశ్రేయే । అన్తర్ధ్వాన్తచ్ఛిదం సమ్యక్ జ్యోక్చ సూర్యం దృశే గురుం ॥ ౧౨ ॥ బుధవరః కలిజిద్గురుస్స జయతి త్రిదశద్రుమః । కృతిసదస్సుకృతాహ్వయయాద్య ఉదగాన్మహతోర్ణవాత్ ॥ ౧౩ ॥ బృహతీచ్ఛన్దసి చతురశీత్యుత్తరశతతమమిదం వృత్తం ॥ కలిద్విషస్స ద్వచసోగభీరాద్గురోర్మహాదన్తస్తిమిరం పరాస్తాం । ప్రజ్ఞాంబుధేర్యో ధరవిర్యాదితో ద్భ్రాజమానస్సరిరస్యమధ్యాత్ ॥ ౧౪ ॥ సేవేయ శ్రీకలిరిపుగురుం యదనుష్ఠీయమానాదుక్తాత్స్వోక్తైశ్శిరసి శరణాగతిసంజ్ఞాదుపాయాత్ ॥ పాతిస్మైతే జననమరణైరసకృత్క్లిశ్యమానం వృష్ణీనాం ఖల్వసుపది సమాప్య షభోరోహితాత్తః ॥ ౧౫ ॥ అత్యష్ట్యాం ద్విపంచాశదధికనవశతోత్తరైకోనవింశతిసహస్రతమమిదం వృత్తం ॥ వద్ధదశాం దుష్కృతసంచయోత్థాం గురుస్స నిష్కాస్య కలిం ద్విషన్మాం ॥ దుర్వారదుర్మోహహతే మోనిరాసే సహార్యో విపశ్యన్స్వనసావునాతు ॥ ౧౬ ॥ శ్రీవాసబ్రహ్మతన్త్రాఙ్ఘ్రిపదకలిజిత్సంజ్ఞయోగీశనుత్యాసంతుష్టశ్రీహయాస్యశ్శుభగుణజలధిస్సాన్వవాత్మదాసైకవశ్యః । ఆజన్మప్రాప్తమాగస్సరసిజసదనాపారతన్త్ర్య పరుద్ధఃకుంతాఘూర్యాన్మమాయలమసనినవనవోల్లాసనిర్మాణనిఘ్నః ॥ ఆత్రేయవంశ్య శ్రీలక్ష్మీనారాయణగురోస్సుతః । అస్తావీద్వరదాభిఖ్యః పరకాలగురూత్తమం ... ... : ... ... ॥ ౧౭ ॥

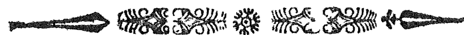
శ్రీనివాసబ్రహ్మతన్త్రపరకాలగురువేదపాదస్తవస్సంపూర్ణః

శ్రీశుభమస్తు

శ్రీమచ్ఛ్రీనివాసదేశికేంద్ర బ్రహ్మతంత్ర పరకాలమహాదేశికేభ్యోనమః

ప్రపన్నజనజీవనస్తుతిప్రారంభః

శ్రీవాసదేశికేంద్రశ్రీబ్రహ్మతంత్రకలిద్విషః । ఆచార్యస్య పదద్వంద్వ మప్రతిద్వంద్వమాశ్రయే ॥ హరణం సమస్తాఘపిశాచికానాం శరణం ప్రపద్యే ప్రణతార్తిహారి । కరుణాపయోధేః కలివైరిణశ్శ్రీ చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం ॥ ౧ ॥ బ్రహ్మతంత్రోత్తమగురోః కటాక్షం పావనం తం శిశిరమాశ్రయేయ । మాదృశోపి ప్రచురపాప్మకాని మానసపూర్త్తస్తరతి దుష్కృతాని ॥ ౨ ॥ శ్రీనిలయబ్రహ్మతంత్రార్యవర్యస్యైకకృపాపూర్ణనేత్రాంచలేన । యామ వయం దివ్యధామాత్యుదారం తేన పవిత్రేణ శుద్ధేన పూతాః ॥ ౩ ॥ కమలావాసమహాదేశికానాం విమలాంఘ్రిద్వితయమనుస్మిషద్భిః । కృతపాపా అపి దివ్యైః పరాగైః రతిపాప్మానమరాతిం తరేమ ॥ ౪ ॥ ధన్యోస్మ్యద్యాహమాశ్రయక్కృతార్థశ్శ్రీవాసబ్రహ్మతంత్రదేశికానాం । ఆకల్పం దివ్యసద్దయం కటాక్షం లోకస్య ద్వారమచిరమత్పవిత్రం ॥ ధ్యాయేమ శ్రీనివాసాభిధానాం భూయోభూయోపి సద్దేశికానాం । దివ్యం తదూర్ధ్వపదమద్భుతం శరణ్యం జ్యోతిస్సదా భ్రాజమానం మహస్వత్ ॥ ౬ ॥ కమలానివాసం కలిజిద్దేశికేంద్రం ధుతసర్వతాపోస్మ్యభివంద్యాద్య వాగ్భిః । సకలాగమాంతోదితసారాంశభాగ్భిరమృతస్యధారాబహుధాదోహమానం ॥ ౭ ॥ శరణం యత్ప్రాప్య సుధియోభవాబ్ధి తారణం మస్వాం తేసుకరం మహాంతః । వరణీయం తచ్ఛ్రీకలిజిద్గురూణాం చరణం నో లోకసుధీతాం దధాతు ॥ ౮ ॥

లిద్విషద్దేశికపాదపద్మభరార్పణాద్యత్సులభం పదం స్యాత్ । స శశ్వదంహిష్ణులముజ్జ్వలం తన్న కర్మణా న ప్రజయా ధనే
న ॥ ౯ ॥ శ్రీవాససాక్ష్యైకలిజిద్గురూణాం త్వమేవ పాత్రీకృత్యస్మాకం కరుణాపయోనిధే । శాంతే దాంతే ఽపమితే కృతే భరత్యా
గేనైకే ఽమృతత్వమానశుః ॥ ౧౦ ॥ భవానలాం ధాఃకలిజిద్గురూణాం కటాక్షసిద్ధాంజనమాశ్రయంతః । వయంచ
వీక్షేమహీతం శరణ్యాం పరేణ నాకం నిహితం గుహాయాం ॥౧౧॥ న కర్మయోగో న చ భక్తియోగో న జ్ఞానయోగోఽపి మమా
స్తు జాతు । కలిద్విషత్పాదభరార్పణాత్తద్విభ్రాజతే యద్యతయో విశంతి ॥ ౧౨ ॥ జానీమహే శ్రీనిధిదేశికేంద్ర శ్రీబ్ర
హ్మతంత్రం కలిజిద్గురుం తం । శరణ్యమేకం హృదయం భజంతే వేదాంతవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థాః ॥ ౧౩ ॥ మన్యామహే
స్మానలముద్ధర్తుకామం తం న్యాసవిద్యాఫలమేవావతీర్ణం । ధన్యాస్సమస్తా భువి యం సంస్తువంతి సన్న్యాసయోగాద్య
తయశ్శుద్ధసత్త్వాః ॥౧౪॥ శ్రీమాన్నివాసాభిధదేశికేంద్రకలిద్విషత్పాదపరాగలేశాః । భూయాసురస్మచ్ఛిరసి ప్రకామం తే
బ్రహ్మలోకే తు పరాంతకాలే ॥ ౧౫ ॥ కలిద్విషద్గురువర్యస్య దివ్యాత్సుధాకరామృతనిష్యందకాంతాత్ । ప్రపన్న
సత్సముదాయాః కటాక్షాత్పరామృతాత్పరిముచ్యంతి సర్వే ॥ ౧౬ ॥ శరత్సముజ్జృంభితభానుభానువిభిన్నపంకేరు
హసామ్యభాజోః । కలిద్విషద్దేశికపాదయోస్మే హృదయం విహాస్యం పరవేశ్మభూతం ॥ ౧౭ ॥ సితోర్ధ్వపుండ్రం రుచి
రోపవీతం త్రిదండకాషాయశిఖాభిరామం ॥ గురూత్తమం ఽత్ర చింతయామో యత్పుండరీకం పురమధ్యసంస్థం ॥
ప్రపన్నచిత్తాబ్జవికాసదాయి తేజోవిశేషేణ తమోహరేణ । ఆచార్యసూర్యేణ విభూషయేత్ర తతాపిదహరాంగగ
నం విశోకః ॥ ౧౯ ॥ ఆ శ్రీశమాచార్యమహార్ఘరత్నహారే మహోదారగుణాభిరామే । శ్రీదేశికేంద్రోత్తమరత్న
మేతత్తస్మిన్యదంతస్తదుపాసితవ్యం ॥ ౨౦ ॥ శ్రీవాసదేశికేంద్రం తమాచార్యం భావయే చిత్తే । వశ్యం తద్వస్తు

యద్ధ్యానాద్యద్వాదాదౌ స్వరః ప్రోక్తః ॥ ౨౧ ॥ ఆచార్యో మే కృపాం కుర్యాద్యయా మే చిత్తమాశ్రయేత్ । సపుమాం
శ్చంద్రబింబేచ వేదాంతేచ ప్రతిష్ఠితః ॥ ౨౨ ॥ కిం బ్రవీమి మహోదారాన్ గుణానాచార్య వర్యస్య । దయతే మేఖిల
స్యాపితస్య ప్రకృతిలీనస్య ॥ ౨౩ ॥ అనయా శ్రీదేశికేంద్ర శ్రీవాసకలిజిద్గురోః । స్తుత్యా హయాస్యః ప్రీణాతు యః పర
స్సమహేశ్వరః ॥ ౨౪ ॥ ఆచార్యం వేదవేద్యం ప్రకటయితుమితి ప్రోథసంజాతభక్తిః శ్రీమచ్ఛ్రీశైలవిద్యాస్వయ
జలధివిధోస్తాతసూరేస్తనూజః । అవాసీనూత్నదుర్గం కలిరిపుగురువర్యాంఘ్రిదత్తాత్మభారః కృష్ణోస్తౌద్వేద
పాదాంతిమచరణచతుర్వింశతిశ్లోకవర్యైః ... ... ॥ ౨౫ ॥

[ఇతి శ్రీనూతనదుర్గకృష్ణకవిసార్వభౌమస్య కృతిషు, ప్రపన్నజనజీవనస్తుతిస్సంపూర్ణా.

శ్రీ హయగ్రీవాయనమః

శ్రీమద్రఙ్గనాథ బ్రహ్మతంత్ర పరకాల మహాదేశికచరణారవిన్దాభ్యాం నమః

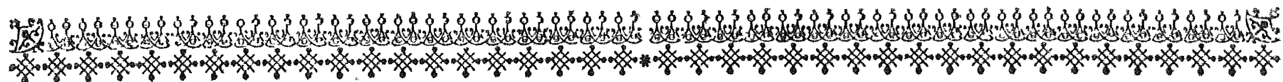
శ్రీమద్ఘంటావతారాగమశిఖరరమావాససద్బ్రహ్మతంత్రాచార్యేభ్యో లబ్ధచక్రాంకననిగమశిఖాన్యాసవిద్యా
ర్థతత్వం ॥ శ్రీవాసాద్దేశికేన్ద్రాత్కలిమథనగురోః ప్రాప్తమోక్షాశ్రమం శ్రీరఙ్గేన్ద్రబ్రహ్మతంత్రాదిమపదకలితం దేశి
కేన్ద్రం ప్రపద్యే ॥ ౧ ॥ వేదాన్తాచార్యసిద్ధాన్తబద్ధాన్తఃకరణం శ్రయే । రఙ్గనాథ బ్రహ్మతన్త్రపరకాలగురూత్త

షం ॥ ౨ ॥ నిశ్వాసేషు స్వకేషూత్తమమితి పఠితం పౌరుషం సూక్తమేతద్రఙ్గేన్ద్ర బ్రహ్మతన్త్రాదిమపదకలిజిద్దేశిక
త్వం ప్రపన్నః । శ్రీమాన్నారాయణోఽసౌ వ్యవృణుత తదిదం ప్రేష్ఠమస్యేతి జానన్నాచార్యం తం తదుద్యత్కృతిపయచ
రణోఽస్మి శ్రితైః స్త్యానిమవద్యైః ॥ ౩ ॥ వాణి త్వాం దేవి యాచే విచరసవినయం త్వం విచార్యైవ సమ్యగ్రఙ్గేన్ద్ర బ్రహ్మ
తన్త్రాదిమపదకలిజిద్దేశికోఽయం సమిద్ధే । యద్వాక్తన్త్రైవిమర్శో భవతి ననుమదీయాసి తస్మాద్యదిష్టం చేష్టస్వాచార్య
వర్యే జయతి ఖలు కృపాసాస విత్రీకిమన్యత్ ॥ ౪ ॥ శ్రీరఙ్గకాన్తం కలివిద్విషన్తం ధీరం గుణానాం మహతాం నిశాన్తం ।
మోదాన్నిశన్తం జగతే నితాన్తం వేదాహమేతం పురుషం మహాన్తం ॥ ౫ ॥ అపః కటాక్షైరహమస్య సారైర్భవాబ్ధిపూ
రే నిపతన్నపారే । ధ్యేయం భజే తం నిఖిలస్య సూరేరాదిత్యవర్ణం తమసస్తు పారే ॥ ౬ ॥ ప్రవర్తితం సత్పథమాత్మనా
ప్రాక్శ్వపణ్డిదుర్గాదవితుం నిసర్గాత్ । గుర్వాత్మనాసీద్ధరిరత్యుదారస్సర్వాణి రూపాణి విచిత్య ధీరః ॥ ౭ ॥ తదేవ నిశ్శ్రే
యసమాప్తికామః పదే పదే భావయతాం మనీషీ । ప్రేమాన్వితోఽస్య వహ్యావి ప్రశస్తైనామాని కృత్వాభివద
న్యదాస్తే ॥ ౮ ॥ రఙ్గాధినాథస్య గురోః పదాబ్జే సాఙ్గాం ప్రపత్తిం రచయన్విపశ్చిత్ । యాం తాం ధ్రువం తం పరమం పు
మాంసం ధాతా పురస్తాద్యముదాజహార ॥ ౯ ॥ శ్రీబ్రహ్మతన్త్రోత్తమరఙ్గనాథ ఆ బ్రహ్మకల్పం జయతాద్గురుర్నః
లబ్ధ్వోఽయదీద్యజ్ఞపునర్విపశ్చిచ్చక్రః ప్రవిద్వాన్ప్రదిశశ్చతస్రః ॥ ౧౦ ॥ గురుం రఙ్గేన్ద్రం మనుజ ఇతి హా విదన్నపతత్యే
వాన్యథా తమసి చిరమమతిః । హయగ్రీవోఽసౌ జగతి జయతితరాం తమేవం విద్వానమృత ఇహ భవతి ॥ ౧౧ ॥ ధన్యాః కేచిద్ధరి
పాదపఙ్కజే నన్యాం భక్తిం దధతాం పరం తు నః । మాన్యాద్రఙ్గేణోః కలిజిత్పదోర్వి నాన్యః పన్థా అయనాయ విద్యతే ॥
శ్రీరఙ్గనాథగురుమాశ్రయ తత్త్వస్త్వాత్మార్పణాభిధమఖేన సన్తః - దైవం యజన్తి యదనన్యభావా యజ్ఞేన యజ్ఞమయజ

స్తదేవాః ॥ ౧౧ ॥ రఙ్గనాథాఖ్యైః పరకాలార్యైర్యాని సత్పద్యాన్యనుశిష్టాని । మాననీయా నిశ్రుతిపథానాం తానిధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్ ॥ ౧౩ ॥ సత్త్రిదండాస్సశిఖాస్సత్పవిత్రాస్సోర్ధ్వపుణ్డ్రా విలసద్యజ్ఞసూత్రాః । రఙ్గనాథాభిధయామే ప్రథన్తే తేహ నాకం మహిమానస్సచన్తే ॥ ౧౪ ॥ రఙ్గనాథశ్రీమద్బ్రహ్మతన్త్రస్వతన్త్రభారాయాత్తా హ్యర్చిరాద్యా । పద్యయా మోదన్తే ధామ్ని తస్మిన్యత్ర పూర్వే సాధ్యాస్సన్తి దేవాః ॥ ౧౫ ॥ ఆచార్యస్యాస్య సత్యం పరమపురుషతాం ఖ్యాపయన్నాత్తభక్తిః శ్రీమచ్ఛ్రీశైలతాతాభిధకృతితనుజో నూత్నదుర్గాధివాసీ । పద్యైః కృష్ణః కవిర్ద్వాదశభిరముమదస్సూక్తపాదాన్త్య పాదైరస్తౌద్యత్తేన భూయాద్గురువరవదనాంభోరుహోల్లాస భూమా ... ...॥ ౧౬ ॥

ఇతిశ్రీమచ్ఛ్రీనివాసబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికేన్ద్రకృపాకటాక్షవీక్షణలబ్ధ
జ్ఞానస్యతచ్చరణారవిన్దదాస్యైకధనస్య శ్రీమదభినవదుర్గపురాభిజనస్య
శ్రీశైలకృష్ణకవేఃకృతిషుఆచార్యవేదపాదస్తవాఖ్యఃప్రబన్ధఃపంచవిం
శః ॥ శ్రీమద్రఙ్గనాథబ్రహ్మతంత్రపరకాలమహాగురవేనమః .

శ్రీ

శుభమస్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీమద్బ్రహ్మతన్త్రపరకాలగురుపరంపరాయైనమోనమః.

శ్రీమచ్ఛ్రీనివాసబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికేంద్రేభ్యోనమః

శ్రీమద్రఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికచరణారవిన్దాభ్యాంనమః.

శ్రీమదాచార్యవేదపాదస్తవస్సవ్యాఖ్యానః ప్రారభ్యతే.

కలితశ్రీవ్యతిషఙ్గాలలితశరచ్చన్ద్రికాసగోత్రాఙ్గాః। కేపికరుణాతరఙ్గాముఖేషురఙ్గాముదేస్యురుత్తుఙ్గాః ॥ ౧ ॥
గురుశాపమెనబుధతాకవితావిధుతాప్రకాశితావితతా। సజయతుజగదాచార్యోరఙ్గేన్ద్రబ్రహ్మతన్త్రకలిమథ
నః ॥ ౨ ॥ స్వవిరచితవేదపాదస్తవవివృతింనూత్నదుర్గకృత్స్నకవిః। స్వయమేవరచయితుంగురుపదాబ్జభక్త్యైషవివశో
ఉద్యుక్తై ॥ ౩ ॥ గురువరగుణానుకర్షణవివశితధీర్యానికానిజల్పామి। విద్వద్భిరిహస్ఖలితంవిషయగరిమ్ణాప్రసహ్యసా

ధవ్యమ్ ॥ ౪ ॥ అథతత్రభవచ్ఛ్రీనివాసబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికచరణారుణారవిన్దనిరవగ్రహానుగ్రహలబ్ధజ్ఞాన
వైభవః ప్రత్యగ్ర దుర్గకృష్ణకవిః - అభి ప్రియాణి కావ్యా విశ్వా చక్షాణో అర్షతి - అదోషం సగుణం కావ్యమలంకారై
రలంకృతమ్। రసాన్వితం కవిః కుర్వన్ కీర్తిం ప్రీతిం చ విన్దతీత్యాదిశ్రుతిపురాణానుగృహీతైః కావ్యం యశసేఽర్థకృత ఇత్యా
ద్యాలఙ్కారికవచనైః కావ్యస్య మోక్షైశ్వర్యపర్యన్తనిఖిలపురుషార్థసాధనతాం పశ్యన్ - దుర్లభా భగవద్భక్తిర్భావి
నో భువి మానవాః - వాసుదేవస్సర్వమితి స మహాత్మా సుదుర్లభ ఇత్యాదివచనైర్దుర్లభత్వేన కథితానాం - మమ మద్భక్త
భక్తేషు ప్రీతిరభ్యధికా యతః - తస్మాన్మద్భక్తభక్తాశ్చ పూజనీయా విశేషతః - జ్ఞానీ త్వాత్మైవ మే మతమ్ - అనుగచ్ఛా
మ్యహం తం వై పూయేయేత్యఙ్ఘ్రిరేణుభిః - స చ మమ ప్రియః - యుక్తో యస్స చ మే ప్రియః - ఇతి భగవతా సాక్షాదేవ
విశేషతః పూజనీయత్వేన స్వప్రియతమత్వేన చ ప్రతిపాదితానాం - ఆరాధనానాం సర్వేషాం విష్ణోరారాధనం పరం।
తస్మాత్పరతరం ప్రోక్తం తదీయారాధనం పరమ్ - మన్యే భగవతశ్చాపి మాన్యా భాగవతా ఇతి - నహీక్షోరపి మాధుర్యం
శర్కరాశకలేషు కిమ్ ॥ కేవలం భగవత్పాదసేవయా విమలం మనః। న జాయతే యథా నిత్యం తద్భక్తచరణార్చనాత్ -
అనాదృతసుతం గేహే పురుషం నాభినన్దతి - తథాఽనర్చితసద్భక్తం భగవాన్నాభినన్దతి - స్వారాధనం విహాయాపి స్వభ
క్తానర్చయన్తి యే - తేభ్యః ప్రసన్నో భగవాన్ సిద్ధిమిష్టాం ప్రయచ్ఛతీత్యాదివచనైస్సమారాధ్య భగవదపేక్షయా
ప్యారాధ్యతమత్వేనోక్తానామ్ - మహాభాగవతానామపి మాననీయతమస్యాచార్యస్య స్తుతిం కర్తవ్యత్వేన విదధా
నైః। అర్చనీయశ్చ వన్ద్యశ్చ కీర్తనీయశ్చ సర్వదా - ధ్యాయేజ్జపేన్నమేద్భక్త్యా భజేదభ్యర్చయేదపి. ఉపాయోపేయభా

వైనతమేవశరణం వ్రజేత్ . గురునామ సదా ధ్యాయేద్గురునామ సదా జపేత్ . గురోర్వార్తాం చ కథయేద్గురోరన్యం న భావయేత్ . న ప్రమాద్యేద్గురోశ్శిష్యో మనోవాక్కాయకర్మభిః . అవిభజ్యాత్మనాచార్యం వర్తేతాస్మిన్యథాచ్యుతే. శ్రితస్య పుంసాం సుచిరశ్రమస్య నన్వజ్ఞసా సూరిభిరీడితోఽర్థః. యత్తద్గుణానుస్మరణం ముకుందపాదారవిందం హృదయేషు యేషామిత్యాదిభిర్విశేషవచనైః కావ్యాలాపాంశ్చ వర్జయేదితి సామాన్యనిషేధస్యాసత్కావ్యపరతాం చ నిర్ధారయన్ స్వాచార్యశ్రీమద్రఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికవిషయకం పురుషసూక్తస్థకతిపయఋక్పాదఘటి

॥ మూ॥ శ్రీమద్ఘణ్టావతారాగమశిఖరరమావాససద్బ్రహ్మతన్త్రాచార్యేభ్యో లబ్ధచక్రాఙ్కనిగమశి
ఖాన్యాసవిద్యార్థతత్త్వమ్ । శ్రీవాసాద్దేశికేన్ద్రాత్కలిమథనగురోః ప్రాప్తమోక్షాశ్రమం శ్రీరఙ్గేన్ద్ర
బ్రహ్మతన్త్రాదిమపదకలిజిద్దేశికేన్ద్రం ప్రపద్యే ॥ ॥ ౧ ॥

తాస్యపాదతయా వేదపాదస్తవాఖ్యం ప్రబన్ధమారభమాణస్తస్య నిష్ప్రత్యూహపరిసమాప్తయే ప్రచయఘూమ్నా చ తత్ప్రపత్తిరూపం మఙ్గళమాదౌ నిబధ్నాతి ॥ శ్రీమదితి ॥ శ్రీరేషామస్తీతి శ్రీమన్తః . ప్రశంసాయాం భూమ్ని నిత్యయోగే వా మతుప్ . ప్రశస్తజ్ఞానవైరాగ్యభగవద్భక్త్యాదికల్యాణగుణసంపద్విశిష్టా ఇత్యాదిస్తదర్థః . బ్రహ్మతన్త్రస్వతన్త్ర ఇతి ప్రాచీనాచార్యనామ. వేదాన్తశాస్త్రస్వతన్త్ర ఇతి తదర్థః. నామైకదేశోక్తావర్థోక్తిః పూర్ణోక్తేః కార్యకరీతి న్యాయాత్తదేకదేశభూతబ్రహ్మతన్త్రశబ్దేనాచార్యాస్తదాస్థానాభిషిక్తత్వేన నిర్దిశ్యన్తే . ఇదం పరకాలత్వస్యాప్యుపలక్షణమ్ . ఆస్థానద్వయేపి తేషామేవాభిషిక్తత్వాత్ . ద్వన్ద్వాన్తే శ్రూయమాణం పదం ప్రత్యేకమనుసంబధ్యత ఇతి న్యాయాద్బ్రహ్మతన్త్రపదం ఘణ్టావతారాదిపదత్రయేప్యనుసంబధ్యతే. ఘణ్టావతారబ్రహ్మత

న్త్రపరకాలఇత్యాదిక్రమేణతన్నామానిద్రష్టవ్యాని - శ్రీమద్భ్యస్తేభ్య ఆచార్యేభ్యః-చక్రాఙ్కనంచ - నిగమశిఖే ఉభయవేదాన్తౌతేచ - న్యాసోభగవచ్ఛరణాగతిః - విద్యాఆత్మవిద్యా।సావిద్యాయావిముక్తయఇత్యుక్తేః - తస్యాఃఅర్థస్యతత్త్వంయథావస్థితాకారఃన్యాసశ్చవిద్యార్థతత్త్వంచన్యాసవిద్యార్థతత్త్వేతేచ -ఏతానియథాసఙ్ఖ్యమ్ లబ్ధానియేనతమ్ - ఘణ్టావతార బ్రహ్మతన్త్రస్వతన్త్రపరకాలార్యలబ్ధచక్రాఙ్కనం - వేదాన్తబ్రహ్మతన్త్రస్వతన్త్రపరకాలార్యలబ్ధనిగమాన్తద్వయమ్-శ్రీనివాసబ్రహ్మతన్త్రస్వతన్త్రపరకాలార్యలబ్ధశరణాగతిబ్రహ్మవిద్యార్థనిష్కర్షమిత్యర్థః- శ్రీవాసాద్దేశికేన్ద్రాత్కలిమథనగురోః ॥- శ్రీనివాసదేశికేన్ద్రబ్రహ్మతన్త్రస్వతన్త్రపరకాలదేశికాదిత్యర్థః- ప్రాప్తఃమోక్షాశ్రమఃసంన్యాసాశ్రమో యేనతమ్ - అనేన -ఆచార్యోవేదసంపన్నోవిష్ణుభక్తోవిమత్సరః-మన్త్రజ్ఞోమన్త్రభక్తశ్చసదామన్త్రాశ్రయశ్శుచిః - గురుభక్తిసమాయుక్తఃపురాణజ్ఞోవిశేషతః - సత్సంప్రదాయసంయుక్తోబ్రహ్మవిద్యావిశారదః - అనన్యసాధనశ్చైవతథాఽనన్యప్రయోజనః-బ్రాహ్మణోవీతరాగశ్చక్రోధలోభవివర్జితః - సద్వృత్తౌశాసితాచైవముముక్షుఃపరమార్థవిత్- ఏవంవిధగుణోపేతఆచార్యస్సఉదాహృతఇత్యాద్యుక్తరీత్యాసత్సంప్రదాయసిద్ధత్వాదికంసూచితమ్-ఆదౌభవంఆదిమమ్ - అగ్రాదిపశ్చాడ్డిమజితిడిమచ్ప్రత్యయః- శ్రీరఙ్గేన్ద్రబ్రహ్మతన్త్రఇతిఆదిమంపదం యస్యతంకలిజిద్దేశికేన్ద్రంశ్రీరఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికమిత్యర్థః - ప్రపద్యేశరణంగతోస్మి - అత్రయద్యపిశ్రీరఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపదపూర్వకత్వం కలిజిద్దేశికేన్ద్రశబ్దస్యైవనతుసంజ్ఞినస్తదర్థస్యతథాపిశబ్దార్థయోస్తాదాత్మ్యాఙ్గీకారాదదోషః - తాదాత్మ్యంచతద్భిన్నత్వేసతితదభేదేనప్రతీయమానత్వమితిభేదాభేదసమనియతమ్ - అభేదస్యాధ్యస్తత్వాచ్చ నతయోర్విరోధః -

అతఏవ ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ - రామేతి ద్వ్యక్షరం నామ మానభఙ్గః పినాకిన ఇత్యాదిప్రయోగాశ్చ సంగచ్ఛన్త ఇతి మఞ్జూషాదౌ విస్తరః - ఏవంవిధపదస్య ప్రయోగశ్చ హిరణ్యపూర్వం కశిపుం ప్రచక్షతే - దేవపూర్వం గిరిం తే - ఇత్యాదేరివ వివక్షితవృత్తైః యథాశ్రుతనామధేయఘటనాయోగాదితి ధ్యేయమ్ ॥ అత్ర ఘణ్టావతారాదిశబ్దానాం క్రముకాణాం చ కాలిఙ్గనాదిభిశ్శబ్దైః క్రమేణ సమన్వయాద్యథాసఙ్ఖ్యం నామాలఙ్కారః - యథాసఙ్ఖ్యం క్రమేణైవ క్రమికాణాం సమన్వయ ఇతి లక్షణాత్ - స్రగ్ధరావృత్తమ్ ॥ మ్రభ్నైర్యానాం త్రయేణ త్రిమునియతియుతా స్రగ్ధరాకీ

వేదాన్తాచార్యసిద్ధాన్తబద్ధాన్తఃకరణం క్రమే । రఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాలగురూత్తమమ్ ॥ ౨ ॥

నిశ్శేషేష్వేషు వేదేషూత్తమమితి పఠితం పౌరుషం సూక్తమేతద్రఙ్గేన్ద్రబ్రహ్మతన్త్రాదిమపదకలిజిద్దేశికత్వం ప్రపన్నః । శ్రీమన్నారాయణోఽసౌ వ్యవృణుత తదిదం ప్రేక్ష్యమస్త్యేతి జానన్నాచార్యం తం తదుద్యత్కతిపయచరణోఽస్మి శ్రితైః స్తౌమి పద్యైః ॥ ॥ ౩ ॥

ర్తితేయమితి లక్షణాత్ ॥ ఆదౌ శ్రీశబ్దమగణయోః ప్రయోగాద్వర్ణగణశుద్ధిస్సిద్ధైవేతి సంక్షేపః ॥ ౧ ॥ ఏవం ప్రథమశ్లోకే ఆచార్యవర్యశ్రీనామ్నో వ్యుత్పన్నజనైకసుగ్రహత్వేన సర్వజనానామపి దురవగమత్వాత్తత్సౌకర్యాయ యథాశ్రుతం తన్నామ సంకీర్తయన్ స్త ప్రపద్యతే ॥ వేదాన్తేతి ॥ స్పష్టోర్థః ॥ పథ్యావక్త్రవృత్తమ్- యుజోర్జేన సరిద్భర్తుః పథ్యావక్త్రం ప్రకీర్తితమితి లక్షణాత్ ॥ ౨ ॥ అథాచార్యస్య పురుషసూక్తస్థకతిపయఋక్చరణఘటితచతుష్పాదైః పద్యైః స్తుతౌ హేతుం నిరూపయన్. ఆరాధయిషుః కృష్ణం వాచం జిగదిషామి యామ్ - తయా వ్యాససమాసిన్యా ప్రీయతాం పురుషోత్తమః , ఏష మే సర్వధర్మాణాం ధర్మోఽధికతమో మతః - యద్భక్త్యా పుణ్డరీకాక్షం స్తవైరర్చే

స్మరస్య దేత్యాదిషు ప్రసిద్ధాం స్వ శక్త్యాం వాచికీం సపర్యాం రచయామీతి ప్రతిజానీతే॥ నిశ్వాసేష్వితి ॥ అసౌ- ఋచ స్సామానిజజ్ఞిరే - ఛన్దాగ్ంసిజజ్ఞిరేతస్మాత్ - యజుస్తస్మాదజాయతేత్యాదిశ్రుతిషు వేదప్రభృతిసకలవిద్యాప్రవర్తకత్వేన ప్రసిద్ధ ఇత్యర్థః॥ శ్రీమాన్ జగద్రక్షణాయ నిత్యం లక్ష్మీసాహచార్యమవలమ్బమానః- లక్ష్మ్యా సహ హృషీకేశో దేవ్యా కారుణ్యరూపయా - రక్షకస్సర్వసిద్ధాన్తైర్వేదాన్తేష్వపి గీయత ఇత్యాద్యుక్తేః॥ నారాయణః అఖిలచేతనశరణ్యో భగవాన్ - రఙ్గేన్ద్రబ్రహ్మతన్త్రాదిమపదకలిజిద్దేశికత్వం ప్రపన్నః ప్రాప్తస్సన్ స్వకేషు నిజేషు నిశ్వాసేషు నిశ్వాసపదయత్న నిర్గతేషు వేదేష్విత్యర్థః - అస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసితమేతద్యదృగ్వేదో యజుర్వేదస్సామవేదోఽథర్వాఙ్గిరస ఇతి శ్రుతేః॥ ఉత్తమం శ్రేష్ఠమితి పఠితం - వేదేషు పౌరుషం సూక్తం పురాణేషు చ వైష్ణవమ్- భారతే భగవద్గీతా ధర్మశాస్త్రేషు మానవమ్ - శ్రుతిషు ప్రబలా మన్త్రాస్తేష్వప్యధ్యాత్మవాదినః - తత్రాపి పౌరుషం సూక్తం న తస్మాద్విద్యతే పరమితి మునిభిః కథితమ్ - పురుషస్య హరేరిదం పౌరుషమ్ - ఏతత్సూక్తమ్ - పురుషస్య హరేస్సూక్తమితి భారతోక్తేః ఏతదిత్యనేన ప్రత్యక్షత్వనిత్యనిర్దోషత్వాదికం వివక్షితమ్ - వ్యవృణుత వివృతవాన్ - అతిగభీరార్థత్వేనాతిమహిష్ఠతయా చేతరదురవగాహమిదం సూక్తం స్వయమేవ జగదుద్దిధీర్షయాదరేణ భగవాన్- సాక్షాన్నారాయణో దేవః కృత్వామర్త్యమయీం తనుమ్- మగ్నానుద్ధరతే లోకాన్కారుణ్యాచ్ఛాస్త్రపాణినేత్యుక్తరీత్యాచార్యత్వేనావతీర్య సర్వసుగ్రహత్వాయ వ్యాఖ్యాతవానిత్యర్థః॥ తత్తస్మాత్ - ఇదం సూక్తమ్ - అస్య - ఆచార్యత్వేనావతీర్ణస్య పరమపురుషస్య - ప్రేష్ఠమ్ - అతిశయేన ప్రియమ్ - ప్రియశబ్దాదతిశాయనార్థే ఇష్ఠని ప్రియస్థిరేత్యాదినా తస్య ప్రాదేశః - ఇత్యేవముక్తప్రకారేణ జానన్ తం పూర్వోక్తమాచార్యం తస్మిన్ పురుషసూక్తే ఉద్యద్భిః ప్రకాశమానైః కతిపయైః కైశ్చిచ్ఛ

రణైః ఋక్పాదైః - ఉన్మిశ్రితైః ఊర్ధ్వం మిశ్రితైః ఘటితాన్యభాగైరితి యావత్ - పద్యైః శ్లోకైః స్తౌమి - పరమార్థ గుణవర్ణనేన సేవ ఇత్యర్థః - తథా చ ద్రమిడభాష్యమ్ - నాసతా స్తుతిరుపపద్యత ఇతి ॥ ఆహుశ్చ వరదాచార్యాః , కథ మసతా గుణేన కథితేన నుతిర్భవతీతి॥ ముఖ్యవృత్త్యా ఉపచారవృత్త్యా వా కస్యచిద్గుణస్యానభిధానే స్తుతిత్వం న స్యాది తి భావః ॥ గుణ్యావచ్ఛిన్నగుణాభిధానం హి స్తోత్రమాహుర్క్షితివిదః ॥ సర్వేశ్వరేశ్వరః కృష్ణ స్త్వాయతే యది పణ్డితైః తథాపి స్వల్పమేవోక్తం భూతార్థైకతమా స్తుతిరిత్యాదికం తు గుణారోపణేన వచనం స్తుతిరితి లోకదృష్టప్రకా రేణోచ్యత ఇత్యాచార్యాః ॥ స్తౌమీత్యత్ర ప్రధానభూత స్తుతిఫలం శేషిభూతాచార్యగామీతి హృదయమ్ - ష్ట

వాణి త్వాం దేవి యాచే విచర సవినయం త్వం విచార్యైవ సమ్యగ్గ్రన్థే బ్రహ్మతన్త్రాదిమపదకలిజిద్ధే
శికోఽయం సమిద్ధే । యద్వాక్త్రే విమర్శో భవతి ననుమదీయాసి తస్మాద్యథేష్టం చేష్టస్వాచార్యవర్యే జ
యతి ఖలు కృపాసాసవిత్రీ కిమన్యత్ ॥ ॥ ౪ ॥

ఇఙ్ ధాతోర్ఙిత్త్వేన క్రియాఫలస్య పరగామిత్వే పరస్మైపదావశ్యంభావాత్ - వర్తమానసామీప్యాద్వర్తమానవన్ని ర్దేశః ॥ అత్ర శరీరమర్థం ప్రాణాంశ్చ సద్గురుభ్యో నివేదయేదిత్యాదికం స్మర్తవ్యమ్ ॥ స్రగ్ధరావృత్తమ్ ॥ ౩ ॥ అథైవమాచార్యస్తవం కర్తుముద్యుక్తా ఆనసర్వజ్ఞచూడామణేస్తస్య సన్నిధావాచిత్యే సప్రవర్తితవ్యమితి స్వభార తీమనునయం స్తత్ర తామనుజానీతే ॥ వాణీతి ॥ హే దేవి వాణి త్వాం యాచే । స్తుతౌ ప్రవృత్తోహం మే తాపన్నమర్థం త్వాం ప్రార్థయామి ఇత్యర్థః । అనేన వక్ష్యమాణార్థస్య సావధానశ్రవణపూర్వకమవశ్యమనుష్ఠేయత్వం వ్యఞ్జితమ్ ।

కిం యాచస ఇత్యత ఆహ ॥ విచరేతి ॥ త్వం ॥ అనేనోచ్ఛృఙ్ఖలత్వం ద్యోత్యతే । సమ్యక్ విచర సాధు విమృశ్యైవ స వినయమేవ విచర। ఏవకారేణావిచారావినయలేశస్పర్శోఽపి తవానుచిత ఇతి ధ్వన్యతే॥ కుత ఏతదిత్యత ఆహ ॥ రఙ్గేతి॥ అయం పురః ప్రదేశవర్తీ సతు దవీయాన్ । అనేన స్తవస్యాపరోక్షప్రవృత్తత్వం సూచితమ్॥ రఙ్గేన్ద్రో బ్రహ్మా తస్మాదిమపదకలిజిద్దేశికః। నాన్యస్సర్వసాధారణ ఇతి భావః ॥ అనేనాచార్యస్య సర్వజ్ఞసార్వభౌమత్వం ధ్వనితమ్। తేనాస్య సంనిధౌ బృహస్పత్యాదివాచామపి విమృశ్య సంచరణీయతాదశాయాం త్వాదృశాం కిము వక్తవ్యమితి ద్యోత్యతే ॥ నను కిమస్య సర్వజ్ఞస్యాపి కదాచిద్భ్రమాదికమపి సంభవేదిత్యత ఆహ ॥ సమిద్ధ ఇతి ॥ సమిద్ధే నిత్యాసంకుచితతత్త్వాదృశజ్ఞానవైభవో దేదీప్యత ఇత్యర్థః అతస్స విమర్శం సవినయమేవ సంచరణీయమితి భావః ॥ ఏవం స్వవాణీం ప్రతి సాశఙ్కం స్వానుశిష్టమేవార్థమాచార్యకృపానుచిన్తనపోత్రిత్వా రితతాదృశశఙ్కా-సంభ్రమస్స్వయమేవ ప్రతిషేధతి॥ యద్వేతి ॥ అత ఏవాక్షేపాలఙ్కారః - ఆక్షేపస్స్వయముక్తస్య ప్రతిషేధో విచారణాదితి లక్షణాత్ ॥ యద్వా అథవా ॥ తే కోఽపి విమర్శో భవతి న కోఽపి విచారోఽస్తీత్యర్థః ॥ ఏవం సవిమర్శం సంచరేత్యనుశిష్టా యా మమ కుతో విమర్శనిషేధ ఇత్యత ఆహ ॥ నన్వితి ॥ యద్వా భవతీశబ్దో మాతృవాచీ పూజ్యవాచీ వా సంబుద్ధ్యన్తః-భవతి భిక్షాం దేహి-భవతి మా విషీద సర్వం భద్రం భవిష్యతి-కృతదారోఽస్మి భవతి భార్యేయం దయితా మమ - తాంబూలీ యాద్భవతీత్యేవం సుభగే భగినీతి చేత్యాది ప్రయోగాత్ ॥ స చ స్వవాణీ దౌర్లలిత్యదుర్వారత్వమనుచిన్త్య తదధిక్షేపాయ విపరీతలక్షణాన్యాయేన తద్విషయే ప్రయుజ్యతే॥ దత్త్వా కిమమ్బ శాన్తాసి యత్కృప్యసి ముహుర్ముహుః - అమ్బ శాన్తాసి మత్కృత ఇత్యాదివత్ ॥ నన్వి త్యనునయపూర్వకామన్త్రణే - ప్రశ్నావధారణానుజ్ఞానునయామన్త్రణే నన్వి త్యమరః - భవతి అమ్బ త్వం మదీయాసి - అ

తః కర్తవ్యే విమర్శ ఇతి భావః - మదీయేత్యనేన మమ విమర్శకారిత్వం ప్రసిద్ధం మత్సంబన్ధిత్వేన తవ తాదృశ్యం కిము వక్తవ్యమితి - అత ఏవంవిధస్య మమ ప్రశాసితృత్వమేవ న ఘటతే - ధర్మోపదేశవేళాయాం జనాస్సర్వేపి పణ్డితా ఇతి న్యాయేన కథంచిత్తదర్హతాసంభవాభిమానేప్యతిమాత్రోద్వృత్తతయా అశిక్షణీయాయాస్తవ శిక్షణమపి న ఫలాయ కల్పేత ప్రత్యుత - అశిష్యం శాస్తి యో రాజన్యశ్చ శూన్యముపాసతే - కదర్యం భజతే యశ్చ తమాహుర్మూఢచేతసమితి మహాభారతోక్తరీత్యా ప్రథయతి చ మమ మూఢతాం - నియోజ్యానాం యథానియోగమప్రవృత్తౌ నియోక్తుశ్చిత్తవైక్లబ్యమపి భవేదితి చ ధ్వనితమ్ ॥ తస్మాత్ మదీయత్వాద్ధేతోః యథేష్టం స్వేచ్ఛానుగుణం చేష్టస్వ ప్రవర్తస్వ - అనేన శిక్షాయా దుశ్శకత్వేన కామచారాభ్యనుజ్ఞా కృతేతి జ్ఞేయమ్ ॥ యద్వా ॥ మదీయేత్యనేన మమాచార్య నిరవధికకృపాకటాక్షప్రసరసర్వస్వభాజనత్వం జగద్విదితం - మత్సంబన్ధిత్వేన తవ కోపి విమర్శః - విదితం హి మహదనుగ్రహస్యానుగ్రాహ్యానుబన్ధిపర్యన్తవిశ్రాన్తత్వం - సన్తోయమనుగృహ్ణన్తి ఘనాస్తత్సఙ్గినోపి చేత్యాదావితి ధ్వన్యతే ॥ తస్మాద్యథేష్టం చేష్టస్వ ॥ నను మహత్సన్నిధౌ యథేష్టం చేష్టమానా కిం నైగ్రహనిగ్రాహ్యాయేత్యత ఆహ ॥ ఆచార్యేతి ॥ ఆచార్యవర్యే - దీర్ఘబన్ధాం దయాళుమిత్యాద్యుక్తాచార్యగుణపరిపూర్ణే అస్మిన్నాచార్యసార్వభౌమే - కృపా - స్వార్థనిరపేక్షపరదుఃఖనిరాచికీర్షా జయతి ఉత్కర్షం ప్రాప్నోతి - ఖల్వితి నిస్సంశయత్వద్యోతనార్థం చనయే - నిషేధవాక్యాలఙ్కారజిజ్ఞాసానునయే ఖల్విత్యమరః ॥ జయతీత్యనేన మహాపరాధైరప్యక్షోభ్యత్వం యావదాత్మభావిత్వం చ ద్యోతితమ్ - జయతు నామాచార్యకృపా సా చపలా న మహ్యం కిముపకుర్యాదిత్యత ఆహ ॥ సేతి ॥ సా కృపా - సవిత్రీ జననీ - అప్రతియోగికసవిత్రీశబ్దేన సర్వేషాం జననీత్వం ద్యోతితమ్ - కృపాయాం సవిత్రీత్వరూపణేన - సమస్తం వా - సమస్తం వాక్యం వా

ఘవాం. కృశమ్. రక్షత్యేవ సుతం మాతా నాన్యః పోష్టా విధానతః - నాస్తి మాతృసమా ఛాయా నాస్తి మాతృసమా గతిః ।
నాస్తి మాతృసమం త్రాణం నాస్తి మాతృసమా ప్రియేతి భారతోక్త రీత్యా గుణదోషవిమర్శానాదరేణ మాతా యథా
స్వాపత్యకృతాని దుశ్చేష్టితాన్యపి సోఢ్వా రక్షతి తత్తథేయమపీతి ద్యోతితమ్ - తత్రాపి కృపాయాం సవిత్రీత్వరూపణానుస
రోధేన స్త్రీలిఙ్గనిర్దేశానురోధేన చ వాణ్యాం పుత్రికాత్వం క్రీడార్థకదీవ్యతేర్నిష్పన్నేన దేవీత్యనేన బాల్యం చ - తేన
దుహితా కృపణం పరమితి - ప్రేమా పుత్రీషు మాతౄణాం సుతేభ్యోపి విశిష్యత ఇతి చోక్త రీత్యా ఆచార్యకృపాయాస్త్వ
మత్యన్తమాదరణీయాసీతి చ ధ్వనితమ్ । కృపణం కృపాపాత్రమితి మన్వర్థముక్తావళ్యాం కల్లూకభట్టః॥ అతఉక్త రీ
త్యా రూపకేణోపమాప్రతీతేరలఙ్కారేణాలఙ్కారధ్వనిః॥ స్యాదపి సా సవిత్రీ కిం తతస్స్యాదిత్యత ఆహ ॥ కిమన్యది
తి॥ సవిత్ర్యుక్త రీత్యా స్వాపత్యసర్వదౌర్లలిత్యసహిష్ణుతా రక్షణైకాన్తశీలతాదికస్యానిస్సందిగ్ధత్వాదత్ర వక్తవ్యా
న్తరం నావశిష్యత ఇతి భావః ॥ అనేనాచార్యస్య మహతోప్యాశ్రితానాం దోషానలక్షీకృత్య - పరగుణపరమాణూ
న్పర్వతీకృత్యేత్యాద్యుక్త రీత్యా గుణాభాసమపి మహత్తరగుణకోటౌ ప్రవేశ్యాభినన్దితృత్వం వ్యఞ్జితమ్ ॥ అత ఏవ దృ
శవస్తునో వ్యఙ్గ్యత్వాద్వస్తుధ్వనిః ॥ ఆచార్యస్య నిరవధికకృపాప్రసరపరాభూతాశ్రితజనభూయిష్ఠదోషజాతత్వా
దేవంవిధస్వచ్ఛన్దకైఙ్కర్యాభాససాహసప్రవృత్తాపి నైవాపరాధ్యసీతి స్వభారత్యాస్తత్రాభ్యనుజ్ఞానం కృత
మితి నిర్గళితోర్థః ॥ అత్ర కవేస్సర్వాత్మనా ఆచార్యవిషయభక్తిభావోభివ్యజ్యత ఇతి భావధ్వనిః । తథా చాత్ర నిరు
క్త ప్రకారేణ వస్త్వలఙ్కారభావరూపేణ త్రివిధోపి ధ్వనిర్జ్ఞేయః॥ కిం చాత్ర వాణి త్వాం దేవి యాచ ఇత్యనేనానభిజ్ఞా
యా అస్యా ఆచార్యవర్యసన్నిధిసంచారే కిం స్ఖాలిత్యముదియాదేవేతి శఙ్కా - విచరస వినయం త్వం విచార్యైవ స

మ్యాగిత్యాదినా యుక్తాయుక్తవిచారణాత్మకో వితర్కః-యద్వా కస్త్వైవిమర్శ ఇత్యాదినా. యుక్త్యా వివక్షితార్థని
ర్ధారణాన్మతిః । యథేష్టం చేష్టస్వేత్యనుజ్ఞానాదుత్సాహాదజనితచిత్తలాఘవరూపం చాపలం - ఆచార్యవ
ర్యే జయతిఖలుకృపేతిస్మృతిః - కిమన్యదితినైర్భర్త్యానుసంధానవ్యఞ్జితాధృతిశ్చ ॥యద్వా ॥వాణితాస్వం
దేవీత్యాదిపూర్వార్ధే శఙ్కా । యద్వాకస్త్వైవిమర్శ ఇత్యాదినావితర్కః । తస్మాద్యథేష్టం చేష్టస్వేతి గ
ర్వః-ఆచార్యవర్యేజయతిఖలుకృపేతియుక్త్యా నిర్ధారణాన్మతిః-కిమన్యదితిహర్షశ్చేత్యేతేషాం భావానాంపూ
ర్వపూర్వోపమర్దకత్వేనాభివ్యక్తేర్భావశబలతా । పూర్వపూర్వోపమర్దే తు తేషాం శబలతామతేతి లక్ష
ణాత్ ॥ శఙ్కాదిభావానాంలక్షణానిభూపాలాద్యైరుక్తాని - శఙ్కా చౌర్యాపరాధాద్యైస్స్వానిష్టోత్ప్రే
క్షణంమతమ్ । తత్రచేష్టా ముహుఃపార్శ్వదర్శనంముఖశోషణమ్।అవగుణ్ఠనవైవర్ణ్యకణ్ఠసాదాదయోపిచేతి । ఊ
హోవితర్కస్సన్దేహావిమర్శప్రత్యయాదిభిః। జనితోనిర్ణయాన్తస్స్యాదసత్యస్సత్యఏవవా।తత్రానుభావాస్స్యురమీ
భ్రూశిరఃకమ్పనాదయఇతి ॥ విమృశ్యయుక్తిభిశ్శశ్వదర్థనిర్ధారణంమతిః - తత్రచేష్టాస్తు కర్తవ్యస్మరణంసంశయ
చ్ఛిదా -శిష్యోపదేశభ్రూక్షేపావూహాపోహాదయోపిచేతి। రాగద్వేషాదిభిశ్చిత్తలాఘవం చాపలం మ
తమ్ - చేష్టాస్తత్రవిచారేణపరిరమ్భావిలమ్బనే. నిష్కాసనోక్తిపారుష్యేతాడనాజ్ఞాపనాదయఇతి॥ ఐశ్వర్యరూ
పలావణ్యకులవిద్యాబలైరపి - ఇష్టలాభాదినాన్యేషామవజ్ఞాగర్వఈరితఇతి ॥ స్వాస్థ్యచిన్తాద్యభ్యాససన్త
లోకనాదిభిః - స్మృతిఃపూర్వానుభూతార్థప్రతీతిస్తస్యవిక్రియాః - కమ్పనోద్వేపనేమూర్ధ్నభ్రూవిక్షేపాదయో
పి చేతి ॥ మనోరథస్యలాభేనసిద్ధ్యయోగ్యస్యవస్తునః - మిత్రసమ్మదదేవాదిప్రసాదాదేశ్చకల్పితః ॥ మనఃప్రసాద

హర్షస్యాప్యుద్రేకే త్రాస్యసుల్లతా. ప్రియాభాషణమాశ్లేషః పులకానాం ప్రరోహణమ్. స్వేదోద్గమశ్చ హస్తే సహ-స్తసంతాడనాదయ ఇతి. జ్ఞానవిజ్ఞానగుర్వాదిభక్తినానార్థసిద్ధిభిః. లజ్జాదిభిశ్చ చిత్తస్యాస్య స్పృహ్యాం ధృతిరుచ్యతే తత్రా సుఖావాప్తిజ్ఞేయాః ప్రాప్తార్థానుభవస్తథా ॥ అప్రాప్తాతీతనష్టార్థానభిసంక్షోభణాదయ ఇతి చ ॥ అస్యా-శ్చ భావశబలతాయా ఆచార్యవిషయకభక్తిభావాఙ్గత్వవర్ణనే కవిసంభ్రమశ్చేచ్ఛా వశబలతాఖ్యామపరాఙ్గవ్య-ఙ్గ్యమ్. తదా. అగూఢమపరస్యాఙ్గం వాచ్యసిద్ధ్యఙ్గమస్ఫుటమ్. సందిగ్ధతుల్యప్రాధాన్యే కాక్వాక్షిప్తమసున్ద-రమ్. వ్యఙ్గ్యమేవం గుణీభూతవ్యఙ్గ్యస్యాష్టాభిధాః స్మృతా ఇత్యుక్తక్రమేణాస్య గుణీభూతవ్యఙ్గ్యవిశేషత్వాన్మ-ధ్యమకావ్యత్వమ్. కావ్యం తు మధ్యమం వ్యఙ్గ్యే వాచ్యాదనతిశాయిని. ఏతదేవ గుణీభూతవ్యఙ్గ్యమిత్యుచ్యతే బుధైరి-తి తల్లక్షణమ్. శఙ్కాదిభావశబలతాయా ఏవ ప్రాధాన్యేనాభివ్యక్త్యా చమత్కారే తూత్తమకావ్యత్వమేవ ॥ వా-చ్యాతిశాయివ్యఙ్గ్యం యదుత్తమం తద్ధ్వనిశ్చ స ఇతి లక్షణాత్ ॥ పూర్వోక్తవస్త్వలఙ్కారభావవ్యఙ్గ్యప్రాధాన్యక-క్ష్యాయాం భావశబలతావ్యఙ్గ్యప్రాధాన్యకక్ష్యాయాం చోత్తమకావ్యత్వమ్. భావశబలతాపరాఙ్గవ్యఙ్గ్యకక్ష్యా-యాం తు మధ్యమకావ్యత్వమితి వివేకః ॥ ననూత్తమత్వమధ్యమత్వయోరన్యోన్యవిలక్షణయోః కథమేకత్ర సంకర ఇతి చే-దుపధేయసంకరేప్యుపాధేరసంకర ఇతి ధ్యేయమితి దిక్ ॥ విస్తరస్తు కావ్యప్రకాశాదౌ మదీయలక్ష్మీసహస్రరత్నప్ర-కాశికాయాం చ ద్రష్టవ్య ఇత్యలం దూరధావనేన ॥ స్రగ్ధరావృత్తమ్. లక్షణం తూక్తమ్* ॥౪॥ *ఏవం భక్తిజనితేన చాపలేన ప్రతిజ్ఞాతాం స్తుతిముపక్రమమాణః కవిరాచార్యకల్యాణగుణానామానన్త్యం విచిన్త్య ప్రత్యేకశస్తాననువర్ణయితుమ-సమర్థతయా కిమప్యవిదన్నియన్త్రితవాణీవిలాసస్స్వచ్ఛన్దస్తావత్సాక్షాత్పరమపురుష ఏవాయమాచార్యోఽహం తు

మితం పచమతిః కథమేనం స్తౌమీత్యభిప్రయన్నాహ ॥ శ్రీతి ॥ అత్ర శ్రీరఙ్గకాన్తం కలివిద్విషన్తమితి గుణాపేక్షయా తదాశ్రయస్యాచార్యస్య ప్రథమం నిర్దేశస్తు - గుణాస్సత్యజ్ఞానప్రభృతయ ఉత త్వద్గతతయాఽనుభూయమానతా ఇతి హినిరస్తైష శ్రుతివశాదిత్యభియుక్తోక్తరీత్యా హేమారవిన్దపరిమళన్యాయేన గుణానాం గుణ్యధీనముత్కర్షం ద్యోతయితుమ్ ॥ అహమ్ ॥ ఏవమశక్యతమే స్తుతికర్మణి ప్రవృత్త ఇత్యర్థః - ధీరం భగవత్పక్షే - ప్రశస్తాం ధియం రాతీతి ధీరః రా ఆదానే. అన్యేభ్యోపి దృశ్యత ఇతి డప్రత్యయః ॥ సర్వజ్ఞ ఇత్యర్థః - యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిదిత్యాదిశ్రుతిభ్యః - ధియమీరయతీతి ధీర ఇతి వా సర్వచేతనజ్ఞానప్రేరక ఇత్యర్థః - ఏష హ్యేవ సాధుకర్మ కారయతి యమేభ్యో లోకేభ్య ఉన్నినీషతి - తేషాం సతతయుక్తానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్ - దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మాముపయాన్తి తే ఇత్యా

శ్రీరఙ్గకాన్తం కలివిద్విషన్తం ధీరం గుణానాం మహతాం నిశాన్తమ్ । మోదాస్పదస్త్వం జగతే నితాన్తం వే
దాహమేతం పురుషం మహాన్తమ్ ॥ ౫ ॥

దిశ్రుతిస్మృతిభ్యః । తథోక్తం తమ్ ॥ ఆచార్యపక్షేప్యుక్తవ్యుత్పత్తిభ్యాం సర్వజ్ఞం సర్వజ్ఞానప్రదాతారమిత్యర్థః ॥ తస్య జ్ఞానార్థం స గురుమేవాభిగచ్ఛేత్సమిత్పాణిః శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠమ్ - యేనాక్షరం పురుషం వేద సత్యం ప్రోవాచ తాం తత్త్వతో బ్రహ్మవిద్యామితి శ్రుత్యర్థః - ఉపదేక్ష్యన్తి తే జ్ఞానం జ్ఞానినస్తత్త్వదర్శిన ఇతి స్మృత్యర్థశ్చేహానుసన్ధేయః । అథైవం కథం చిద్ధీరత్వమేకం గుణమనుసన్ధాయ - వక్త్రాయుతైరప్యస్య గుణా న శక్యా వక్తుం సమేతైరపి సర్వదేవైః ॥ మహతాం నశ్చక్షుచరాప్రసిపాకేద్విష్టోత్కృష్టార్వ ఇదేవాత్మజన్యేత్యాదిపరస్సహస్రప్రమాణైస్సాకల్యేన తద్గుణానాం గుర్వత్వమనుచిన్త్య బహుదూరం ధావిత్వా వ్యస్తమలక్ష్యైవ వవిశ్రాన్తావనస్యమాశ్రయణీయాయా మహా... వేపతగవలస్స

సంకుశలకృత్యమితినిశ్చిన్వం స్తతోఽవిద్యమానః కశ్చిదపిగుణోనాస్తీత్యభిప్రాయేణ సామాన్యతస్సర్వాన్గుణాన్సం గృహ్ణాతి ॥ గుణానామితి ॥ అత్ర - ఇషుక్షయాన్నివర్తన్తే నాన్తరిక్షక్షితిక్షయాత్ । మతిక్షయాన్నివర్తన్తే నగోవిందగుణక్షయాదిత్యేతదనుసంధేయమ్ ॥ మహ్యన్తే పూజ్యన్త ఇతిమహాన్తః । వర్తమానే పృషన్మహద్బృహజ్జగచ్ఛతృవచ్చేతినిపాతనాత్సాధుః - తేషాంపూజ్యానాంకల్యాణానామితియావత్ గుణానాంసత్యత్వాదిస్వరూపనిరూపకాణాం సత్యకామత్వాదినిరూపితస్వరూపవిశేషణీభూతానాం లావణ్యసౌన్దర్యాదిశుభాశ్రయాలమ్బనానాంచ - అనేనాఖిలహేయప్రత్యనీకత్వమపిసూచితమ్ - బహువచనేన-యథారత్నానిజలధేరసంఖ్యేయానిపుత్రక - తథాగుణాహ్యనన్తస్యాప్యసంఖ్యేయామహాత్మనఇత్యాద్యుక్తంగుణానామపరిచ్ఛిన్నత్వంవ్యఞ్జితమ్ ॥ పక్షేగుణానాం-సిద్ధంసత్సంప్రదాయేస్థిరధియమనఘంశ్రోత్రియంబ్రహ్మనిష్ఠంసత్త్వస్థంసత్యవాచంసమయనియతయాసాధువృత్త్యాసమేతమ్ - డమ్భాసూయాదిముక్తంజితవిషయగణందీర్ఘబన్ధుందయాళుంస్ఖాలిత్యేశాసితారంస్వపరహితపరందేశికంభూష్ణురీప్సేదిత్యాచార్యానుగృహీతాచార్యకౌపయికకల్యాణగుణానామిత్యర్థః-నిశాన్తమ్-మందిరమ్ -ఆశ్రయమిత్యర్థః - నిశాన్తత్వరూపణేనయథైకకుటుమ్బగతాజనా అవిరోధేనైకత్రనివసన్తితద్వత్కల్యాణగుణాస్సర్వేష్వత్రాఽసంజాతపరస్పరోపమర్దంమిళితాఅచిన్తితపరస్పరవిశ్లేషదుఃఖంసుఖేనవిహరన్తీతిద్యోతితమ్ - నిశాన్తవస్త్యసదనభవనాగారమన్దిరమిత్యమరః - నితరాంశామ్యతిదుఃఖమస్మిన్నితినిశాన్తమితిటీకాసర్వస్వకృత్ ॥ ఏవంగుణానాంపార్థక్యేనవర్ణనేఅసమర్థతయాసామాన్యతోగుణసమూహంనిర్దిశ్యతావతాపర్యాప్తిమప్యలభమానశ్చాపలేనపునరానన్దయిత్వత్వాదీన్గుణాననుసంధత్తే ॥ మోచానితి ॥ జగతే-గచ్ఛతీతిజగదితివ్యుత్పత్త్యాజన్తుసామాన్యే

త్యర్థః-సితాన్తమ్ . అత్యన్తమ్ - అసంకుచితం యథాస్యాత్తథా- మోదాన్ ఆనన్దాన్ బహువచనేన తదానన్త్యం
సూచితమ్ - దిశన్తం దదానమ్ - దిశ అతిసర్జనే అస్మాచ్ఛతా - కర్మణా యమభిప్రైతి స సంప్రదానసంజ్ఞాయాం సం
ప్రదానే చతుర్థీతి చతుర్థీ - అఖిలగుణాకరత్వాదఖిలలోకమానన్దయన్తమిత్యర్థః ఏష హ్యేవానన్దయాతి . రసగ్గ్ హ్యే
వాయం లబ్ధ్వాఽనన్దీభవతి - తద్ధేతువ్యపదేశాచ్చ-అస్మిన్నస్యచ తద్యోగం శాస్తీత్యాదిశ్రుతిసూత్రేభ్యః- అస్యత్ర పరి
పూర్ణబ్రహ్మానుభవపర్యన్తాన్ జ్ఞానాద్యానన్దాన్ దదానమిత్యర్థః-ఆచార్యవాన్పురుషో వేద - నవినాజ్ఞానవిజ్ఞానే మోక్ష
స్యాధిగమో భవేత్ - నవినాగురుసంబన్ధం జ్ఞానస్యాధిగమస్స్మృతః - ఆచార్యస్యప్రసాదేన మమ సర్వమభీప్సితమ్ -
ప్రాప్స్యామితి విశ్వాసో యస్యాస్తి స సుఖీ భవేత్ - పాపిష్ఠః క్షత్రబన్ధుశ్చ పుణ్డరీకశ్చ పుణ్యకృత్ - ఆచార్యవత్త
యా ముక్తౌ తస్మాదాచార్యవాన్భవేత్ - దేవతాయా గురోశ్చైవ మన్త్రస్యాపి ప్రకీర్తనాత్ - ఐహికాముష్మికీ సి
ద్ధిర్ద్విజస్యాస్తి న సంశయ ఇత్యాదిభిరాచార్యవత ఏవ పరబ్రహ్మానుభవపర్యన్తసర్వవిధానన్దలాభోక్తేః- ఏతం -సమీప
తరవర్తినం-సమీపతరవర్తి చైతదో రూపమిత్యుక్తేః-అన్తర్యామిణమితి యావత్ -య ఆత్మని తిష్ఠన్నాత్మనోఽన్తర ఇ
త్యాదిశ్రుతిభ్యః - అన్యత్ర - అజస్రం ధ్యాయత్వేన హృదయకమలారోపితమిత్యర్థః-గురుం ప్రస్తుత్య- ధ్యాయేజ్జపేన్న
మేద్భక్త్యేతి స్మరణాత్ - యద్వా ఏతమితి సాక్షాత్కృతస్యాచార్యస్యాఞ్జలిబన్ధేన సాభినయం నిర్దేశః - కలిం విద్వి
షన్ కలివిద్విషన్ - తం -ద్విషస్సతుర్వ్వేతి వికల్పే నషష్ఠీ నిషేధాద్ద్వితీయా - తతో గమ్యాదీనాముపసంఖ్యానమితి స
మాసః - కలిదోషనిరాసకమిత్యర్థః - యావత్స పాదపద్మాభ్యాం పస్పర్శేమాం వసుంధరామ్ - తావత్పృథ్వీప
తిం స్ప్రష్టుం న శక్తో నాభవత్కలిః ఇతి మహాభారతోక్తేః - కలిబలసంహతికాలనోఽఖిలేశ ఇతి శ్రీభాగవతోక్తేశ్చ॥

శ్రీరఙ్గకాన్తమ్ - శ్రీరఙ్గక్షేత్రాధీశ్వరమ్ - అన్యత్ర శ్రీరఙ్గకాన్తం కలివిద్విషన్తమితి యథాపాఠమేవ యోజనా - శ్రీరఙ్గనాథపరకాలగురుమిత్యర్థః - యద్వా - కలివిద్విషం - తమితి పదద్వయమ్ - తదా తచ్ఛబ్దస్సర్వలోకప్రసిద్ధత్వమభిధత్తే - అస్య చ ఏతమిత్యనేన యోజనా ఏతమేతమితి - అస్మింశ్చ పక్షే ద్విషన్తమిత్యత్ర సుస్వారస్యవాపవాదస్తస్యేతి పదసవర్ణత్వం బోధ్యమ్ - మహాన్తమ్ - శ్రేష్ఠమ్ - పురుషం సకలజగత్కారణం నారాయణమిత్యర్థః - పూర్వమేవాహమిహాసమితి తత్పురుషస్య పురుషత్వమితి శ్రుతనిర్వచనాత్ - పురే శరీరే శేత ఇతి పురుష ఇతి వా - పూస్సంజ్ఞే తు శరీరేఽస్మిన్ శయనాత్పురుషో హరిః - శకారస్య షకారోఽయం వ్యత్యాసేన ప్రయుజ్యత ఇతి నిర్వచనాత్ - ఉకారవ్యత్యాసస్యాప్యుపలక్షణమేతత్ ॥ యద్వా పురే శరీరేఽస్మిన్నాస్తే స పురుషో హరిః - యది వా పురవాసీతి పురుషః ప్రోచ్యతే హరిరిత్యాదినిర్వచనాన్తరాణి చాస్మదాచార్యానుగృహీతపురుషసూక్తభాష్యాద్విస్తరతోఽవగన్తవ్యాని ॥ వేద - జానామి - విదజ్ఞానే అస్మాదాదాదికాల్లటి ఉత్తమపురుషైకవచనమ్ - విదో లటో వేతి వేత్తేర్లటః పరస్మైపదానాం ణలాద్యనుశాసనాత్ ॥ అనన్తకల్యాణగుణపరిపూర్ణమేతమాచార్యం సాక్షాత్పరమపురుషమేవ జానామీత్యర్థః ॥ కిం చాత్రేదమవధేయమ్ - తథా హి - అహం వేద్మి మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమమితి మునినేవ వేదాహమేతం పురుషం మహాన్తమితి ప్రతిజ్ఞాయ తేక వినా ॥ తథా చ అహమిత్యనేన బ్రహ్మతన్త్రస్వతన్త్రపరకాలగురువరచరణనళినపరాగపరమాణుప్రసరవిదితతద్యాథాత్మ్యః యథా విదురాదిర్భగవచ్చరణానుగ్రహలబ్ధతద్యాథాత్మ్య ఇతి ధ్వన్యతే ॥ తస్మాదహమేతం మహాపురుషం వేదేతి భావః ॥ స్వమాహాత్మ్యావిష్కరణం చాత్ర న దోషకోటీమాటీకతే - ఆచార్యమహత్త్వజ్ఞానే తాదృశస్యైవ భూషణత్వాత్ ॥ అన్యథా అహం వేద్మీత్యాదావపి స ఏవ దోషస్సుప్రసరస్స్యాత్ - శ్లో॥

జ్ఞవేదయదివానవేద - అవిజ్ఞాతం విజానతామిత్యాదిశ్రుతిభిస్తద్దుర్జ్ఞేయతోక్తేః ॥ యద్వా ॥ అహం పరిమితమతిమూఢోఽపి వేదకిముత తత్త్వవేదిన ఇతి వ్యజ్యతే ॥ అత్ర గుణైర్గ్రాస్యముపాగత ఇత్యుక్తప్రక్రియయా చేతనానాం కైంకర్యసాకర్త్యాభివృద్ధయే గురోస్సర్వజ్ఞత్వాదిగుణగణోక్తిః ॥ ఆశ్రయణీయశ్చ దృశస్సర్వజ్ఞ ఏవ హి గురుః । భిన్ననావా శ్రితస్తబ్ధో యథా పారం న గచ్ఛతి । జ్ఞానహీనం గురుం ప్రాప్య కుతో మోక్షమవాప్నుయాదితి వ్యతిరేకనిదర్శనాత్ - సమగ్రమాత్రశ్చయజ్ఞాతు సమగ్రాయవదేద్గురుః । యత శ్ర యేదవిద్వాంసంతమసస్తు తమోవిశేవిత్యాదికమస్య ప్రాతికూలనుకూల స్తత్రాప్తేతం మహాన్తం పురుషమితి శరణ్యాత్వోపయికం సులభత్వపరత్వరూపం గుణద్వితయం ప్రాధాన్యేన వ్యఞ్జితమ్ సౌలభ్యేష్వనిష్టానాం లోష్టాదీనాముత్కర్షస్యసులభానాం సుమేరుగిరిప్రముఖానాం చానుపాదేయత్వాదుభయమస్య ప్యశ్యము పేక్షితమ్- అదృశ్యేఽనాత్మ్యేఽనిరుక్తే-యత్తదద్రేశ్యమగ్రాహ్యామిత్యాదిభిరదృశ్యత్వేన ఘోషితస్య పూర్ణస్యపరపురుషస్య సకలమనుజనయనసాక్షాత్కారతుమాచార్యావతారతోఽపి కేయమన్యాసౌలభ్యకాష్ఠేతి భావః - అత్ర స్తుత్యనుప్రాసశ్శబ్దాలఙ్కారః ద్విత్రవ్యఞ్జనపునరావృత్తేః-తథాచసూత్రమ్ ॥ సంఖ్యానియమేపూర్వం ఛేకానుప్రాసోఽన్యథావృత్త్యనుప్రాసఇతి ॥ ఆచార్యేశ స్తుత్వరూపణేన రూపకముర్థాలంకారః - ఆచార్యమహాపురుషత్వే హేతు నమాహోత్తరవాక్యార్థః పూర్వోక్తానేకపదార్థేర్హేతుభిస్సమర్థ్యత ఇతి కావ్యలిఙ్గం - హేతోర్వాక్యపదార్థతేస్సాద్యోగ్యమలంకృతిరితిలక్షణాత్ - రూపకకావ్యలిఙ్గయోరన్యోన్యనైరపేక్ష్యేణసంకరసంసృష్టిః - తిలతండుల న్యాయేన స్వాయత్తపరస్పరమ్ - సంశ్లిష్యేయురలంకారాస్సా సంసృష్టిర్నిగద్యత ఇతి లక్షణాత్ - వృత్త్యనుప్రాసస్య రూపకకావ్యలిఙ్గసంకరాణాం చాన్యోన్యమేకవాచకానుప్రవేశలక్షణస్సంకరః త్యలంకారమాత్రప్రవిభాగః ।

శబ్దార్థాలఙ్కారయోరేకవాచకానుప్రవేశలక్షణసాంకర్యం యథాసంభవేత్తథా ప్రపఞ్చితమస్మాభిర్లక్ష్మీసహస్రగ
త్నప్రకాశికాయామ్. కించాత్రాచార్యవర్యస్య మహాపురుషత్వభావనేన లోకోత్తరం తన్మాహాత్మ్యమితి అహమేతం
మహాపురుషం వేదేత్యనేనాహమేవ ధన్య ఇతి చ వస్తునో వ్యఙ్గ్యత్వే న వస్తుధ్వనిః. అహమేవ వేద నాన్య ఇతీతరనిషేధ
పూర్వకం స్వస్మిన్నేవ తాదృశజ్ఞానస్య నియన్త్రణాభివ్యక్తేః పరిసంఖ్యాలఙ్కారధ్వనిః. యద్వా అహమేవ ధన్యోఽస్మి
ముతమహీయాంస ఇతి కైముత్యేనార్థసంసిద్ధేరభివ్యఞ్జనాత్ కావ్యార్థాపత్త్యలఙ్కారధ్వనిః ॥ పరిసంఖ్యానిషిధ్య
కమేకస్మిన్వస్తుయన్త్రణమ్ ॥ కైముత్యేనార్థసంసిద్ధిః కావ్యార్థాపత్తిరిష్యత ఇతి తల్లక్షణే. వ్యఙ్గ్యయోశ్చానయోరేక
త్రైవ కవిసంరమ్భస్య దురవగమత్వాత్ సన్దేహసంకరః. తథైవాత్రాచార్యేణాలమ్బనేన తదీయకల్యాణగుణాశ్ర
యత్వాద్ద్యుద్దీపనేన చ విభావితః తదనుస్మరణసమనన్తరజనితరోమహర్షానన్దబాష్పనయనవికాసాదిభిర్గమ్యమానైర
నుభావితస్తద్విషయచిన్తాస్మరణహర్షాదిభిరనుమీయమానైర్వ్యభిచారితః కవేస్సర్వాత్మనాస్వాచార్యవిషయకో భ
క్తిభావః ప్రాధాన్యేనాభివ్యజ్యత ఇత్యసంలక్ష్యక్రమో భావధ్వనిః. అసంలక్ష్యక్రమవ్యఙ్గ్యస్తు రసాదిధ్వనిర్భవ
తి ॥ తదుక్తం శృఙ్గారతిలకే. రసభావతదాభాసభావశాన్త్యాదిరక్రమః. భిన్నో రసాద్యలంకారాదలంకార్యత
యా స్థిత ఇతి. ఏవమత్ర శ్లోకే వస్త్వలంకారభావభేదేన త్రిధా ధ్వనిరితి ధ్వనిప్రస్థానవిదాం సంభ్రమః.
ఏతాదృశభక్తిభావస్య ప్రాధాన్యేనాభివ్యక్తేరుత్తమకావ్యత్వమ్ ॥ రతిస్తు విషయభేదాద్బహుధా.
సైవ దేవాదివిషయత్వే భావశబ్దేన వ్యవహ్రియతే. తదుక్తమ్ ॥ రతిర్దేవాదివిషయా వ్యఞ్జితా భావ ఉచ్యత ఇతి ॥
ఆదిశబ్దేనాచార్యమునిపుత్రాదీనాం గ్రహణమితి సర్వేఽపి రసాధ్వనీనాః ॥ రీతివృత్తిపాకాదయో బుద్ధిమద్భిరున్నేయాః॥

తివిక్రమ్య తేవిస్తరభయాత్ ॥ ఇన్ద్రవజ్రా వృత్తమ్ ॥ స్యాదిన్ద్రవజ్రా యదితౌజగౌగ ఇతిలక్షణాత్ * ॥ ౫ ॥ *
ఏవమాచార్యం మహాపురుషత్వేన భావయతస్స్వస్య. గురుణా యోఽభిమన్యేత గురుం వా యోఽభిమన్యతే తావుభౌ
పరమాం సిద్ధిం నియమాదుపగచ్ఛత ఇతి భరద్వాజసంహితాద్యుక్తరీత్యా - ఏతత్కటాక్షైకదేవభగవత్సేవాయో
గ్యతేత్యాహ ॥ అదఇతి ॥ అసారే ॥ సుఖస్యానన్తరం దుఃఖం దుఃఖస్యానన్తరం సుఖమ్ - సుఖదుఃఖే మనుష్యాణాం చ
క్రవత్పరివర్తతః - ననిత్యం లభతే దుఃఖం ననిత్యం లభతే సుఖమ్ - శరీరమేవాయతనం దుఃఖస్య చ సుఖస్య చ ॥ స్నేహ
పాశైర్బహువిధైరావిష్టవిషయా నరాః - అకృతార్థాశ్చ సీదన్తి జలసైకతసేతవః - స్నేహేన తిలవత్సర్వం సర్గచక్రే
అదఃకటాక్షైకగహామస్య సారే భవాబ్ధిపూరే నిపతన్న పారే । ధ్యేయం భజే తం నిఖిలస్య సూరే రారాధితవ్యం వ
ర్ణంతమ సస్తు పారే ॥ ౬ ॥
నిపీడ్యతే - తిలపీడైరివాక్రమ్య క్లేశైరజ్ఞానసంభవైః - సంచినోత్యశుభం కర్మ కళత్రాపేక్షయా నరః - ఏకః క్లేశానవా
ప్నోతి పరత్రేహ చ మానవః - పుత్రదారకుటుమ్బేషు ప్రసక్తాస్సర్వమానవాః - శోకపఙ్కార్ణవే మగ్నా జీర్ణా వనగజా
ఇవ ॥ ఇదం కృతమిదం సజ్జమిదమస్య కృతాకృతమ్ - ఏవమీహాసమాయుక్తం మృత్యురాదాయ గచ్ఛతి - రాత్ర్యాం
రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామాయురల్పతరం యదా - గాధోదకే మత్స్య ఇవ సుఖం విన్దేత కస్తదేతి మహాభారతాద్యుక్త్ర ప్ర
కారైః నానావిధదుఃఖచిన్తాసన్తానశబలితతయా ఽనుభవదశాయామపి నిరవధికచిన్తాక్షోభావహత్వేన నిస్సారే సం
సారమహార్ణవే చేత్యర్థః ॥ తస్య కించిత్కాలానుభవాపనేయత్వసంభావనయాక్వచిదానన్దస్యావితి విశేషణం పూరేత్యాహ
[illegible] ॥ అపారే ॥ పాపప్రాప్తం కర్మణస్తస్య యాత్రా - ౦ కేవా [illegible]

...తే ... యత్యుచ్యతే - అథయ ఇమే గ్రామ ఇష్టాపూర్తే దత్తమిత్యుపాసతే తే ధూమమభిసంభవన్తి ధూమా
ద్రాత్రిం రాత్రేరపరపక్షమపరపక్షాద్యాన్ షడ్దక్షిణైతి మాసాగ్ంస్తాన్నైతే సంవత్సరమభిప్రాప్నువన్తి మా
సేభ్యః పితృలోకం పితృలోకాదాకాశమాకాశాచ్చన్ద్రమసమేష సోమో రాజా తద్దేవానామన్నం తం దేవా భక్షయన్తి
తస్మిన్యావత్సంపాతముషిత్వాథైతమేవాధ్వానం పునర్నివర్తన్తే - యథేతమాకాశమాకాశాద్వాయుం వాయు
ర్భూత్వా ధూమో భవతి ధూమో భూత్వాఽభ్రం భవత్యభ్రం భూత్వా మేఘో భవతి మేఘో భూత్వా ప్రవర్షతి త ఇహ వ్రీ
హియవా ఓషధివనస్పతయస్తిలమాషా జాయన్తే తతో వై ఖలు దుర్నిష్ప్రపతరం యో యో హ్యన్నమత్తి యో రే
తస్సిఞ్చతి తద్భూయ ఏవ భవతి తద్య ఇహ రమణీయచరణా అభ్యాశో హ యత్తే రమణీయాం యోనిమాపద్యేరన్బ్రా
హ్మణయోనిం క్షత్రియయోనిం వైశ్యయోనిం వా అథ య ఇహ కపూయచరణా అభ్యాశో హ యత్తే కపూయాం యోనిమాప
ద్యేరన్ శ్వయోనిం సూకరయోనిం చణ్డాలయోనిం వా - అథ యే యజ్ఞేన దానేన తపసా లోకాన్ జయన్తి తే ధూమమ
భిసంభవన్తి ధూమాద్రాత్రిం రాత్రేరపక్షీయమాణపక్షమపక్షీయమాణపక్షాద్యాన్ షణ్మాసాన్ దక్షిణా ఆదిత్య ఏతి
మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకాచ్చన్ద్రం తే చన్ద్రం ప్రాప్యాన్నం భవన్తి తాగ్ంస్తత్ర దేవా యథా సోమగ్ం రాజాన
మాప్యాయస్వాపక్షీయస్వేత్యేవమేనాగ్ంస్తత్ర భక్షయన్తి తేషాం యదా తత్పర్యవైత్యథేమమేవాకాశమభినిష్పద్యన్తే
ఆకాశాద్వాయుం వాయోర్వృష్టిం వృష్టేః పృథివీం తే పృథివీం ప్రాప్యాన్నం భవన్తి తే పునః పురుషాగ్నౌ హూయన్తే
తతో యోషాగ్నౌ జాయన్తే లోకాన్ప్రత్యుత్థాయిన స్త ఏవమేవానుపరివర్తన్తే అథ య ఏతౌ పన్థానౌ న విదుస్తే కీటాః
పతఙ్గా యదిదం దన్దశూకమిత్యాదిశ్రుత్యుక్తరీత్యా చేతనానాం పితృపథఘటీయన్త్రారోహావరోహపరిభ్రమావిశ్రా

త్యక్తమ్భకకర్మఘూయిష్ఠ తయాపాగరహితఇత్యర్థః॥ భవస్సంసారఏవాబ్ధి పూరస్తస్మిన్-భవస్యాబ్ధిత్వరూప
ణేన తస్య భీషణత్వాదికం తత్రపతతస్స్వస్య తత్తరణసఝుస్ఝట్టనోప్నేపణావక్షేపణవి మూఢ చిత్తజన
సాదృశ్యం చవ్యజ్యతే - నిపతన్ నితరాం పతన్ నాగ్తమానకాలికశతా అద్యాపి పతనస్యానువృ
త్తిః - నీత్యుపసర్గేణ తత్తరణప్రసక్త్యాశాభావః॥ కర్తృయా-పార్థే నచపతనస్య బుద్ధిపూర్వక
త్వం తేనకృతం ప్రయత్నమపేక్ష్య తదనుగుణఫలదాయినా భగవతాపిస్వస్య దురుద్ధరత్వంచవ్యజ్యతే॥
అపూనుపి॥ అపశబ్దేనస్వస్య స్వతోపాయగన్ధ ఆహత్యాపాయఘూయిష్ఠానికర్మాణ్యేవనిర్మితానీతివ్యజ్యతే
అనుష్య గురోః కటాక్షాఃఅనుకంపకటాక్షాః - తైః - పోతభూతైః - భవాబ్ధిత్వరూపణానుగుణ్యాత్ కటాక్షేష్వపో
తత్వమప్యనిధీక్షునావికపురుషత్వంగమ్యతే- బహువచనేనభవాబ్ధిపూరనిపతితస్యాను మైకస్యోద్ధరణే బహూనాంచ
త్వేనాంత్యాదరః-భవసింధుపూరాకృష్టస్యస్వస్య దుర్గతిహాలమత్వేనలేపాంఘూయిష్ఠ ప్రయత్నత్వంచేత్యా ...ం
...స్య తితీర్షు-సత్యేవహ్యాదరేకూపాదినిపతితస్యైకస్యాప్యుద్ధరణాయ బహవోమిళితాస్సన్నహ్యా ...-నిఖిలస్య
సూరేః అనన్తగరుడవిష్వక్సేనాదేః - జాత్యభిప్రాయకమేకవచనమ్-యద్వా అఖిలస్యసూరేస్సర్వ విద్యాజ్ఞానస్యేత్య
... స్యయంధ్యా తుంయోగ్యమ్-అచోయుదితియత్-ఇద్యగీత్యా కారస్యైత్వే గుణః-కృత్యానాం కర్తరిషష్ఠ
...కేవషష్ఠీ॥ తమసఃప్రకృతిమణ్డలస్యపారే ఉపరివిద్యమానమితిశేషః - ప్రాక్ప్రతిపన్నూరగాం చాయితిపానః
...స్వగ్గఇవవర్ణోయస్యతమ్ - నిరతిశయాజ్జ్వల్యాదిగుణాశ్రయమిత్యర్థః ॥గహామిత్యత్ర ...మపసూ...
...॥ సప్తమ్యన్తనపూర్వపదస్య బహువ్రీహిర్వా ... సప్తమ్యలోపః ...

శబ్దస్య లోపః ॥ తుశబ్ద ఏవకారార్థకః తమసః పార ఏవ విద్యమానమిత్యర్థః ॥ అనేన క్వచిదప్యసంసారగన్ధస్పర్శా
నైతి ద్యోతితమ్ ॥ తం ఏవం ప్రసిద్ధం పరమపురుషమిత్యర్థః ॥ భజే సేవే - పరమపురుషస్య కరగతత్వేన భావనాద్వర్త
మాననిర్దేశః అత్ర పరమపురుషే అరూపితమపి దివ్యద్వీపత్వం గమ్యతే ॥ ఏవం సంసారాబ్ధిపూరే నిపతతోఽపి మమాస్య త
త్కటాక్షైః పరమపురుషకైఙ్కర్యమహాసామ్రాజ్యయోగ్యత్వమత్యాశ్చర్యమితి భావః ॥ అత్ర - ఆచార్యైః స్థాపితా
తస్య జ్ఞానం ప్లవ ఇహోచ్యతే - పశుర్మనుష్యః పక్షీ వా యే చ వైష్ణవసంశ్రయాః - తేనైవ తే ప్రయాస్యన్తి తద్విష్ణోః ప
రమం పదమ్ - బాలమూకజడాన్ధాశ్చ పఙ్గవో బధిరాస్తథా - సదాచార్యేణ సన్దృష్టాః ప్రాప్నువన్తి పరాం గతిమి
త్యాదిప్రమాణాన్యనుసన్ధేయాని ॥ అనేన చ రూపకేణేదృశాచార్యలాభేపి సంసారసాగరోత్తరణానభిలాషుకా
ణామ్ - నృదేహమాద్యం ప్రతిలభ్య దుర్లభం ప్లవం సుకల్పం గురుకర్ణధారమ్ - మయానుకూలేన నభస్వతేరితం పుమాన్ భ
వాబ్ధిం న తరేత్స ఆత్మహేతి భగవద్వచనానురోధేనాతిజాల్మతయాత్మహత్వం నిస్సన్దిగ్ధమితి వస్తు వ్యజ్యత ఇత్యలంకా
రేణ వస్తుధ్వనిః ॥ ఏవం సంసారజలధౌ నిపతన్నహమపి పరమపురుషం భజ ఇతి వస్తునా అననురూపవస్తుఘటనాత్మక
విషమాలంకారః - కిం పునర్వివేకీ భజత ఇతి వక్తవ్యమితి కైముత్యేనార్థసంసిద్ధిద్యోతనాత్ కావ్యార్థాపత్త్యలఙ్కారశ్చైక
వ్యఞ్జకానుప్రవిష్టౌ వ్యజ్యేతే ఇతి వస్తునాఽలంకారధ్వనిః ॥ కవేః సర్వాత్మనా ఆచార్యవిషయకభక్తిభావః ప్రాధాన్యే
నాభివ్యజ్యత ఇతి భావధ్వనిః - ఏవం వస్త్వలంకారభావరూపేణ త్రివిధో ధ్వనిరత్రేతి సంక్షేపః ॥ కటాక్షాదిషు నా
వికత్వాదిరూపణస్య గమ్యమానత్వాద్భవేఽబ్ధిపూరత్వరూపణాచ్చైకదేశవివర్తి సావయవరూపకం వృత్త్యనుప్రా
సేనోపస్కృతమిత్యలంకారైకచక్షుషః ॥ వృత్తం త్రైష్టుభముపజాతిః ॥ స్యాదిన్ద్రవజ్రా యది తౌ జగౌ గః ॥ ఉపే

న్ద్రవజ్రా జతజాస్తతోగౌ ॥ అనన్తరోదీరితలక్ష్మభాజౌ పాదౌ యదీయావుపజాతయస్తా ఇతి లక్షణాత్ * ॥ ౬ ॥ *
అథ భగవాన్ హంస మత్స్య హయగ్రీవ నరనారాయణ గీతాచార్యాద్యవతారైస్స్వయమేవ తత్త్వహితాని ప్రకాశ్య స్వేనానుగృహీతాన్ సర్వార్థాన్ శిష్యాదిభిర్బ్రహ్మవిదగ్రేసరైస్సంవాదవిషయాన్ విరచయ్య. పఞ్చరాత్రస్య కృత్స్నస్య వక్తా నారాయణస్స్వయమిత్యుక్తరీత్యా స్వేనైవానుగృహీతం భగవచ్ఛాస్త్రం బ్రాహ్మణైః క్షత్రియైర్వైశ్యైశ్శూద్రైశ్చ కృతలక్షణైః- అర్చనీయశ్చ సేవ్యశ్చ నిత్యయుక్తైః స్వకర్మసు. సాత్వతం మతమాస్థాయ గీతస్సంకర్షణేన యః- ద్వాపరస్య యుగస్యాన్తే ఆదౌ కలియుగస్య చేత్యుక్తప్రకారేణ తత్తదవసరేష్వావిష్కృత్య పూర్వోత్పన్నేషు ధర్మేషు తేషు తేషు కలౌ ప్రభుః - అనుప్రవిశ్య కురుతే యత్సమీహితమచ్యుత ఇత్యుక్తప్రకారేణ పరాఙ్కుశపరకాలాదిరూపేణాన్యద్దశావతారమవలమ్బ్య వేదార్థేష్వపేక్షితం సారతమాంశం సర్వాధికారకభాషాప్రబన్ధరూపేణ సంగృహ్య ప్రదర్శ్య స్వైవమాత్మనా ప్రవర్తితస్య సత్పథస్య ప్రవర్తకైః ప్రచ్ఛన్నైశ్చ పాషణ్డిభిరుపరోధో యథా న స్యాత్తథా సాక్షాన్నారాయణో దేవ ఇత్యుక్తక్రమేణాగత్య సేవితే దేశే - కలౌ ఖలు భవిష్యన్తి నారాయణపరాయణాః. క్వచిత్క్వచిన్మహాభాగా ద్రమిడేషు చ భూరిశః- తామ్రపర్ణీ నదీ యత్ర కృతమాలా పయస్వినీ - కావేరీ చ మహాభాగా ప్రతీచీ చ మహానదీత్యుక్తరీత్యా అనేకదేశికాపదేశేనావతీర్యాద్యత్వే పిశునః కలిబలవిజృమ్భితపాషణ్డిమతనిర్మూలనాయ - కాణాదశాక్యపాషణ్డైస్త్రయీధర్మో విలోపితః - త్రిదణ్డధారిణా పూర్వం విష్ణునా రక్షితా త్రయీత్యుక్తరీత్యా కావేరీప్రతీర ఏవ శ్రీరఙ్గధామ్ని బ్రహ్మతన్త్రస్వతన్త్రగురుశ్రీదేశికాత్మనావతీర్ణా తారేషు

స్సార్వోక్తం స్వాచార్యస్య సాక్షాద్భగవదవతారత్వమేవ స్థాపయతి - ప్రవర్తితమితి - అత్యుదారః అతిమహాన్ - ఉదారో దాతృమహతోరిత్యమరః . అతివదాన్యో వా-మహోదారత్వంచ స్వాత్మపర్యన్తసర్వస్వదానశీలత్వమ్ - తచ్చ - య ఆత్మదా బలదాః - ఏకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్ - ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి తస్య తదిత్యాదిశ్రుతిషూక్తమ్ - నారదశ్చ పుణ్డరీకం ప్రత్యాహ - తస్మాత్త్వమపి విప్రేన్ద్ర నారాయణపరో భవ - తదన్యః కో మహోదారః ప్రార్థితం దాతుమీశ్వర ఇతి- శ్రీవిష్ణుధర్మే చ సకలఫలప్రదో హి విష్ణురితి ॥ రత్నపర్వతమారుహ్య యథా రత్నం నరో మునే - సత్త్వానురూపమాదత్తే తథా కృష్ణాన్మనోరథానిత్యాదికమిహ స్మర్తవ్యమ్ ॥ న హ్యేతాదృశౌదార్యవిరహే సర్వజగత్క్షేమంకరత్వం సంభవేదితి భావః - ధీరః సర్వజ్ఞః - ఇదం చ వక్షితపాషణ్డిమతనిరాకరణ

ప్రవర్తితం సత్పథమాత్మనా ప్రాక్ పాషణ్డివర్గాదవితుం నిసర్గాత్ । గుర్వాత్మనాసీద్ధరిరత్యుదారస్స
ర్వాణి రూపాణి విచిత్య ధీరః ॥ ౭ ॥

పటీయస్త్వం వ్యఞ్జయితుమ్ - హరిః - సర్వసత్పథకణ్టకనిశ్శేషహరణనిపుణో భగవాన్ - ప్రాక్ పూర్వమ్ . ఆత్మనా స్వేన ప్రవర్తితమ్ - సత్పథం వేదాదిరూపం మార్గమ్ - అనేన యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం యో వై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై - సాత్వతం మతమాస్థాయ గీతస్సంకర్షణేన య ఇత్యాద్యర్థస్సంగృహీతః ॥ పాషణ్డినః - యేఽన్యం దేవం పరత్వేన వదన్త్యజ్ఞానమోహితాః - నారాయణాజ్జగన్నాథాత్తే వై పాషణ్డినస్స్మృతాః - యే తు సామాన్యభావేన మన్యన్తే పురుషోత్తమమ్ - తే వై పాషణ్డినో జ్ఞేయా నరకార్హా నరాధమా ఇత్యాద్యుక్తలక్షణాః - త ఏవ దుర్గం మహారణ్యం దుర్గం సత్రం దవో దావ ఇత్యమరః - తస్మాత్ - దుర్గత్వరూపణేన పాషణ్డివర్గస్య సన్మార్గనిరోధిత్వకణ్టకప్రచురత్వసర్వ

;_న్తికోనిశ్శ్రేయససాధనత్వంనిశ్చిత్య - దేవమివాచార్యముపాసీతనమఆచార్యేభ్యోనవ వాచార్యేభ్యోన ర్యేభ్యఇతి - గురునామసదాధ్యాయేద్గురునామసదాజపేత్ । గురోర్వార్తాంచకథ యేద్గు వ్యంనభావ యేదిత్యాదిప్రమాణార్థంచానుసందధానఆహ ॥ తదితి ॥ మనీషీ -మనీషాస్యాస్తీతి నీషీప్ర శంసాయాంమత్వర్థీయో వ్రీహ్యాదిత్వాదినిః - విద్వాన్నతుమూర్ఖోయఃకశ్చిత్ - నమూర్ఖాయవదేర్గురుః - మూర్ఖదత్తం యజ్ఞాసము న్తంబీజమి వోషరే - ఊషరేనివపేద్బీజంషణ్డేకన్యాంప్రయోజయేత్ -సృజేద్వావానరేమాలాంనా శాస్త్రముత్సృజేత్ విద్యయైవసమంకామంమర్తవ్యంబ్రహ్మవాదినా - అపద్యపిహిఘోరాయాంనత్వేనామిరిణేవపేదిత్యాదివచనైస్త స్యోపదేశనిషేధస్మరణాత్ - నిశ్చితంశ్రేయోనిశ్శ్రేయసమ్ - అచతురేత్యాదినాచప్రత్యయాన్తోనిపాత్యతే - మో

తదేవనిశ్శ్రేయసమాప్తుకామఃపదేపదేభావయతాం మనీషీ । ప్రేమాన్వితోఽసైవహ్యదిప్రశ

స్తైనామానికృత్వాఽభిదదన్యదాస్తే ॥ ౮ ॥

క్షమిత్యర్థః - ముక్తిఃకైవల్యనిర్వాణశ్రేయోనిశ్శ్రేయసామృతమిత్యమరః - ఆప్తుంకామోయస్య సతథోక్తస్స క్ష మనసోరపీతిమలోపః - ప అనుపదమ్నతుయదాకదాచిత్ -తదేవభావయతామ్ - పరిశీలయతామ్ ట్ ॥ యద్యహామప్యేవంభావయేం మాపినిశ్శ్రేయసం సదుర్లభమితిభా కారేణవిశే తేనతదితరభావనంవ్యవచ్ఛిద్యతే ॥ కి త్యతఆహ ॥ ప్రేమేతి ॥ ప్రేమ్ణాచిత్తద్రవీ భూమాత్యే

క్తిశబ్దాభిలషణీయేనానురాగవిశేషేణ ॥ యస్తుచిత్తద్రవీకారహేతుః ప్రేమాసగద్య తఇతిలక్షణ అన్వితఃఅను స్యూతస్సన్ - అనేనభక్తేరతిభూమిత్వంద్యోతితమ్ - ప్రశస్తే - అనభిసంహితఫలకర్మాద్యనుష్ఠాననిర్మలక్షతియాపత్

హృది - చిత్తే-అస్య - శ్రీరఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాల హా ... నతుసాక్షా ... పేతిభావః -
నామధేయాని - కృత్వా - విచిన్త్యేత్ ... అభివదన్ - సంకీర్తయన్ జపన్వా - ఆ ... తేతియత్ -
జనా - ఆస్త ఇత్యనేన - ఆసీనస్సంకీ ... ర్యాద్యుక్తప్రక్రియయావస్థానం సూచ్య ... వా నేడ
నిశ్శ్రేయసార్థమేతదన్తరేణ ప్రయత్నాన్తరం మవలమ్బత ఇతి ద్యోతితమ్ ॥ అజస్రమేతద్గుణనామసంకీర్తనజ
రవసమయతః పణం నిశ్శ్రేయసాభిలాషిణో మనీషిణస్స్వరూపస్యాసురూపం - జప్యేనైవ తు సంసిద్ధ్యేద్బ్రాహ్మ
ణో నాత్ర సంశయః - కుర్యాదన్యన్నవా కుర్యాన్మైత్రో బ్రాహ్మణ ఉచ్యతే - ఇత్యుక్తప్రక్రియయా - న్యత్కు - ర్యాద్వానవా
కృతార్థ ఏవాయం నాత్ర సన్దేగ్ధవ్యమితి భావః ॥ అత్ర వృత్త్యనుప్రాసశ్శబ్దాలంకారః - అప్రస్తుతసామాన్యేతరవిద్వ
దుద్దేశ్యకాచార్య నామసంకీర్తనవిధానస్య ప్రస్తుతస్యానుష్ఠానరూపవిశేషవిశ్రాన్తైగ ప్రస్తుతప్రశంసాఖ్యోర్థాల
ఙ్కారః ॥ అప్రస్తుత ప్రశంసాస్యాత్సాయత్ర ప్రస్తుతాశ్రయేతిలక్షణాత్ ॥ గురునామసంకీర్తనపరిశీలనస్య నిశ్శ్రే
యసమాప్తకామ ఇత్యనేన సమర్థనాత్పదార్థహేతుకం కావ్యలిఙ్గం చ - అనయోరేక వాచకానుప్రవేశలక్షణస్సంకరః ॥
అనేనచ - సులభం హి గురుం త్యక్త్వా దుర్లభం య ఉపాశ్రయేత్ - లబ్ధం త్యక్త్వా నిధిం మూఢో గుప్తమన్వేషతి క్షితౌ -
చక్షుర్గమ్యం గురుం త్యక్త్వా శాస్త్రగమ్యం తు యస్స్మరేత్ - కరస్థముదకం త్యక్త్వా ఘనస్థమభివాఞ్ఛతీత్యుక్తరీత్యా
సులభతమే దృశదేశికాశ్రయణముపేక్ష్య దుర్లభతమ ప్రథమాచార్యభూతపరమపురుష ... మప్యనుప
స్తు వ్యజ్యత ఇత్యలఙ్కారేణ వస్తుధ్వనిః ॥ తదేవభావయతామితీతరనిషేధపూర్వకం ... యా ఆచా
ర్యనపూర్వకోపవేశన ఏవ నియమనస్యాభివ్య ... కేః పరిసంఖ్యాలఙ్కారో వ్యజ్యత ఇతి వస్తునాలంకారధ్వ

చేతనధీషణత్వదురవగాహత్వాసులభనిరాసత్వాదీనివ్యజ్యన్తే. అపితుమ్. యథా తేనోపరోధో నస్యాత్తథారక్షితుమిత్యర్థః. భీతార్థానాం భయహేతురిత్యపాదానసంజ్ఞాయాంపఞ్చమీ ॥ యథాలోకోపకారకో మహారాజ స రోధకత్వేనాభివృద్ధంమహాదుర్గమితస్త స్మిలయస్పూర్వం స్వేనైవ ప్రవర్తితం. అ గ్గాభివృద్ధి స్త్వేనచోరవ్యాఘ్రాదిబాధాశఙ్కాభిర రక్షుణ్ణతయావిషమం మహాపథం సమీకు నావిధో షాః రక్షతితద్వదితిభావః. అనేనైవాత్రచరతాం రక్షణంచనాన్తరీయకతయాసిద్ధమ్ ॥ సర్వాణిరూపాణి. హం సమత్స్యహయగ్రీవాదీన్పరాఙ్కుశపరకాలాదీంశ్చావతారాన్. విచిత్య. మార్గిత్వా. విపూర్వకచిఞ్ధాతో స్తథార్థకత్వాత్. అన్వేషణంవిచయనంమార్గణంమృగణామృగఇత్యమరః. ప్రాప్యేతియావత్. తత్త్వేనావతీర్యేతిభావః. చిఞ్చయనఇత్యస్మాద్ధాతోః క్త్వాప్రత్యయేసమాసే. సమాసేనఞ్పూర్వఇత్యాదినా క్త్వోల్యప్. ప్రాస్యపితికృతితుగితితుక్. ఇదానీంనిసర్గాత్స్వభావాత్. స్వరూపంచస్వభావశ్చనిసర్గశ్చేత్యమరః. అనితరప్రేరణాయేత్యర్థః. గుర్వాత్మనా. శ్రీరఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికాత్మనా. ఆసీత్. అవాతరదిత్యర్థః ॥ అనేన. ఇచ్ఛాగృహీతాభిమతోరుదేహ ఇత్యుక్తోర్థస్స్మారితః ॥ అత్రయదాయదాహిధర్మస్యగ్లానిర్భవతిభారత. అభ్యుత్థానమధర్మస్యతదాత్మానంసృజామ్యహం. పరిత్రాణాయసాధూనాంవినాశాయచదుష్కృతామ్. ధర్మసంస్థాపనార్థాయసంభవామియుగేయుగే. ఇత్యాదికమప్యనుసంధేయమ్ ॥ అత్రరూపకవృత్త్యనుప్రాస ప్యేతే ॥ అ స్యా శ్రతివిశేషణయోర్హరిరితివిశేష్యస్యచో సాభిప్రాయత్వాత్పరికరపరికరాఙ్కు ర్కారా వనయోస్స్వంసంసృష్టిః. రూపకం త్వాభ్యామఙ్గ పరికరాలఙ్కారస్త్వనుప్రాసేనైక సవిష్టే

నచసంకీర్త్యతే ॥ అథచాచార్యేణకృతకణ్టకశోధనమార్గేత్సంచారంతత్తుణ్ణేనసుపథాసంచరణమస్మాద్య
శాంనకశ్చి దపరాధస్సం భవేత్ - అవిశ్రాన్తమనాలమ్బ మపాథేయమదేశికమ్ - తమఃకాన్తారమధ్వానం కథ
మేకోగమిష్యసి - నిష్పానీయేనిరాలమ్బేనిశ్ఛాయేనిరపాశ్రయే - దాశ్రీషీయస్య శుభేమార్గేయమస్యసదనం ప్రతీత్యా
ద్యుపదిష్టభయా నక దుష్ప థసందర్శ నం చనక దా ఽభ వే దితి చ రూ ప కా లం కా రేణవస్తువ్యజ్యతే॥ అతోలం
కారేణవస్తుధ్వనిః - రూపకాలంకారేణచోక్తరీత్యా- ఉప మావ్యజ్య తఇత్యలం కారేణాలంకారధ్వనిః - భావధ్వ
నిర్వ్యక్తంచపూర్వశ్లోకవత్ ... ... * ॥ ౭ ॥ *
తదేవమాచార్యస్య మహాపురుషతాంనిర్ధార్య - సకృత్స్మృతోపిగోవిన్దోనృణాంవర్షశతైశ్చి తమ్ - పాపరాశిందహ
త్యాశుతూలరాశిమివానలః-అవశేనాపియన్నామ్నికీర్తితేసర్వపాతకైః-పుమాన్విముచ్యతేసద్యస్సింహత్రస్తైర్మృగై
రివ - అయంహిక్ఱ్త నిర్వేశోజన్మ కోట్యంహసామపి - యద్వ్యాజహారవివశోనామస్వస్త్యయనంహరేః - నా
మ్నోస్తియావతీశక్తిఃపాపనిర్హరణేహరేః - తావత్కర్తుంనశక్నోతిపాతకంపాతకీజనః - సకృదుచ్చారితం
యేనహరిరిత్యక్షరద్వయమ్ బద్ధఃపరికరస్తేనమోక్షాయగమనంప్రతి ॥ కమలనయనవాసుదేవః ధరణీధరాచ్యు
తశఙ్ఖచక్రపాణే - భవశరణమితీరయనియే వైత్య జహటదూరతరేణతానపాపాన్ - ధ్యాయన్కృతేయజన్యజ్ఞై
స్త్రేతాయాంద్వాపరేఽర్చయన్ . యదాప్నోతితదాప్నోతికలౌసంకీర్త్యకేశవమ్ ॥ కలేర్దోషనిధేరాజన్నస్తిహ్యే
కోమహాన్గుణః - కీర్తనాదేవకృష్ణస్యముక్తబన్ధఃపరంవ్రజేదిత్యాదిపరస్సహస్రప్రమాణోక్తరీత్యాతన్నామస్మరణకీర్తన

నిః - ఆచార్యేణాలమ్బనేనసచ్ఛాస్త్రాభ్యాససత్సేవాద్యుద్దీపనవిభావేనయమనియమాదిభిరనుమీయమానైరనుభా వైర్మతిస్మృతిధృత్యాదిభిశ్చ తథావిధైర్వ్యభిచారిభిస్సనీషిగతస్య శమాఖ్య స్థాయినః పరిపోషణాచ్ఛాన్తాఖ్యోర సోవ్యజ్యతే తస్యచకవిగతాచార్యవిషయకభక్తిభావాఙ్గత్వే నరసవన్నామాపరాఙ్గవ్యఙ్గ్యమ్ ॥ రసేరసాఙ్గేభావా ఙ్గేప్యేషుస్యాద్రసవద్ధేతిలక్షణాత్ ॥ అతఏవాగూఢమపరస్యాఙ్గమిత్యుక్తరీత్యామధ్యమకావ్యత్వంరసస్యభావాఙ్గ త్వాభివ్యక్తౌచమత్కారితాకక్ష్యాయామ్॥వస్త్వలఙ్కారభావధ్వనిప్రాధాన్యకక్ష్యాయాంతూత్తమకావ్యత్వమితి నిరూపితంప్రాగేవేత్యలంమాఙ్గాన్తగధావనేః॥ వృత్తంపూర్వవత్... ... . * ॥ ౮ ॥ *

ఏవమాచార్యశ్రీనామానుసన్ధానరూపోపాయానుష్ఠానేనతత్ఫలభూతాంతచ్చరణారవిన్దశరణాగతిమనుతిష్ఠతఃపరబ్ర

> రఙ్గాధినాథస్యగురోఃపదాబ్జేసాఙ్గాంప్రపత్తింరచయన్నవశ్చిత్ । యాంతాంధ్రువంతంపరమంప్రమాం
> సంధాతాపురస్తాద్యముదాజహార ॥ ౯ ॥

హ్మానందానుభవయోగ్యతాసిధ్యతీత్యాహ ॥ రఙ్గేతి ॥ రఙ్గాధినాథస్యగురోఃశ్రీరఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రస్వతన్త్రపరకా లమహాదేశికస్య- పదాబ్జే - చరణస్యాబ్జత్వరూపణేనసుకుమారత్వమఙ్గళత్వ భోగ్యత్వానివ్యజ్యన్తే ॥ సాఙ్గామ్ । ఆనుకూల్యసంకల్పముఖ్యాఙ్గపఞ్చకసహితామ్-నిక్షేపాపరపర్యాయోన్యాసఃపఞ్చాఙ్గసంయుతః-ప్రపత్తింతాంప్ర యుఞ్జీతస్వాఙ్గైఃపఞ్చభిరావృతామిత్యుక్తేః ॥ ప్రపత్తిమ్- అనన్యసాధ్యేస్వాభీష్టేమహావిశ్వాసపూర్వకమ్ - తదే కోపాయతాయాచ్ఞాప్రపత్తిశ్శరణాగతిరిత్యుక్తలక్షణాంశరణాగతిమ్ ॥ ఇహచానన్య సాధ్యఇతిప్రపత్త్యస్యాన్యాని క్తేనస్వేనాన్యేనచాసాధ్యత్వంప్రపత్తవ్యస్యసాధ్యత్వంచవివక్షితమ్-స్వాభీష్టఇత్యనేనసుఖస్యదుఃఖనివృ[illegible]

ఘనానాంచసంగ్రహః - తత్ర ప్రమాణవిరుద్ధం నఫలం శరణ్యా విరుద్ధంచానుకూల్య సంకల్పాదినానసంగచ్ఛతే. స్వాధికారవిరుద్ధంతునిపుణస్యస్వాభీష్టఇత్యనేననిరస్తమ్ - ఉపాయలాఘవాదిభిరకమ్ప నీయోవిశ్వాసోమహావిశ్వాసః - తదేకోపాయతాశబ్దేనపశ్చాత్సవ్యయిత్వనైరపేక్ష్యంచవ్యజ్యతే - ప్రపత్తిశ్శరణాగతిరితిపర్యాయపాఠః - ఆనుకూల్యస్యసంకల్పఇత్యాదౌషాడ్విధ్యోక్తిస్త్వఙ్గాఙ్గిసముచ్చయాభిప్రాయా - షడఙ్గంతముపాయంచేత్యత్రషడఙ్గత్వోక్తిరష్టాఙ్గయోగవ్యపదేశవత్. అన్యథాపూర్వోదాహృతపక్షాఙ్గతాప్రతిపాదకప్రమాణవిరోధప్రసఙ్గఇత్యాచార్యశ్రీసూక్తిషువిస్తరః ॥ రచయన్ - అనుతిష్ఠన్ - విపశ్చిత్ వివిధంపశ్యంశ్చేతతీతివిపశ్చిత్-సర్వశాస్త్రార్థవేదీ. తంపరమంపుమాంసంయాతా - ప్రాప్తా - యాధాతోర్భవిష్యతిలుట్ - అనుభవితేతియావత్ - ధ్రువంనాత్ర కశ్చిత్సంశయఇతిభావః. అనేనసిద్ధిర్భవతివానేతిసంశయోఽచ్యుతసేవినామ్ - నసంశయోఽస్తితద్భక్తపరిచర్యారతాత్మనామిత్యస్యార్థస్సంగృహీతః॥యస్యాచార్యస్తుదయతేదయతేతస్య మాధవః -తత్రైవజలదోవక్షేన్మరుతాయత్రనీయతఇత్యాదికమప్యత్రైవానుకూలమ్ ॥ కంయాతేత్యతఆహ ॥ ధాతేతి ॥ పురస్తాత్ పూర్వమ్ - ధాతా - బ్రహ్మా - యం పరమంపుమాంసండదాజహార ॥ దేవోయధాహంయుష్మాకంతథానారాయణోమమ ॥ పితామహోహంసర్వస్యవిష్ణుస్తుప్రపితామహఇత్యాదినాసర్వోత్తమత్వేనోదాహృతవానితిపురుషసూక్తభాష్యేఽస్మదాచార్యాః ॥ తంయాతేతియోజనా ॥ అత్రభక్తరక్షణాయైవావతీర్ణేభగవతిశరణ్యే సారథౌవిద్యమానేపిద్రమిడోపనిషత్ప్రవర్తయితురాచార్యస్యచరణారవిన్దేఏవశరణముపగచ్ఛ తామధురకవినాచార్యేణప్రదర్శితఆచార్యనిష్ఠాసత్పథఏవవిశ్వాసవతాంసమీచీనమార్గఇత్యాచార్యానుగృహీతద్రమిడగాథార్థోఽనుసంహితః । ఇహాచార్యవ

ర్యపాదపద్మభరార్పణానుష్ఠానస్య విశేషణగత్యా పరమపురుషప్రాప్తిహేతుత్వాత్తాఽ వ్యలిఙ్గమనుప్రాసేన సంకీ
ర్త్యతే ॥ కించ కవిగతాచార్యవిషయకభక్తిభావం ప్రతి పరమపురుషవిషయకతద్గతభక్తిభావస్యాఙ్గత్వాత్ ప్రేయోనా
మాపరాఙ్గవ్యఙ్గ్యమ్ ॥ ప్రేయోఽపరాఙ్గం భావానాం యది భావరసాఙ్గతేతి లక్షణాత్ ॥ ఇన్ద్రవజ్రావృత్తమ్ ॥ స్యా
దిన్ద్రవజ్రా యది తౌ జగౌ గ ఇతి లక్షణాత్ ... ...*॥౯॥*
అథ దివ్యజ్ఞానోపపన్నాస్తే దృష్ట్వా రామం మహర్షయః । అభ్యగచ్ఛంస్తదా ప్రీత్యా వైదేహీం చ యశస్వినీమ్ । తే తం
సోమమివోద్యన్తం దృష్ట్వా వై ధర్మచారిణః । లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా తు వైదేహీం చ యశస్వినీమ్ । మఙ్గళాని ప్రయుఞ్జా
నాః ప్రత్యగృహ్ణన్ దృఢవ్రతాః ॥ రూపసంహననం లక్ష్మీం సౌకుమార్యం సువేషతామ్ । దదృశుర్విస్మితాకారా రామ
స్య వనవాసిన ఇతి శ్రీరామవిషయకాస్థానభయశఙ్కామఙ్గళాశాసనప్రవృత్తదణ్డకారణ్యమునిజననయేన । సాక్షాన్నా
రాయణ ఏవ జగదుద్దిధీర్షయావతీర్ణోఽయమిత్యాచార్యావతారరహస్యజ్ఞానవానపి కవిరాచార్యేఽస్మిన్ నితరసుల
భాన్ రూపసంహననలక్ష్మీసౌకుమార్యాదీన్ నేత్రానన్దనాన్ మార్దవార్జవసౌమ్యగామ్భీర్యౌదార్యచాతుర్యస్థైర్యవాత్స
ల్యసౌశీల్యాదీన్ హృదయానన్దనాంశ్చ సర్వాన్ గుణానానేకత్ర మిళితాన్ వీక్ష్య । మన్దాస్సు మనమతయో మన్దభాగ్యా హ్యు
పద్రుతా ఇత్యుక్తరీత్యా సర్వానర్థనిదానకలికాలజన్యమనుజావస్థాం చానుచిన్త్యాస్థానభయశఙ్కాసంభ్రాన్తస్సత
యం । ఏవం మహోపకారకోఽభగవానయమేవాచార్యో జాతజాయమానజనిష్యమాణనిఖిలచేతనానుజ్జీవయితుం చిర
రాత్రాయ విజయతామితి మఙ్గళాన్యాశాస్తే ॥ శ్రీరితి ॥ శ్రీబ్రహ్మతన్త్రోత్తమరఙ్గనాథః శ్రీరఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకా
లాఖ్య ఇతి యావత్ । నః అస్మాకమ్ । గురుః । గుశబ్దస్త్వన్ధకారస్స్యాద్రుశబ్దస్తన్నిరోధకః । అన్ధకారనిరోధిత్వాద్గు

రురిత్యభిధీయత ఇత్యుక్తప్రవృత్తినిమిత్తవచ్ఛబ్దవాచ్య ఆచార్యః - ఆబ్రహ్మకల్పాత్ - ఆబ్రహ్మకల్పమ్-బ్రహ్మప్రళయపర్యన్తమిత్యర్థః - ఆఙ్మర్యాదావచన ఇత్యత్ర వచనగ్రహణాదభివిధావపి కర్మప్రవచనీయసంజ్ఞాయాం పఞ్చమ్యపాఙ్పరిభిరితి పఞ్చమీ - ఆఙ్మర్యాదాభివిధ్యోరితి సమాసః - అవ్యయీభావశ్చేత్యవ్యయత్వమ్ - నావ్యయీభావాదతోఽమ్త్వపఞ్చమ్యా ఇత్యమ్ - జయతాత్ - సర్వోత్కర్షేణ వర్తతామ్ - జిధాతోరాశిషి లోట్ - తుహ్యోస్తాతఙ్ఙాశిష్యన్యతరస్యామితి తాతఙ్ ॥ అత్ర పూజ్యతమవిషయే జాతివృత్త్యాదినా సర్వథా నిషిద్ధైరపి మఙ్గళాశాసనస్య విధానం యామోషధిమివాయుష్మన్నన్వేషసి మహావన ఇత్యాదావివావిరుద్ధమితి సాంప్రదాయికాః ॥ అత ఏవ - సూతజీవ

శ్రీబ్రహ్మతన్త్రోత్తమరఙ్గనాథ ఆబ్రహ్మకల్పం జయతాద్గురుర్నః ॥ లభ్యోయదీదృఙ్నపునర్విపశ్చిచ్చ
క్రః ప్రవిద్వాన్ సప్రదిశశ్చతస్రః ॥ ౧౦ ॥

చిరం సాధో వదనో వదతాం వర - తమస్య పారే భ్రమతాం నృణాం త్వం పారదర్శనః - వేఙ్కటేశాయ మఙ్గళమిత్యాదికం చ సంగచ్ఛతే - ఏవం మఙ్గళాశాసనం కిమర్థమిత్యత ఆహ - లభ్య ఇతి . చతస్రః - చతుస్సఙ్ఖ్యాకాః ప్రదిశః విదిశ ఇత్యర్థః - నిశమ్య సీతావచనం కపేశ్చ దిశశ్చ సర్వాః ప్రదిశశ్చ వీక్ష్య - దిశశ్చ కారవిమలాః ప్రదిశశ్చ మహాబల ఇత్యాదిషు ప్రదిక్ఛబ్దో విదిక్పరతయా ప్రయుజ్యతే - అయం చ పూర్వాదిదిశామప్యుపలక్షకః - అష్టాదిశో విద్వాన్ సర్వ విద్యాశ్చతురశ్రం జ్ఞాతవానితి యావత్ - అఖిలదిశాసమేధమానసకలవిద్యాధ్వనీనవైదుష్యే యత్తానిర్ణయనిపుణ ఇతి వా భావః - అత ఏవ చతస్రో దిశః ప్రవిద్వాన్ సర్వజ్ఞ ఇత్యర్థ ఇతి శ్రీపురుషసూక్తభాష్యే న్వగృహ్యతాచార్యైః - విదేశ్శతుర్వసురితి వేత్తేః పరస్మైపదస్య శతుర్వస్వాదేశః - నలోకేతి షష్ఠీనిషేధః ॥ అత ఏవ విపశ్చిచ్చ

క్రో విద్వత్సార్వభౌమ ఇతియావత్ - ఈదృక్ - అయమివపశ్యతి జ్ఞానవిషయో భవతీతీదృక్ - కర్మకర్త
రిక్వ్యత్పత్తిర్బాహ్యానురోధాత్ - త్యదాదిషుదృశేఽనాలోచనే కఞ్చేతి చకారానుకృష్టః క్విన్ - ఇదంకిమో
రీశ్కీ - ఇతిదృక్చ దైపరత ఇదంశబ్దస్య ఈశాదేశః - ఏతాదృశ ఆచార్యః - పునః ఇతః పరమితియావత్ యత్ - యస్మాత్
నలభ్యః - ప్రాప్తుం నశక్యః - ఉత్తితీర్షుభిరితి శేషః - ఈదృగిత్యనేన - ఆచార్యో వేదసంపన్న ఇత్యుపక్రమ్య - ఏ
వంలక్షణసంపన్నో గురురిత్యభిధీయత ఇత్యుక్తైరనుక్తైరన్యైశ్చాచార్యగుణైస్సాధారణ్యైర్నాఖిలజగదానన్దయితృ
భిస్సౌకుమార్యాభిరూప్యాద్యైశ్చకల్యాణగుణైః పరిపూర్ణతాస్య ద్యోత్యతే - జ్ఞానీతుపరమైకాన్తీత్యుపక్రమ్య
భగవద్ధ్యానయోగోక్తివన్దనస్తుతికీర్తనైః లబ్ధాత్మా తద్గతప్రాణమనోబుద్ధీన్ద్రియక్రియ ఇతి గీతార్థసంగ్రహోక్తస్వభా
వవత్త్వం చేహ వివక్షితమ్ - ఈదృక్పునర్నలభ్య ఇత్యనేన - ఇదానీమ్ - ఈశ్వరస్య చ సౌహార్దం యదృచ్ఛాసుకృతం
తథా - విష్ణోః కటాక్షశ్చాద్వేష ఆభిముఖ్యం చ సాత్త్వికైః - సంభాషణం షడేతానిహ్యాచార్యప్రాప్తిహేతవ ఇత్యుక్తరీ
త్యా యాదృచ్ఛికసుకృతాదిపరిపాకదశావశాదయంలబ్ధ ఇతివ్యజ్యతే ॥ యతః పునరీదృశో గురుర్దుర్లభస్తతోయమేవ
చిరస్యమాదృశాన్రక్షితుం జగతి విజయతామితి ప్రార్థనా॥ అతోత్తరవాక్యార్థేన పూర్వవాక్యార్థస్య సమర్థనాద్వాక్యా
ర్థహేతుకం కావ్యలిఙ్గమ్ - ఈదృఙ్నలభ్య ఇత్యనేనవర్ణ్యస్యాచార్యస్యోపమాయా అనిష్పత్తివచనాత్ప్రతీపాలఙ్కా
రభేదః - వర్ణ్యేనాన్యస్యోపమాయా అనిష్పత్తివచశ్చ తదితి లక్షణాత్ - అనయోరేకవాచకానుప్రవేశలక్షణస్సంకరః॥
ఈదృఙ్నలభ్య ఇత్యనేనాస్య సదృశోయమేవేతి ద్వితీయసదృశవ్యవచ్ఛేదఫలకానన్వయాలంకారో వ్యజ్యత ఇత్య

లంకారేణాలంకారధ్వనిః ॥ ఉపమానోపమేయత్వం యదేకస్యైవవస్తున ఇతి తల్లక్షణమ్ ॥ భావాభివ్యక్తిః పూర్వవత్ ॥ వృత్తమిన్ద్రవజ్రా ॥ ... ... ॥ ౧౦ ॥

ఏతాదృశేశ్రీమత్యాచార్యే - యోవిష్ణౌప్రతిమాకారేలోహభావంకరోతిచ - యోగురౌమానుషం భావముభౌనరకపాతినావిత్యుక్తక్రమేణమనుష్యసామాన్యబుద్ధేరన్ధతమసనిపతనహేతుత్వకథనేనతస్యాహేయతామాచార్యజఘోభవేత్యాద్యుక్తప్రకారేణతత్రభగవద్బుద్ధేర్నిశ్శ్రేయసాభ్యుదయహేతుత్వవర్ణనేనతస్యా ఉపాదేయతాం చసూచయన్నాహ ॥ గురుమితి ॥ రఙ్గేన్ద్రంగురుమ్-అనేన-ఇక్ష్వాకుకులేమనుజత్వేనావతీర్ణేనస్వేనైవస్వార్చత్వేనారాధితస్య శ్రీరఙ్గనాథస్య దివ్యనామ్నోధారణాదేవాస్యోపపత్త్యన్తరవర్ణనానపేక్షంసాక్షాత్పరమపురుష

గురుంరఙ్గేన్ద్రంమనుజఇతిహివిదన్పతత్యేవాన్ధతమసిచిరమమతిః । హయగ్రీవోసౌజగతిజయతితరాం
తమేవంవిద్వానమృతఇహభవతి ॥ ౧౧ ॥

త్వంసూచితమ్ ॥ మనుజఇతివిదన్ ॥ మనుష్యత్వేనజానన్నిత్యర్థః-అతఏవ-అమతిఃఅప్రశస్తమతిః-అప్రాశస్త్యంవిరోధశ్చేతినఞర్థానుశాసనాత్ - పాపిష్ఠ ఇతియావత్ - మనుజఇతివిశేష్యానిర్దేశస్త్వీదృశస్యామనుష్యతాంద్యోతయితుమ్ - అన్ధయతీత్యన్ధంపచాద్యచ్ - తథోక్తేతమసి - తామిస్రమన్ధతామిస్రమిత్యాద్యుక్తేనరకఏవ - చిరం -నతుకంచిత్కాలం - అనేనాచార్యాపచారస్య ప్రతిక్రియత్వేనభగవతాపిదుష్పరిహరత్వం వ్యఞ్జితమ్॥యదాహుః భగవత్యపచారేపిప్రతికారోహివిద్యతే - నహ్యాచార్యేఽపచారస్య ప్రతికారోఽస్తికర్హిచిత్ ॥ నారాయణోపివికృతింయాతిగురోఃప్రచ్యుతస్య దుర్బుద్ధేః ॥ కమలంజలాదపేతంశోషయతిరవిర్నపోషయతీతి - పతతీతివర్తమాననిర్దేశోప్యుక్తమేవార్థముపష్టభ్నాతి ॥ హేత్యుదాహృతశాస్త్రప్రసిద్ధింద్యోతయతి॥అత్రయస్య సాక్షాద్భగవతిజ్ఞానదీప

ప్రదే గురౌ - మర్త్యాసద్ధీశ్శ్రీతం తస్య మన్యే కుఞ్జరశౌచవత్ ॥ విష్ణ్వర్చాయాం శిలాధీర్గురుషు నరమతిర్వైష్ణవే జాతిబుద్ధిర్విష్ణోర్వా వైష్ణవానాం కలికలుషహరే పాదతీర్థేఽమ్బుబుద్ధిః - విష్ణోస్తన్నామ్ని మన్త్రే సకలకలుషహే శబ్దసామాన్యబుద్ధిర్విష్ణౌ సర్వేశ్వరేశే తదితరసమధీర్యస్య వా నారకీ సః ఇత్యాదికం స్మర్తవ్యమ్ ॥ య ఆవృణోత్యవితథం బ్రహ్మణా శ్రవణావుభౌ । స మాతా స పితా జ్ఞేయస్తం న ద్రుహ్యేత్కదాచన ॥ విద్యా చోరో గురుద్రోహీ వేదేశ్వరవిదూషకః । త ఏతే బహుపాప్మానస్సద్యో దణ్డ్యా ఇతి శ్రుతిః ॥ గురోర్యత్ర పరీవాదో నిన్దా వాపి ప్రవర్తతే . కర్ణౌ తత్ర పిధాతవ్యౌ గన్తవ్యం వా తతోఽన్యతః ॥ పరివాదాత్ఖరో భవతి శ్వా వై భవతి నిన్దకః । పరిభోక్తా క్రిమిర్భవతి కీటో భవతి మత్సరీ - యే తు విద్యాముపాదాయ గురుభ్యః పురుషాధమాః - మర్త్యబుద్ధ్యా వజానన్తి తాంస్తేసే నిరయగామినః ॥ నచాయం న పరో లోకస్తస్యైవ పరన్తప - అమానితో నిత్యమేవ యస్యాచార్యో హరిస్స్వయమ్ - నచాస్మిన్న పరేలోకే యశస్తస్య ప్రకాశతే - నచాన్యదపి కల్యాణం పరత్ర సముదాహృతమ్ - కేనచిన్నచ వృత్తేన హ్యవజ్ఞేయో గురుర్భవేత్ - నచ మాతా నచ పితా మన్యేతే యాదృశో గురుః - న తేఽవమానమర్హన్తి న తేషాం దూషయేత్కృతమ్ - గురూణామేవ సత్కారం విదుర్దేవా మహర్షిభిః - విద్యాం శ్రుత్వా యే గురుం నాద్రియన్తే ప్రత్యాసన్నా మనసా కర్మణా వా - తేషాం పాపం భ్రూణహత్యావిశిష్టం నాన్యస్తేభ్యః పాపకృదస్తి లోకే ॥ ఏకాక్షరప్రదాతారం గురుం యోఽహ్యవమన్యతే - శ్వా నయోనిశతం ప్రాప్య చణ్డాలేష్వభిజాయత ఇత్యాది ప్రమాణాన్యప్యత్రైవానుకూలాని ॥ అసౌ - ఆచార్యః - హయగ్రీవః - హయవదన ఏవ - సర్వం వాక్యం సావధారణమితి న్యాయాత్ . జగతి లోకే జయతితరామ్ జగదుద్ధీర్షుర్గురువరావతారమవలమ్బ్య సర్వోత్కర్షమత్యన్తం ప్రాప్నోతి . జయతేర్ద్వివచనవిభజ్యే త్యాదినా తర

వ్ . కిమేత్తిఙవ్యయఘాదామ్వద్రవ్యప్రకర్ష ఇత్యాముః ప్రత్యయః . అసౌ హయగ్రీవ ఇత్యనేన గురోరఖిలవిద్యాధార
త్వవిజ్ఞానవిశ్రాణనబద్ధదీక్షత్వ నిఖిలనిగమప్రవర్తకత్వాజ్ఞాననిరాకరణధురీణత్వాదీని వ్యజ్యన్తే . ఏవమ్ . ఇత్థముక్త
ప్రకారేణ తమ్ . ఆచార్యమ్ . విద్వాన్ జానన్ . ఉపాసీన ఇతి వా . వేదనధ్యానోపాసనాదిశబ్దానామేకార్థతాయాః
శ్రీభాష్యే నిర్ణీతత్వాత్ . వేదనధ్యానోపాసనదర్శనాదివచసామిచ్ఛన్త్యభిన్నార్థతామిత్యాచార్యైరప్యన్వగ్రా
హి ॥ షష్ఠీనిషేధః పూర్వశ్లోకవత్ . అత్ర విశేష్యానిర్దేశస్త్వీదృశస్యాపరిచ్ఛేద్యమహిమవత్త్వానుసన్ధానాదిత్యవధే
యమ్ . ఇహ . అస్మిన్ లోకే . అమృతః . వినష్టపూర్వాఘోఽశ్లిష్టోత్తరాఘశ్చ సన్ పరబ్రహ్మానుభవజనితనిరతిశయా
నన్దవాన్ భవతీత్యర్థః ॥ తథా చ శ్రుతిః ॥ యదా సర్వే ప్రముచ్యన్తే కామా యేఽస్య హృది శ్రితాః . అథ మర్త్యోఽమృతో
భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుత ఇతి ॥ సూత్రకారోఽప్యాహ . అమృతత్వం చానుపోష్యేతి ॥ అథ మర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర
బ్రహ్మ సమశ్నుత ఇతి విదుషోఽత్రైవ శ్రూయమాణం యదమృతత్వం తదనుపోష్య శరీరేన్ద్రియసమ్బన్ధమదగ్ధ్వైవ ఉత్త
రపూర్వాఘాశ్లేషవినాశరూపమమృతత్వముచ్యతే . అత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుత ఇతి చోపాసనకాలబ్రహ్మానుభవాభిప్రా
యమిత్యభాషి . జీవన్ముక్తిపరతావ్యాఖ్యానిరాసవిస్తరశ్చ శ్రీమద్భాష్యోపనిషద్భాష్యాదిభ్యోఽవగన్తవ్యః ॥ అత్ర
ఆచార్యం మాం విజానీయాన్నావమన్యేత కర్హిచిత్ . న మర్త్యబుద్ధ్యాసూయేత సర్వదేవమయో హి సః . ఆచార్యస్స హ
రిస్సాక్షాచ్చరరూపీ న సంశయః . హరిం విజానన్నాచార్యం కృతకృత్యో విముచ్యతే . అధ్యాసీనతురఙ్గవక్త్రవిలసజ్జి
హ్వాగ్రసింహాసనాదాచార్యాదిహ దేవతాం సమధికామన్యాం న మన్యామహే ॥ యస్యాసౌ భజతే కదాచిదజహద్భూ
మా స్వయం భూమికాం మగ్నానాం భవినాం భవార్ణవసముత్తారాయ నారాయణ ఇత్యాదికమనుసన్ధేయమ్ ॥

త్రయద్యపి శ్రుతిషు పరబ్రహ్మోపాసనాదమృతత్వముక్తమ్ - తథాపి - యస్య దేవే పరా భక్తిర్యథా దేవే తథా గురౌ - త
స్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశన్తే మహాత్మనః - దేవమివాచార్యముపాసీత - యథా భగవత్యేవం వక్తరి వృత్తిః - గు
రురేవ పరం బ్రహ్మ గురురేవ పరం ధనమ్ - గురురేవ పరః కామో గురురేవ పరాయణమ్ - గురురేవ పరా విద్యా గురురే
వ పరా గతిరిత్యాదిభిరాచార్యే భగవద్బుద్ధికర్తవ్యతాయా విధానాత్ - మద్భక్తజనవాత్సల్యం పూజాయాం చా
నుమోదనమిత్యుపక్రమ్య ఏవమష్టవిధా భక్తిరిత్యాదౌ మహాభాగవతవిషయకభక్తేరపి భగవద్భక్త్యన్తఃపాతిత్వకథ
నాత్ - పితృభక్త్యా త్విమం లోకం మాతృభక్త్యా తథా పరమ్ - బ్రహ్మలోకం గురోర్భక్త్యా నియమేన తరిష్యతీత్యా
చార్యభక్తేర్మోక్షహేతుత్వకథనాచ్చాచార్యోపాసనాదమృతత్వప్రాప్తౌ న కోఽపి విరోధః ॥ న చాత్ర నాస్తికతయా
తీవ వివదితవ్యమ్ - మహావిశ్వాసస్యైవాత్ర హేతుత్వాత్ ॥ ఉక్తం చ - యస్య యావాంస్తు విశ్వాసస్తస్య సిద్ధిశ్చ తా
వతీ - నైతావానితి విశ్వాసప్రభావః పరిమీయత ఇతి - అత్ర స్వారాధనం విహాయాపి స్వభక్తానర్చయన్తి యే - తేభ్యః
ప్రసన్నో భగవాన్ సిద్ధిమిష్టాం ప్రయచ్ఛతి ॥ తస్మాద్విష్ణుప్రసాదాయ వైష్ణవాన్ పరితోషయేత్ - ప్రసాదసుముఖో వి
ష్ణుస్తేనైవ స్యాన్న సంశయ ఇత్యాదికం చాచార్యవిషయే కిం పునర్న్యాయేనానుకూలమ్ ॥ వక్తవ్యాన్తరం త్వేకా
న్తరితశ్లోకే నిరూపితమ్ ॥ ప్రకృతమనుసరామః ॥ యద్వా ఇహేత్యస్య జగతీత్యనేనాన్వయః ఇహ జగతి - అసౌ హ
యగ్రీవో జయతితరామ్ ॥ ఏవం తం విద్వాన్ అమృతో భవతీతి యోజనా - ఏవమాచార్యమస్మిన్ లోకేవతీర్ణం హయగ్రీ
వం భావయంస్తదనుగ్రహాన్ముక్తో భవతీత్యర్థః ॥ అత్ర నరకనిపతనామృతత్వప్రాప్త్యోరాచార్యమనుజత్వహయగ్రీ
వత్వజ్ఞానహేతుకత్వాత్కావ్యలిఙ్గద్వయమన్యోన్యసంసృష్టమ్ ॥ ఇదం చాతిజగతీచ్ఛన్దసి ద్విషష్ట్యుత్తరశతాధికాష్టసహ

స్రతమంవృత్తమ్ - అస్యచనామలక్షణంచైవంసువచమ్ ॥ యతౌనాగశ్చేద్రుచిపదమితిమతమ్ ॥ అత్రాక్షాణాంవా
౨౬౧౮
మతోఽగతిరితిన్యాయాత్కాదివర్ణసంఖ్యాక్రమేణరుచిపదమితినామ్నైవసంఖ్యాపిసూచితాస్మాభిరితిసుధీభిర్విభావ నీయమ్ ... ...॥ ౧౧ ॥

నన్వేవమాచార్యోపాసనాయాఏవమోక్షోపాయత్వే - బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం - తమేవంవిద్వానమృతఇహభవతి జ్ఞాత్వాదేవంముచ్యతేసర్వపాశైః - ధ్యాత్వామునిర్గచ్ఛతిభూతయోనిమ్ - భక్త్యాత్వనన్యయాశక్య అహమేవంవిధోఽర్జున - జ్ఞాతుంద్రష్టుంచతత్త్వేనప్రవేష్టుంచపరన్తప ॥ తగ్ంహదేవమాత్మబుద్ధిప్రసాదంముముక్షుర్వైశరణమహంప్రపద్యే - మామేకంశరణంవ్రజ - తావదార్తిస్తథావాఞ్ఛాతావన్మోహస్తథాఽసుఖమ్ - యావన్నయాతి

ధన్యాః కేచిద్ధరిపాదపఙ్కజేఽనన్యాంభక్తిందధతాం పరం తునః । మాన్యాద్రేణోఃకలిజిత్పదోర్వినా
నాన్యఃపన్థాఅయనాయవిద్యతే ॥౧౨॥

శరణంత్వామశేషాఘనాశనమ్ ॥ ఆత్మనోదుర్దశాపత్తింవిమృశ్యచగుణాన్హరేః - తదేకోపాయసంవిత్తిస్తత్ప్రపన్నోవిముచ్యతే - భక్త్యాపరమయావాపిప్రపత్త్యావామహామునే - ప్రాప్యోహంనాన్యథాప్రాప్య ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిభగవచ్ఛాస్త్రపురాణేతిహాసైఃప్రతిపాదితౌముముక్షోర్భగవతిభక్తిప్రపత్తిరూపౌమోక్షోపాయౌకాంగతిమవలమ్బేయాతామిత్యాశఙ్క్యాధికారిభేదేనతద్వ్యవస్థాపయన్పూర్వోక్తాచార్యనిష్ఠైవాస్మాకంనిశ్శ్రేయసావాప్త్యుపాయసర్వస్వమితిప్రతిజానీతే ॥ ధన్యాఇతి ॥ కేచిత్ - అనేనతేషాంపూజ్యత్వాతిశయితశక్తిమత్త్వాది

కేంవ్యఞ్జితమ్ - ధనంలబ్ధ్వారోధన్యాః - ధనగణంలబ్ధ్వేతియత్ - కృతకృత్యాఇతియావత్ ॥ భక్త్యాభిముఖ్యమాత్రే
ణైవకృతార్థతాయాస్సిద్ధవద్భావనాద్ధన్యాఇత్యుక్తిః ॥ హరిపాదపఙ్కజే - హరేఃశ్రీమన్నారాయణస్య - అనేనబ్ర
హ్మాణమిన్ద్రంరుద్రంచయమంవరుణమేవచ-ప్రసహ్యహరతేయస్మాత్తస్మాద్ధరిరితీర్యతఇత్యుక్తరీత్యా-అనితరసాధార
ణంసామర్థ్యమ్- హరిర్హరతిపాపాని - దేవప్రపన్నార్తిహర - హరణాద్దేవదుఃఖానాంహరిరిత్యభిధీయతే - మహా
తీమాపదంప్రాప్తస్య స్మర్తవ్యో భగవాన్హరిః - పరమాపదమాపన్నో మనసాచిన్తయేద్ధరిమిత్యాద్యుక్తరీత్యాఆశ్రితా
నిష్టానిహరతీతివ్యుత్పత్త్యాకారుణికత్వంచోక్తమ్ - తేనశరణ్యతోపయోగిముఖ్యగుణవత్త్వంద్యోతితమ్ - సమర్థః
కారుణికోహిశరణ్యః - అతఏవానుగృహీతమాచార్యైః ॥ సానుక్రోశేసమర్థే ప్రపదనమృషిభిస్స్మర్యతే - భీష్మసి
ద్ధ్యైలోకేప్యేతత్ప్రసిద్ధంనచవిమతిరిహాప్రేక్ష్యతేక్వాపితన్త్రే ఇతి - పాదపఙ్కజే - చరణకమలే - అనన్యాంభ
క్తింవిజాతీయప్రత్యయావ్యవహితమనవరతభావనాత్మకంప్రీతిరూపాపన్నంజ్ఞానమిత్యర్థః ॥ ఆహుశ్చ స్నేహపూ
ర్వమనుధ్యానంభక్తిరిత్యభిధీయత ఇతి - భక్తిశబ్దేనసాధ్యభక్తిశబ్దాభిలపనీయాయాః ప్రపత్తేరపి సంగ్రహః - ఉ
పాయభక్తిరిత్యుక్తోభక్తియోగోఽత్రసాఙ్గకః - సాధ్యభక్తిరితిప్రోక్తా ప్రపత్తిర్మోక్షకాంక్షిభిరిత్యా
చార్యవరదగురవః - ప్రపత్తిపక్షే - కాలదోషాన్మనుష్యాణాంమనశ్చాఞ్చల్యయోగతః - విషయేన్ద్రియసం
యోగాన్నిషిద్ధకరణాదపి - విహితాకరణాన్నాపి జేతుంశక్యా గణాధిప - ఇన్ద్రియాణీన్ద్రియార్థేభ్యో
స్వణాం కాలస్వభావతః - తస్మాత్తుకర్మయోగేఽస్మిన్నధికారోనవిద్యతే - విహితేష్వపిసర్వేషుతదభావా
న్మహామతే - జ్ఞానయోగేప్యభిరతిఃకస్యచిద్విద్యతేనచ - తదభావాన్మయిప్రీతిర్నచభక్తిశ్చవర్ధతే - తస్మాన్మత్ప్రాపయు

గళమ్మైకాన్త్యాచ్ఛరణంవ్రజేదితిభగవచ్ఛాస్త్రోక్తరీత్యా-అనన్యామిత్యనేన - ఉపాయాన్తరసంస్పర్శాభావఉక్తః-తేనప్రపిత్సూనాంభక్త్యాదిషుశక్త్యభావశ్చసూచితః - తదనుగృహీతమాచార్యైః - భక్త్యాదౌశక్త్యభావఃప్రమితిరహితతాశాస్త్రతఃపర్యుదాసఃకాలక్షేపాక్షమత్వంత్వితినియతివశాదాపతద్భిశ్చతుర్భిః-ఏకద్విత్ర్యాదియోగవ్యతిభిదురనిజాధిక్రియాస్సంశ్రయన్తేసన్తశ్శ్రీశస్వతన్త్రప్రపదనవిధినాముక్తయేనిర్విశఙ్కాః-ఇతి ॥ దధతాం . భజన్తామ్ - కామచారానుజ్ఞార్థకలోట్భగవద్విషయికాయాంభక్తౌస్వనిష్ఠప్రపత్తౌచస్వస్యాసామర్థ్యంవ్యఞ్జితమ్ - తర్హికథంత్వంనిశ్శ్రేయసంప్రాప్స్యసీత్యతఆహ - పరంత్వితి - నఃపరంతు - అస్మాకమపితుపరంత్వితినిపాతసముదాయేనస్వస్యపూర్వోక్తభక్తప్రపన్నవైలక్షణ్యమనన్యగతికత్వంచద్యోతితమ్ - మాన్యాత్ - పూజనీయాత్ -నిరపేక్షంమునింశాన్తంనిర్వైరంసమదర్శినమ్-అనువ్రజామ్యహంనిత్యం ॥ పా ॥ (తంవై)పూయేయేత్యఙ్ఘ్రిరేణుభిరిత్యాద్యుక్తరీత్యాప్రశంసనీయాదితియావత్-కలిజిత్పదోః శ్రీరఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికచరణయోః- కలిజిచ్ఛబ్దేనతత్పదరేణోః ప్రపన్నజనోత్తరపూర్వాఘాశ్లేషవినాశసంపాదనపటీయస్త్వంవ్యఞ్జితమ్ - రేణోఃవరాగాద్వినాతమన్తరేణ-ఏకవచనేనయాదృచ్ఛికతత్పదపరాగైకకణవ్యతికరోఽప్యస్మాకంనిశ్శ్రేయసాభ్యుదయదానాయాలం-నహితద్బాహుల్యమపేక్షితమితివ్యజ్యతే . తేనతస్యమహామహిమవత్త్వంద్యోతితమ్ - పృథగ్వినానాభిస్సృతీయా-న్యతరస్యామితిపఞ్చమీ - ఈయతఇత్యయనమ్ప్రాప్యంనిశ్శ్రేయసంతస్మై - అన్యః .ఇతరః-పన్థాః-మార్గః-నవిద్యతే-రఙ్గాధినాథస్యేతిద్వ్యన్తరితశ్లోకోక్తరీత్యాచార్యైకనిష్ఠానామస్మాకమ్ . యేనైవగురుణాయస్యన్యాసవిద్యాప్రదీయతే-తస్యవైకుణ్ఠదుగ్ధాబ్ధిద్వారకాస్సర్వఏవసః . అత్రపరత్రచాపినిత్యంయదీయచరణౌశరణంమదీయమ్-అలమాచా

ర్యపాదాబ్జరజో మోక్షాయ కిం పరైరిత్యాద్యుక్తప్రక్రియయా తచ్చరణారవిన్దపరాగపరమాణుం వినా-ఉపాయాన్త
రం నైవాస్తీతి భావః ॥ అత్ర కవిగతగురువరచరణపరాగకణవిషయకభక్తిభావస్యాచార్యవిషయకతద్గతభక్తిభావాఙ్గ
త్వాత్ప్రేయోనామాపరాఙ్గమ్ - అనుప్రాసశ్చ శబ్దాలంకార ఇతి సంక్షేపః - ఇదం త్రిష్టుప్ఛన్దస్యేకోనసప్తత్యుత్తర
షట్ఛతతమం వృత్తమ్ ॥ మ్భౌ రో లో గః కధితా హి దీపితేతి తల్లక్షణం సువచమ్ - దీపితేతి నామ్నైవ పూర్వవత్స
గ ల ఽ
ఙ్ఖ్యా చ సూచితేతి జ్ఞేయమ్ ... ... ॥ ౧౨ ॥

శ్రీరఙ్గనాథగురుమాశ్రయన్తస్త్వామగ్రణాభిధమనేన సన్తః । దైవం యజన్తి యదనస్య భావాయ
జ్ఞేన యజ్ఞమయజన్త దేవాః ॥ ౧౩ ॥

నన్వేవం - తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషన్తి యజ్ఞేన దానేన తపసానాశకేనేత్యాదిశ్రుత్యుక్తరీత్యా వేదా
నువచనాదినిర్మలాన్తఃకరణస్య. ఉపాసనేన నిశ్శ్రేయసావాప్తేః శ్రౌతైరుద్ఘోషణేప్యాచార్యనిష్ఠామాత్రేణ కథం త
రాం తవ మోక్షాధిగమ ఇత్యాశఙ్క్య - తైత్తిరీయకే - సత్యం పరం పరం సత్యమిత్యాదినా సత్యతపోదమశమదానధ
ర్మప్రజనాగ్నిహోత్రయజ్ఞమానసాని బ్రహ్మవిద్యాసాధనాన్యనువర్ణ్య తస్మాన్న్యాస ఏషాం తపసామతిరిక్తమా
హురితి సర్వోత్కృష్టతయాభిహితస్య న్యాసశబ్దితాత్మహవిస్సమర్పణయాగస్య - వాచయిత్వా ద్వయం సాఙ్గం ప్రపత్తిం
మానసీం దిశేత్ - అనుకాఙ్క్షన్ స చాశిష్యం గురురౌరసపుత్రవత్ - విద్యాం సమాహితో భూత్వా గ్రాహయేదుప
ధిం వినేత్యాద్యుక్తరీత్యాచార్యానుగ్రహమూలకత్వాభిధానాత్తదాశ్రయణస్యావశ్యకతాం నిరూపయన్నుక్త

షేవార్థం స్థిరీకరోతి ॥ శ్రీతి ॥ సన్తః - బ్రహ్మవిదస్సాధవః - అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్వేద సన్తమేనం తతో విదురితి శ్రుతేః - అనేన చ సంభాషాదర్శనస్పర్శనకీర్తనసంస్మరణం నతిః - పావనాని కీర్తితాని సాధూనామితి శుశ్రుమ ॥ సేవ్యాశ్శ్రేయోఽర్థిభిస్సన్తః పుణ్యతీర్థఫలోపమాః - క్షణోపాసనయోగోఽపి న తేషాం నిష్ఫలో భవేత్ - సాధూనాం దర్శనం పుణ్యం తీర్థభూతా హి సాధవః - కాలేన ఫలతే తీర్థం సద్యస్సాధుసమాగమః - సద్భిరేవ సహాసీత సద్భిః కుర్వీత సఙ్గమమ్ - సద్భిర్వివాదం మైత్రీం చ నాసద్భిః కించిదాచరేత్ - సత్సంనికర్షే పరివర్తితవ్యం విద్యాధికాశ్చాపి నిషేవణీయాః - సువర్ణతాం గచ్ఛతి సంనికర్షాన్నీలః ఖగో మేరుమివాశ్రయన్నిత్యాద్యుక్తరీత్యా సంభాషణాదినా స్వసంసర్గిణామప్యభ్యుదయప్రదా ఇతి సూచితమ్ - తుశబ్ద ఏవకారార్థకో భిన్నక్రమః - శ్రీరఙ్గనాథగురుం శ్రీరఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాలదేశికమ్ - ఆశ్రయన్తస్తు - ఆచార్యత్వేన స్వీకుర్వన్తస్సన్త ఏవ నాన్యథేతి భావః - ఆత్మార్పణాభిధమఖేన - ఆత్మనః ప్రత్యగాత్మనః - ఇదమాత్మీయానామప్యుపలక్షకమ్ - అర్పణం పరబ్రహ్మణి శేషిణి నిక్షేపః - స ఏవ మఖః యజ్ఞః - తేన బ్రహ్మణే త్వా మహస ఓమిత్యాత్మానం యుఞ్జీత - తస్యైవం విదుషో యజ్ఞస్యాత్మా యజమాన ఇత్యుక్తేన ప్రపదనరూపేణ యజ్ఞేనేత్యర్థః ॥ వరదగురవశ్చ ప్రాహుః - ప్రపత్తిస్తైత్తిరీయాణాం వేదే తావద్విధీయతే - న్యాసాఖ్యా సప్రయోగా సా వసుర్ణ్వేతి మన్త్రితః - తతోపాస్యం యథా బ్రహ్మ సర్వకారణముచ్యతే - ప్రపత్తవ్యం తదేవేతి విభుర్విశ్వసృగిత్యపి - సూర్యాదీనాం యథాపూర్వం తేజః కల్పయితాసి చ - వసువద్రమణీయోఽసీత్యేవం బ్రహ్మగుణైస్స్తవమ్ - జీవాత్మానం హవిః కృత్వా తచ్ఛరీరం మహీయసి ॥ బ్రహ్మాగ్నౌ జుహుయాదోమిత్యనేన ద్వయరూపిణా - ఇతి ప్రపత్తేరా

మ్నాతః ప్రయోగః ప్రణవాత్మనా - తస్యైవం విదుషో యజ్ఞస్య శరీరేత త్రకల్పితః - ప్రవృత్తింతపసా మేషాం న్యాసాఖ్యా
మాహురుత్తమామితి ॥ దైవం శ్రీహయగ్రీవమ్ - దైవం దైవా త్రపఞ్చమమిత్యత్ర దైవపత్రపురుషోత్త ఏవేతి భా
షణాత్ - నదైవం కేశవాత్పరమితి భారతాచ్చ - యజన్తి - ఆరాధయన్తి - యజ దేవపూజాయామ్ ॥ ఆత్మాత్మీయ
భరార్పణఫలస్యాపి శేషిభూతహయవదనపరబ్రహ్మగామితయా ఏతస్మైపదమ్ - అతఏవ - అహం మద్రక్షణభరో మ
ద్రక్షణఫలం తథా - న మమ శ్రీపతేరేవేత్యాత్మానం నిక్షిపేద్బుధ ఇత్యాచార్యైరప్యగాహి ॥ కీదృశం దైవమిత్యత
ఆహ - యదితి - యజ్ఞం సర్వయజ్ఞాదికర్మారాధ్యం - యజ్ఞశబ్దోహి యజ్ఞోవై విష్ణురితి శ్రుత్యా యజ్ఞో
యజ్ఞపతిర్యజ్వేతి సహస్రనామపాఠాచ్చ విష్ణుపరః. తథాహి విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః - అతో ధర్మాణి ధారయన్నితి య
జ్ఞాదిసర్వధర్మధారకత్వం తస్యైవావగమ్యతే - తథా యజ్ఞో వై దేవతానాం విష్ణుముఖా వై దేవా ఇతి విష్ణుముఖత్వ
ప్రతిపాదనాత్ - తవ దేవా హవమాయన్తి సర్వే - త్వమేకోసి బహూననుప్రవిష్ట ఇతి సర్వదేవతాన్తర్యామితయా సర్వ
దేవతాహ్వానస్య విష్ణుసర్యన్తత్వాభిధానాత్ - ఇష్టాపూర్తం బహుధా జాతం జాయమానం విశ్వం బిభర్తి భువనస్య
నాభిరిత్యఖిలకర్మారాధ్యత్వం తస్యాభిధాయ తతోప్రితృప్తిశిష్టాగ్న్యాదివ్యవరోధమాశఙ్క్య తదేవాగ్నిస్తద్వాయు
స్తత్సూర్యస్తదు చన్ద్రమా ఇతి సత్తత్కర్మస్వయి దేవతాన్తర్యామితయాగ్న్యాదిశబ్దైస్తస్యైవాభిధానేన తస్యై
వ సర్వకర్మారాధ్యత్వప్రదర్శనాదితి పారిచాంగ్రన్థేషు విస్తరః - యాత్ దైవమ్ - దేవాః - అన్యభావాస్సన్తః యజ్ఞేన జ్యోతిష్టో
మాదినా అయజన్త - ఆరాధయన్ - తద్దైవం యజన్తీతి పూర్వేణ యోజనా - అత్ర యచ్ఛబ్దోత్తరవాక్యార్థగతత్వే సపూ
ర్వవాక్యార్థగతచ్ఛబ్దమాక్షిపతీతి న తదనుపాదానాన్యూనపదత్వదోషః - తదుక్తం కావ్యప్రకాశే - యచ్ఛబ్దస్తూత్తరవా

క్యార్థగతత్వేనోపాత్తస్సామర్థ్యాత్పూర్వవాక్యార్థగతస్యతచ్ఛబ్దస్యోపాదానం నాపేక్షితఇతి - అయజన్తేత్యాత్మ
నేపదనిర్దేశేన క్రియాఫలస్యాత్మగామితాయామభిసన్ధిర్దేవానాందర్శితా- ఉక్తరీత్యాతతోపి శేషిభూతహయగ్రీవప్రీత్యే
కాభిప్రాయకాత్మాత్మీయరక్షాభరసమర్పణయాగస్యసాత్వికతయోత్కృష్టాతిశయశ్చ సుస్పష్టతయాద్యోతితః ॥ దేవా
యజ్ఞేనయజ్ఞమయజన్తేత్యనేన తాదృశకర్మానుష్ఠానోపయికశక్త్యాదిమత్త్వాత్తేషామేవతత్రాధికారోనాస్మాదృశామ్
అఙ్గసామగ్ర్యసంపత్తేరశక్తేశ్చాపికర్మణాం । అధికారస్యచాసిద్ధేర్దేశకాలగుణక్షయాత్ । ఉపాయానైవసిద్ధ్యన్తి
హ్యపాయాబహులాస్తథా । ఇతియాగర్వహానిస్తుద్దైన్యం కార్పణ్యముచ్యతఇత్యుక్తలక్షణకార్పణ్యశాలినామ్ - అ
తోస్మాకమాత్మాత్మీయరక్షాభరసమర్పణయాగఏవానుష్ఠేయఇతివ్యజ్యతే - కించచిరకాలసాధ్యేనమహతాయజ్ఞాద్య
నుష్ఠానేనయద్దైవం దేవాఆరాధయన్త దేవక్షణకృత్యేనభరార్పణేనారాధ్యపరమపురుషార్థంనితరసులభంలభన్తఇతి
ద్యోత్యతే ॥ సన్తోయజన్తీత్యనేనాసతామీదృశయాగానుష్ఠానంస్వప్నేపిదుర్లభమితి - ఈదృశప్రపదనానుష్ఠాతారఏ
వసన్తఇతిసన్తఏవేదృశప్రపదనానుష్ఠాతారఇతివావ్యజ్యతే- అతోవస్తునావస్తుధ్వనిః - యత్రాయంసాగసస్స దేవదత్త
కేదారఇతివదుపలక్షణీయస్యదైవరూపవాచ్యస్య దేవకర్తృకయాగకరణకారాధనరూపచరితముపలక్షణతయానిబద్ధ
మిత్యుదాత్తాలంకారః ॥ ఉదాత్తమృద్ధేశ్చరితంశ్లాఘ్యంచాన్యోపలక్షణమితిలక్షణాత్ - సచాత్మార్పణాభిధమఖేనేతి
రూపకముత్తేజయతీత్యనయోరఙ్గాఙ్గిభావసంకరః - అనేనరూపకేణచ- తస్యైవంవిదుషోయజ్ఞస్యాత్మాయజమానశ్శ్ర
ద్ధాపత్నీత్యాదిశ్రుత్యుక్తరీత్యాప్రసిద్ధయజ్ఞాపేక్షయాఽస్యయజ్ఞస్యవైలక్షణ్యప్రతీతేర్వ్యతిరేకాలంకారోవ్యజ్యతఇ
త్యలంకారేణాలంకారధ్వనిః - హయగ్రీవవిషయకభక్తిభావస్యాచార్యవిషయకభక్తిభావాఙ్గత్వాత్ప్రేయోఽపరా

ఙ్గమ్ - శ్రీహయగ్రీవేణాలమ్బనేన తదీయసర్వకర్మారాధ్యత్వసర్వోజ్జీవకత్వాద్యుద్దీపనేన చ విభావితస్తత్స్మరణజనితనయనవికాసాదిభిరనుమీయమానైరనుభావితస్తాదృశహర్షౌత్సుక్యాదిభిర్వ్యభిచారితో విస్మయాఖ్యస్థాయీ పరిపోష్యత ఇత్యద్భుతరసో వ్యజ్యతే - తస్య చాచార్యవిషయకభక్తిభావాఙ్గత్వాద్రసవన్నామాపరాఙ్గమ్ - అనయోరపరాఙ్గయోరేకవ్యఞ్జకానుప్రవేశలక్షణస్సఙ్కర ఇతి దిక్ ॥ ఇదం చ త్రిష్టుప్ఛన్దసి త్రిసప్తత్యధికత్రిశతతమం వృత్తమ్ ॥ య్యాభ్జోగ గౌ బిసగమాహావృత్తమితి తల్లక్షణం నామ చ కల్పనీయమ్ - బిసగమితి నామ్నైవ సంఖ్యాపి పూర్వవత్సూచితా ॥౧౩॥
౩౭౩

రఙ్గనాథాఖ్యైః పరకాలార్యైర్యాని సత్పథ్యాన్యనుశిష్టాని । మాననీయాని శ్రుతిపాథానాం తాని శ
ర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్ ॥౧౪॥

అథ - సూక్ష్మః పరమదుర్జ్ఞేయస్సతాం ధర్మః ప్లవఙ్గమ - ధర్మస్య తత్త్వం నిహితం గుహాయామ్ - అణీయాన్ క్షురధారాయాః కో ధర్మం వక్తుమర్హతీతి మహర్షిభిరపి విమృశ్య కర్తవ్యపదన్యాసతయోపదిష్టత్వేన ధర్మస్య యా పన్థా దురవగాహత్వాత్తదతికర్తవ్యతాయాం సన్దిహానానాం మేధావినామపి - మహాజనో యేన గతస్స పన్థా ఇత్యాద్యుక్తేః శ్రుతిస్మృత్యాదిశరణైః శ్రీమద్రఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికైః శోధితేన మార్గేణైవ సఞ్చరణమభ్యుదయాయ కల్పతే నాన్యథేత్యముమర్థం నిర్దిశన్నాహ ॥ రఙ్గేతి ॥ రఙ్గనాథాఖ్యైః పరకాలార్యైః పూర్వోక్తైరాచార్యైః సన్తి - అభ్యర్హితాని - ప్రశస్తాని - సత్పథ్యాని - సత్యే సాధౌ విద్యమానే ప్రశస్తేऽభ్యర్హితే చ సదిత్యమరః - పథోऽనపేతాని పథ్యాని - ధర్మపథ్యర్థన్యాయాదనపేత ఇతి యత్ప్రత్యయః - శాస్త్రావిరుద్ధాని హితానీత్యర్థః - తతః కస్మై ధారయః -

యానిధర్మాణి - అనుశిష్టాని - వేదమనూచ్యాచార్యో౽ న్తేవాసినమనుశాస్తి - సత్యంవద- ధర్మంచర- స్వాధ్యాయా
న్మాప్రమదః - ఆచార్యాయప్రియంధనమాహృత్యప్రజాత న్తుంమావ్యవచ్ఛేత్సీః - సత్యాన్నప్రమదితవ్యమ్ -ధర్మా
న్నప్రమదితవ్యమ్ - కుశలాన్నప్రమదితవ్యమ్ - భూత్యైనప్రమదితవ్యమ్ - స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాం న ప్రమదిత
వ్యమ్ - మాతృదేవోభవ - పితృదేవోభవ - ఆచార్యదేవోభవ - అతిథిదేవోభవ - యాన్యనవద్యానికర్మాణి - తాని
సేవితవ్యాని - నోఇతరాణి - యాన్యస్మాకగ్ంసుచరితాని - తానిత్వయోపాస్యాని -నోఇ తరాణి- యేకేచాస్మచ్ఛ్రే
యాగ్ంసోబ్రాహ్మణాః - తేషాంత్వయాసనేనప్రశ్వ సితవ్యమ్- శ్రద్ధయా దేయమ్ - అశ్రద్ధయా దేయమ్ - శ్రియా దే
యమ్ - హ్రియా దేయమ్ - భియా దేయమ్ - సంవిదా దేయమ్ - అథయది తేకర్మవిచికిత్సా వావృత్తవిచికిత్సావా
స్యాత్ - యేతత్రబ్రాహ్మణాస్సంమర్శినః- యుక్తా ఆయుక్తాః ॥ అలూక్షాధర్మకామాస్స్యుః - యథా తేత త్ర
వర్తేరన్ - తథాతత్రవర్తేథాః - అథాభ్యాఖ్యాతేషు - యేతత్రబ్రాహ్మణాస్సంమర్శినః ॥ యుక్తాఆయుక్తాః-అ
లూక్షాధర్మకామాస్స్యుః- యథా తే తేషువర్తేరన్ - తథా తేషువర్తేథాః - ఎషఆదేశః - ఎషఉపదేశః - ఎషావే
దోపనిషత్ - ఎతదనుశాసనమ్ . ఎవముపాసితవ్యమ్ - ఎవముచైతదుపాస్యమ్ - ఇత్యాదిశ్రుత్యుక్తరీత్యా -స్వాధీ
నాశేషసత్తాస్థితియతనఫలంవిద్ధిలక్ష్మీశమేకం ప్రాప్యంనాన్యంప్రతీయానచశరణతయాకంచిదన్యంవృణీథాః-ఎతస్మా
దేవపుంసాంభయమితరదపిప్రేక్ష్య మాఝీస్తదాజ్ఞామిత్యే కాన్తోపదేశః ప్రథమమిహాగురోరేకచిత్తేన భావ్యఇ
త్యాద్యాచార్యానుగృహీతరీత్యా చశిక్షితాసీత్యర్థః - అతఏవ - శ్రుతిపాన్థానాం వేదమార్గనిత్యసంచారిణామ్-పా
న్థోణనిత్యమితిణప్రత్యయః - మాననీయానిమానయితుంయోగ్యాని - కృత్వా నాంకర్తరివేతికర్తరిషష్ఠీ - అనేనతదను

శిష్టానాంధర్మాణాంక్వచిదపిశాస్త్రవిసంవాదిత్వంనసంభవతీతిద్యోతితమ్ ॥ తానిధర్మాణియజ్ఞదానాదీనిసామాన్యరూపాణి - శేషత్వపారతన్త్ర్యాదీనివిశేషరూపాణిచ . స్యాద్ధర్మమస్త్రియాంపుణ్యశ్రేయసీసుకృతంవృషః-ధర్మాః పుణ్యయమన్యాయస్వభావాచారసోమపాఇతిచామరః - ప్రథమాని - అగ్ర్యాణి- ఉపాదేయతమానీతియావత్- ఆసన్ - అభవన్ - భూతార్థనిర్దేశేనానుశిష్టానామేషామనతిక్రమణీయత్వంద్యోతితమ్ - యాన్యనుశిష్టానితానిధర్మాణీతిసామాన్యతోనిర్దేశాత్ -వేదశాస్త్రరథారూఢాజ్ఞానఖడ్గధరాద్విజాః-క్రీడార్థమపియద్బ్రూయుస్సధర్మఃపరమోమతః - వాసుదేవంప్రపన్నానాంతాన్యేవచరితానివై - తాన్యేవధర్మశాస్త్రాణీత్యేవంవేదవిదోవిదురిత్యాద్యుక్తరీత్యాయద్యచ్చయానుశిష్టాన్యపిధర్మశాస్త్రసబ్రహ్మచారితాసామ్రాజ్యపదవీమారుక్షన్తఇతిచద్యోతితమ్ ॥సతాంతుధర్మనిత్యానాంవాచమర్థోనువర్తతే - వాచమేషామృషీణాంహిశాస్త్రమేవానువర్తతే - అధిగన్తవ్యాస్సన్తోయద్యపికుర్వన్తినైకముపదేశమ్ - యాస్తేషాంస్వైరకథాస్తాఏవభవన్తిశాస్త్రాణీత్యాదికమప్యత్రానుకూలమ్ - ఏతేన - ఆచినోతిహిశాస్త్రార్థానాచారేస్థాపయత్యపి - స్వయమాచరతేయస్మాత్తస్మాదాచార్యఉచ్యతే - సామాన్యతోవిశేషాచ్చయస్మాద్ధర్మానశేషతః - ఆచారయేద్యఆచార్యఇతినిర్వచనానుసారాచ్చాచార్యత్వమస్యద్యోతితమ్- యద్వా-యాన్యనుశిష్టానితానిధర్మాణిశ్రుతిప్రస్థానానాంమాననీయానిసత్పథ్యానిచసన్తిప్రథమాన్యాసన్నితియోజనా - అస్మింశ్చపక్షేశ్రుతిప్రస్థానానాంమాననీయానీతిసామాన్యత్వమ్ - సతాంబ్రహ్మవిదాంపథ్యానీతివిగ్రహాద్విశేషత్వంచధర్మాణాంసూచితమితివిశేషః ॥ అత్రాచార్యానుశిష్టత్వసత్పథ్యత్వయోశ్శ్రుతిప్రస్థానమాననీయత్వంప్రతీతస్యచోపాదేయత్వంప్రతిచహేతుత్వాత్కావ్యలిఙ్గద్వయంవృత్త్యనుప్రాసేనాభ్యచ్ఛిద్యతే ॥ అనేనచాచా

ర్యస్యలోకోత్తరసర్వజ్ఞత్వాదికం వస్తుద్యోత్యత ఇత్యలంకారేణ వస్తుధ్వనిః . భక్తిభావధ్వనిః పూర్వవదితి సంక్షే
పః - ఇదం చ పఞ్చిచ్ఛన్దస్యైకోనశతతమం వృత్తమ్ - రాత్రియోగశ్చే దిహ ధీధీస్స్యాదితి తల్లక్షణం అత్ర పిధీధీరితి
నామ్నైవ సంఖ్యాపి పూర్వవత్సూచితేతి ధ్యేయమ్ ... ... ||౧౪||

అథైవమాత్మనో హ్యతినీచస్య యోగిధ్యేయపదార్హతామ్ - కృపయైవోపకర్తారమాచార్యం సంస్మరేత్స దేతిస్మర
ణోక్తమహోపకారకస్యాస్య మహాదేశికస్య దివ్యమఙ్గళవిగ్రహమ్ - ఉపవీతిన మూర్ధ్వపుణ్డ్రవన్తం త్రిజగత్పుణ్యకరం త్రి
దణ్డహస్తమ్ - శరణాగతసార్థవాహమీడే శిఖయా శేఖరిణం పతిం యతీనామ్ - సశఙ్ఖచక్రలాఞ్ఛనస్సదూర్ధ్వపుణ్డ్రము

సత్రిదణ్డాస్సశిఖాస్సత్పవిత్రాస్సోర్ధ్వపుణ్డ్రావిలసద్యజ్ఞసూత్రాః । రఙ్గనాథాభిధయా మే ప్రథన్తే
తేహ నాకం మహిమానస్సచన్తే ||౧౫||

క్షితి ఇత్యాద్యనుగృహీతరీత్యానుసన్ధానస్యావశ్యమభీప్సితం సిధ్యతీత్యాహ || సేతి || త్రయ్యవయవాశ్చ తే దణ్డాశ్చ
త్రిదణ్డా ఇతి మధ్యమపదలోపీ సమాసః - దిక్సంఖ్యే సంజ్ఞాయామితి నియమేన కర్మధారయానుపపత్తేః - అత ఏవ త్రయ్యవ
యవా విద్యా త్రివిద్యేతి భాష్యం। తైః సహ వర్తన్త ఇతి సత్రిదణ్డాః - తేన సహేతి సహపూర్వపదబహువ్రీహౌ వోపసర్జన
స్యేతి సభావః - ఏవమగ్రేపి || శిఖయా సహ వర్తన్త ఇతి సశిఖాః - పవిత్రం జలపవిత్రమ్ - సత్ ప్రశస్తం పవిత్రం యే
షాం తే సత్పవిత్రాః . సోర్ధ్వపుణ్డ్రాః ఊర్ధ్వపుణ్డ్రసహితాః - విలసన్తి యజ్ఞసూత్రాణి యేషాం తే తథోక్తాః - ఉపవీ
తం యజ్ఞసూత్రమిత్యమరః - రఙ్గనాథ ఇత్యభిధయా నామ్నా ఉపలక్షితాస్సన్తః - మే ప్రథన్తే ధ్యానార్హతయా ప్రకాశ

స్త ఇత్యర్థః - యద్వా యే మహిమానః రఙ్గనాథాభిధయా ప్రథన్తే ప్రసిద్ధా భవన్తీతి యోజనా । తే మహిమానః మహాన్త్యాని-నవిద్యతే అకం దుఃఖం యస్మిన్నితి నాకం పరమపదమిత్యర్థః • యస్నదుఃఖేన…ంభిన్నమిత్యాదికమిహానుసన్ధేయమ్ సభా౨డిత్యాదినానఞః ప్రకృతిభావః- సచ న్తే సమవయన్తి సజ్జీకుర్వన్తీత్యర్థః-నిజదివ్యమఙ్గళవిగ్రహధ్యాత్రా నేతద్దేహావసానే ముక్తైశ్వర్యం ప్రాపయన్తీతియావత్ ॥ షచసమవాయే భ్వాదికః ॥ హేతి నిశ్చయే - యద్వా-న - అకమితిచ్ఛేదః॥ తే మహిమానః-అకం - అఘం నసచన్తేన ప్రాపయన్తి-అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామీత్యుక్తరీత్యా స్వాశ్రితానాం సర్వపాపానిసమూలముస్మూలయన్తీతియావత్ ॥ అకం పాపే చ దుఃఖే చేతి వైజయన్తి అత్ర ॥అభిధాశబ్దేన రఙ్గనాథగురుషు తత్త్వమపహ్నుత్య తత్ర మహిమత్వారోపాత్తైః- తవాపహ్నుతిః- కైతవాపహ్నుతిర్వ్యక్తౌ వ్యాజాద్యైర్నిహ్నుతే౽పదైరితి లక్షణాత్ ॥ అథవా ఆచార్యరూపం విషయం స్వశబ్దేనానుక్త్వా తత్ర మహిమత్వాధ్యవసానాత్-కలయే పాటలిమానం కంచన కఞ్చుకితభువనమహిమానమ్- కుఙ్కుమశోణైః కిఞ్చిత్… కుశలపథం శమ్భు సుకృతసంభారైః ॥ కరుణాశాలికపాలిభాగధేయమ్ - భూమాకో౽పిభుజఙ్గభూధరశిరస్స్యమంతమాలాకృతిరిత్యాదావివ రూపకాతిశయోక్తిః - రూపకాతిశయోక్తిస్స్యాన్నిగీర్యాధ్యవసానత ఇతిలక్షణాత్ ॥ ఎ…మనయోరేకత్రైవకవిసంరమ్భస్యనియన్తుమశక్యతయా సన్దేహసంకరః॥అత్రసత్రిదణ్డా ఇత్యాదివిశేషణానిపా…హంస్యమాశ్రితానామపి త్రిదణ్డాదిధారణమేవ ముఖ్యమితి ప్రకాశయితుమ్ - తథా చవక్షుబృహస్పతిః॥ మేఖలాజినదణ్డేన బ్రహ్మచారీతిలక్ష్యతే ఇత్యుపక్రమ్య - త్రిదణ్డేన యతిశ్చేతి లక్షణాని పృథక్పృథగితిస్మరణాత్ ॥ …॥ దణ్డా…భృత్యధారయేద్విధిపూర్వకమితి॥ అత్రి…లిఙ్గం…వైష్ణవం తేషాం త్రిదణ్డం సపవి ప్రకన…త్రి…దణ్డేన యతి…

నైవ్రతం శ్రుతౌ ॥ దత్తాత్రేయః ॥ త్రిదణ్డరూపధృగ్విప్రస్సాక్షాన్నారాయణస్స్మృతః । త్రిదణ్డీ పూజితో యేన విష్ణు-
స్తేన ప్రపూజితః । అష్టాక్షరేణ మన్త్రేణ నిత్యం నారాయణాత్మనా । నమస్యో భక్తిభావేన విష్ణురూపీ త్రిదణ్డధృగితి ॥ అ-
త్రిదత్తాత్రేయౌ । కాణాదశాక్యపాషణ్డైస్త్రయీధర్మో విలోపితః । త్రిదణ్డధారిణా పూర్వం విష్ణునా రక్షితా త్రయీ-
తి ॥ హారీతః । విష్ణురూపం త్రిదణ్డాఖ్యం సర్వథా ధారయేద్యతిః । కుర్యాత్త్రిదణ్డగ్రహణం కాలక్షేపం న కారయేద్భి-
క్షుః । కేశమాత్రాన్ సమగ్రస్థిం త్రిదణ్డాన్ వైణవాన్యతిః । ధారయేదితి శేషః ॥ ఏవంజాతీయకాః పరశ్శతాస్స్మృ-
తయః ప్రథన్తే నేహ విస్తరభయాదుదాహ్రియన్తే ॥ నన్వేకదణ్డీ త్రిదణ్డీ వేతి బోధాయనాదివచనైస్త్రిదణ్డైకదణ్డయో-
ర్వికల్ప ఇతి చేన్న । గురులఘునోస్తుల్యవికల్పాయోగాత్ । బోధాయనాదిసామాన్యవచనవికల్పితైకదణ్డధారణస్య
త్రిదణ్డాలాభరూపాపద్విషయకతయా । త్రిదణ్డం వైణవం సౌమ్యం సత్వచం సమపర్వకమ్ । వేష్టితం కృష్ణగోవాలర-
జ్జ్వా తు చతురఙ్గులమ్ ॥ నష్టే జలపవిత్రే వా త్రిదణ్డే వా ప్రమాదతః । ఏకం తు వైణవం దణ్డం పాలాశం బైల్వమేవ వా ।
గృహీత్వా విచరేత్తావద్యావన్న స్యాత్త్రిదణ్డకమితి । యావన్న స్యుస్త్రయో దణ్డాస్తావదేకేన పర్యటేదితి చ హారీత
మేధాతిథిభ్యాం వ్యవస్థాపనాత్ । ఏవం చ యావన్త్యేకదణ్డధారణవిధాయకవచనాని తాన్యాపద్విషయైకదణ్డధార-
ణపరాణీతి వ్యవస్థాప్యం । శాట్యాయనికోపనిషది ॥ అథ యచ్ఛ్రీహ్మా పరమహంసనామానమిత్యుపక్రమ్య పరమహంసా-
శ్రమం సంప్రవిశ్య యథోపపత్తిం పఞ్చమాత్రా దధానః । అత్ర శ్లోకౌ భవతః । త్రిదణ్డముపవీతం చ వాసః కౌపీనవేష్ట-
నమ్ । శిక్యం కవచమిత్యేతద్బిభృయాద్యావదాయుషమ్ । త్రిదణ్డం వైష్ణవం లిఙ్గం విప్రాణాం ముక్తిసాధనమ్ ।

నిర్వాణం సర్వధర్మాణామితి వేదానుశాసనమిత్యామ్నాయతే ॥ తదేవం త్రిదణ్డధారణస్య ప్రత్యక్షశ్రుతిసిద్ధత్వాచ్ఛా
స్త్రతమబహుస్మృత్యుపబృంహితత్వాచ్చ త్రిదణ్డధారణమేవ చతుర్ణాం పరివ్రాజకానామవిశేషేణ ముఖ్యమేకదణ్డధా
రణం త్వముఖ్యమాపద్విషయం చేతి సిద్ధమ్ - ఏవముపవీతధారణమపి తథైవ శ్రుతిసిద్ధం స్మృతం చ - యథాహ వసిష్ఠః
యజ్ఞోపవీత్యుదకకమణ్డలుహస్త ఇతి - అఙ్గిరాశ్చ - యతీనాం త్రీణి శుక్లాని భవన్త్యేతాని నిత్యశః - యజ్ఞోపవీతం ద
ణ్డాశ్చ తథా జన్తునివారణమితి - శౌనకోఽపి-యువా సువాసాః ఇతి వాసస్సఖా మే గోపాయేతి త్రిదణ్డం గృహ్ణాతి తచ్ఛం యో
నావృణీమహ ఇతి యజ్ఞోపవీతమితి - మోక్షధర్మే స్మృతం వస్త్రం రక్తం యద్ధాతురఞ్జితమ్. కార్పాసం యజ్ఞోపవీతం తు
సితం నవగుణాన్వితమితి ॥ సామాన్యతస్తు యజ్ఞోపవీతత్యాగం నిషేధన్తి స్మర్తారః - యథాహ మేధాతిథిః -గృహీ
తం తు త్రిదణ్డాదిమవినష్టం న సంత్యజేత్ - సముద్రం గచ్ఛ స్వాహేతి నష్టం ప్రక్షిపేజ్జలే - ప్రక్షిప్య చాన్యదాదద్యా
న్గాయత్ర్యా ప్రణవేన వా - తచ్ఛం యోరిత్యుపవీతమబ్లిఙ్గాద్వై కమణ్డలుమితి॥ ఉపవీతత్యాగప్రత్యవాయమత్రిస్స్మ
రతి ॥ బ్రహ్మసూత్రం త్రిదైవత్యం బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకమ్ - పరిత్యజన్తి యే విప్రా మోహాత్తే రౌరవోపజీవినః - స్వర్గా
పవర్గమార్గాభ్యాం ప్రచ్యుతాస్తేన సంశయ ఇతి॥ అస్య చ పరివ్రాజమధికృత్యైవ ప్రవృత్తత్వాత్ సామాన్యవచనోఽపి ప్ర
త్యక్షపరివ్రాడ్విప్రపరోఽవసేయః - సామాన్యలోపే ద్విజస్తు సన్న్యాసం ప్రత్యవాయసామాన్యాత్ - తథాహ
... త్యాగేన న్యాసాశ్రమిణాం పతనమేవాహ ॥ బ్రహ్మసూత్రపరిత్యాగాచ్ఛిఖాచ్ఛేదనాదపి ...
... పతితః స ... తం తు సంత్యజేదితి । తత్పరిత్యాగప్రాయశ్చిత్తాని చ బహూని స్మర్యన్తే - ...
... యజ్ఞోపవీతం తు ... ॥ ... యజ్ఞోపవీతం ...

తి చేన్న నశిఖాసనికృత్యపురాణవస్త్రయజ్ఞోపవీతకమణ్డలూన్సంత్యజ్య నవాన్గృహ్య క్రమం ప్రవిశేదితి శ్రుత్యైవ త్యాగ గ్రహణయోః పురాతననూతనవిషయతయా౽న్యా నపేక్షమేవవ్యవస్థాపనేనవిరోధాభావాత్సామాన్యయజ్ఞోపవీత శబ్దస్యపురాణత్వవిశేషితేపర్యవసా యయి తుముచితత్వాన్నహింస్యాదితివత్సామాన్యనిషేధస్యాగ్నీషోమీయం పశుమిత్యనేనేవనూతనవిశేషవిధినాప్రతిస్పర్ధితుమశక్తేశ్చ ॥ ఏవం చయాని యజ్ఞసూత్రత్యాగవిధిపరాణివచాంసి తానిసర్వాణిపురాణబ్రహ్మసూత్రత్యాగపరాణ్యేవేతివ్యవస్థాప్యం- అన్యథోదాహృతప్రమాణవ్యాకోపస్స్పష్ట ఏవ ॥ యత్తువిజ్ఞానయోగినాయజ్ఞోపవీతధారణం వైకల్పికం యజ్ఞోపవీతంవిసృజేదితి శ్రుతేరిత్యుక్తమ్ - తదపిత్యాగప్రాయశ్చిత్తస్మరణాద్వికల్పాసంభవాత్స్వపక్షరక్షణాభినివేశకారితమిత్యనాదరణీయమ్ ॥ అనేనైవన్యాయేనశిఖావర్జనమప్యనుపపన్నమ్ - తద్వపననిషేధస్మరణాత్ - తథాచలిఖితః- ఋతుసన్ధిషుసర్వత్రచాతుర్మాస్యాన్తరంవినా - పౌర్ణమాస్యాంశిఖావర్జంముణ్డయేతశిరో యతిరితి ॥ మేధాతిథిః ॥ కక్షోపస్థశిఖావర్జం ముణ్డయేతశిరోయతిరితి అత్రిః - నప్రయాయాచ్చతుర్మాసాన్వపనంకారయేన్న చ - ఆరమ్భాద్వాసదినయోర్వాపయేద్వపనే ఽపితు - అధఃకర్ణశిఖాక్షిభ్రూరోమాణినహిజాతుచిదితి, శిఖావపనేప్రాయశ్చిత్తంస్మరతిగాలవః ॥ త్రిస్థానలోమవపనంకృత్వాప్రాజాపత్యంకృత్వాప్రాణాయామశతంకుర్యాదితి- ననుముణ్డశ్శిఖీవేతివికల్పస్మరణాత్సశిఖంవపనంకృత్వేతిపశేష. స్మరణాచ్చ శిఖావర్జనాసిద్ధిరితిచేన్నైవమ్ - ముణ్డశ్శిఖీవేత్యా వికల్పస్యాపిత్రిదణ్డైకదణ్డధారణవికల్పవన్ముఖ్యాముఖ్యతయైవనిర్వోఢవ్యత్వాత్- సంభవతిహి కేషాంచిద్వ్యాధ్యాదినాశిరసికేశానుత్పత్తిః-అన్యథోదాహృతబహుస్మృతివచనవిరోధాపత్తేశ్శిఖావపనేగాలవేనప్రాయశ్చిత్తస్మరణాచ్చ ॥తథాచముణ్డశ్శిఖీవేత్యత్రవాశబ్దశ్చార్థకః - ము

ణ్డో భవేచ్ఛిఖీ చ భవేత్ - శిఖావర్జముప్తకేశో భవేదిత్యర్థః - శిఖావపనమన్తరేణాపి వపనే ముణ్డశబ్దస్స్మృతికారైరేవ ప్రయుక్తః . పౌర్ణమాస్యాం శిఖావర్జం ముణ్డా మేతశ్శిరో యతిరిత్యాదిషు ॥ శిఖావ్యతిరిక్తాంశవపనేపి ముణ్డశబ్దప్రయోగాన్ముణ్డవపనశబ్దయోః పర్యాయవదవిశేషతోఽప్యుపపాదనాచ్చ సామాన్యో ముణ్డశబ్దశ్శిఖావ్యతిరిక్తవిషయ ఇతి వ్యవస్థాప్యః - సశిఖం వపనం కృత్వేత్యేతదపి సవిస్తరమన్నం భుఞ్జీతేత్యాదివత్ - తథా చ యథా సశిఖం శిరో భవతి తథా వపనం కుర్యాదిత్యర్థః. అతశ్చతుర్భిరపి పరివ్రాజకైరుపవీతమవశ్యం ధార్యం త్రిదణ్డశిఖే చ ముఖ్యతయా పరిగ్రాహ్యే ఇతి సిద్ధమితి దిక్ విస్తరస్తు ప్రమేయమాలా శతదూషణ్యాదిషు ద్రష్టవ్యః ॥ సోర్ధ్వపుణ్డ్ర ఇతి విశేషణేన మహాభాగవతోత్తమత్వం సూచితమ్ ॥ ఇదం చ చక్రాఙ్కనాదీనామప్యుపలక్షణమ్ ॥ తథా చ యజుషి కఠశాఖాయామ్ . అర్చనాద్యైర్యజుషా మూర్తేర్ధృతోర్ధ్వపుణ్డ్రో ద్విజోత్తమః . కులం తారయతే సప్త స గచ్ఛేత్పరమాం గతిమితి - ఋగ్వేదే - ఊర్ధ్వరేఖం దధదూర్ధ్వలోకం యాత్యన్తే విష్ణుమిత్యాది - శతపథబ్రాహ్మణే శుక్లయజుషి ॥ అథ కాత్యాయనేతి హోవాచ పరం బ్రహ్మైత్యేకో దేవ ఇత్యారభ్య - తప్తం చక్రం ద్విభుజే ధార్యమిత్యూర్ధ్వపుణ్డ్రమాలిఖేత్తస్మాద్ద్విరేఖం భవతీత్యాది ॥ పాద్మే ॥ యే కణ్ఠలగ్నతులసీనలినాక్షమాలా యే బాహుమూలపరిచిహ్నితశఙ్ఖచక్రాః - యే వా లలాటఫలకే లసదూర్ధ్వపుణ్డ్రాస్తే వైష్ణవా భువనమాశు పవిత్రయన్తీత్యాది శ్రీమత్సచ్చరిత్రరక్షాదౌ విస్తరః ॥ ఇదం చ త్రిష్టుప్ఛన్దసి సప్తోత్తర త్రిశతతమం వృత్తమ్ - ర్భౌ తగౌ గో గదితం సానుగాఖ్యమితి తల్లక్షణం జ్ఞేయమ్ ॥ సానుగమితి నామ్నైవ పూర్వవత్సంఖ్యాపి సూచితేత్యవధేయమ్ ... ... * ॥ ౧౫ ॥ *

౭ ౦ ౩

ఏవం శ్రీరఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికేన్ద్ర స్తుభరాణాం చేతనానామ్ - దహరకుహరే దేవ స్తిష్ఠన్నిషద్వాస్య

ఘ్నికానిపతితనిజాపత్యాదిత్సావతీర్ణపితృక్రమాత్ - ధమనిమిహానస్తస్మిన్కాలె సఏవశతాధికామత్ర తకపురప్రస్థా నార్థం ప్రవెశయతిప్రభుః ॥ జ్వలనదివసజ్యోత్స్నాపక్షోత్తరాయణవత్సరాన్పవనతపనప్రాలెయాంశూన్క్షిప్రమా దచిరద్యుతిమ్ - జలచరపతిం దెవాధీశం ప్రజాపతిమాగతస్తరతివిరజాం దూరె వాచస్తతఃపరమద్భుతమ్ ॥ పితృపథఘ టీయన్త్రారోహావరోహపరిభ్రమైర్నిరయపదవీయాతాయాతక్రమైశ్చనిరన్తరైః ॥ అధిగతపరిశ్రాన్తీనాజ్ఞాధరై రతివాహ్యానస్సుఖయతినిజచ్ఛాయాదాయీస్వయం హరిచన్దనః ॥ వితమసిపదేలక్ష్మీకాన్తం విచిత్రవిభూతికం సచివగమి తస్సంపద్యావిర్భవత్సహజాకృతిః - స్ఫుటతదపృథక్సిద్ధిస్సిధ్యద్గుణాష్టకతత్ఫలాభజతిపరమం సామ్యం భోగనివృత్తి కథోజ్ఝితమిత్యాచార్యానుగృహీతరీత్యాశరీరావసానేऽవశ్యం భావ్యమర్చిరాదిమార్గేణ దెశవిశెషం ప్రాప్యపరి

రఙ్గనాథశ్రీమద్బ్రహ్మతన్త్రన్యస్తభారాయాతాహ్యర్చిరాద్యా । పద్యయామోదన్తే ధామ్నితస్మిన్య
త్రపూర్వేసాధ్యాస్సన్తి దెవాః ॥ ౧౬ ॥

పూర్ణబ్రహ్మానుభవరూపం ఫలం వదన్నుపసంహరతి ॥ రఙ్గేతి ॥ రఙ్గనాథశ్రీమద్బ్రహ్మతన్త్రాచార్యే - న్యస్తభారాః - అర్పితాత్మాత్మీయభరాశ్చేతనాః అతఏవశరీరావసానె అర్చిః ఆదిర్యస్యాస్సా అర్చిరాదిః - తయాపద్యయా - అర్చిరా దినాతత్ప్రథితేః - అర్చిషోऽహరహ్న ఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్యమాణపక్షాద్యాన్షడుదఙ్ఙేతిమాసాంస్తాన్మా సేభ్యస్సంవత్సరం సంవత్సరాదాదిత్యమాదిత్యాచ్చన్ద్రమసం చన్ద్రమసోవిద్యుతంతత్పురుషోऽమానవస్సఏనా న్బ్రహ్మగమయత్యేషదెవపథోబ్రహ్మపథ ఇత్యుక్తయా సరణ్యా - సరణిః పద్ధతిః పద్యేత్యమరః - యాతాస్సన్తః . త స్మిన్ధామ్ని. సహస్రస్థూణెవిమితెదృఢఉగ్రెయత్ర దెవానామధిదెవ ఆస్తె ఇతిశ్రుతేస్స్థానె పరమపద ఇత్యర్థః - మో

దన్తే - పరంజ్యోతిరుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతే - సంపద్యావిర్భావస్స్వేనశబ్దాదిత్యుక్తరీత్యా ఆవిర్భూతస్వస్వరూపాః బ్రాహ్మేణ జైమినిరుపన్యాసాదిభ్య ఇత్యుక్తరీత్యా అపహతపాప్మత్వాది బ్రాహ్మగుణాష్టకముపలభ్య నిరఞ్జనః పరమం సామ్యముపైతి - మమ సాధర్మ్యమాగతాః - భోగమాత్రసామ్యలిఙ్గాచ్చేత్యుక్తరీత్యా ప్రాప్తపరబ్రహ్మపరమసామ్యాస్స్వచ్ఛన్దకైఙ్కర్యపర్యన్తపరిపూర్ణపరబ్రహ్మానుభవరూపముక్తైశ్వర్యలాభేనానన్దం ప్రాప్నువన్తీత్యర్థః ॥ కీదృశం తద్ధామేత్యత ఆహ - యత్రేతి ॥ యత్ర యస్మిన్ ధామ్ని పూర్వే అనాదయః అస్పృష్టసంసారగన్ధాః - సాధ్యాః ప్రాప్యాః దేవాః అనన్తగరుడవిష్వక్సేనాదయస్సూరయః సన్తి - తస్మిన్ ధామ్ని మోదన్త ఇత్యన్వయః ॥ తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ంసదా పశ్యన్తి సూరయ ఇత్యాదికమిహానుసన్ధేయమ్ - సన్తి మోదన్త ఇత్యుభయత్రాపి వర్తమాననిర్దేశస్సూరీణాం నిత్యత్వమ్ - ఏష దేవపథో బ్రహ్మపథ ఏతేన ప్రతిపద్యమానా ఇమం మానవమావర్తం నావర్తన్తే నావర్తన్తే - న చ పునరావర్తతే - మాముపేత్య తు కౌన్తేయ పునర్జన్మ న విద్యతే. అనావృత్తిశ్శబ్దాదితి శ్రుతిస్మృతిసూత్రోక్తప్రకారేణ ముక్తానాం పునరావృత్తిం చ వ్యఞ్జయితుమ్ ॥ ఇదం చ పఙ్క్తిచ్ఛన్దస్యేకత్రింశదుత్తరశతతమం వృత్తమ్. అస్య చ రన్మరగాచేజ్జ్ఞేయా కాలికాఖ్యేతి లక్షణం కల్పనీయమ్ ॥ కాలికేతి నామైవ వృత్తసంఖ్యా
౧౩౧
విసూచితేతి జ్ఞేయమ్ ... ... ॥ ౧౬ ॥

అథైతావన్తం కాలమసత్కల్పతయావస్థితోఽపీదానీమేవమాచార్యస్తుతికరణేన లబ్ధసత్తాకః కృతార్థతాం లభేయమిత్యనుసన్దధానస్స్వముఖోద్గతయా స్తుత్యా ఆచార్యముఖోల్లాసమభ్యర్థయతే ॥ ఆచార్యస్యేతి ॥ అస్యాచార్యస్య శ్రీమ

ప్రజ్ఞానాథబ్రహ్మతన్త్రస్వతన్త్రపరకాలమహాదేశికస్య పరమపురుషతాం - ఉక్తప్రకారేణ మహాపురుషత్వమ్. సమ్యం యథాతథాఖ్యాపయన్ ప్రథయన్ ఖ్యాపనేన హేతునేత్యర్థః. లక్షణహేత్వోః క్రియాయా ఇతి శతా. అర్జయన్ వసతీత్యాదావివ ఫలమిహ హేతుః - నూత్నదుర్గ ఇతి కశ్చిద్గ్రామః తమధివసతీతి నూత్నదుర్గాధివాసీ. అనేన ఇయన్తం కాలం యత్రక్వచిత్కోణేఽవస్థితత్వేనాత్యన్తాసత్కల్పత్వం సూచితమ్. తేన ఏకాన్తీవ్యపదేష్టవ్యో నైవ గ్రామకులాదిభిరితి నిషేధానవకాశః - శ్రీమచ్ఛ్రీశైలతాతాభిధకృతితనుజః శ్రీశైలవంశభవతాతార్యసూనురిత్యర్థః. అనేన స్వ

ఆచార్యస్యాస్య సత్యం పరమపురుషతాం ఖ్యాపయన్నాత్తభక్తిః శ్రీమచ్ఛ్రీశైలతాతాభిధకృతిత
నుజో నూత్నదుర్గాధివాసీ। పద్యైః కృష్ణః కవిర్ద్వాదశభిరముమదసూక్తపాదాన్త్యపాదైరస్తౌద్యత్తే
న భూయాద్గురువరవదనామ్భోరుహోల్లాసభూమా ॥ ౧౭ ॥

స్యాసత్కల్పత్వేఽపి వంశప్రభావాదీదృశోద్యోగ ఇతి వ్యఞ్జితమ్. జనకనామనిర్దేశశ్చ - దాసోఽహం కోసలేన్ద్రస్యేత్యుపక్రమ్య మారుతాత్మజ ఇతి కైంకర్యప్రవృత్తేన హనుమతా స్వజనకనామ్నో నిర్దేశ ఇవ - ఆస్ఫోటయన్తి పితరః ప్రనృత్యన్తి పితామహాః - వైష్ణవో నః కులే జాతః స నస్సన్తారయిష్యతి - అపి నస్స కులే జాయాత్సర్వభావేన యో హరిం - ప్రయాయాచ్ఛరణం విష్ణుం దేవేశం మధుసూదనమిత్యాద్యుక్తన్యాయేనేదృశకైంకర్యప్రవృత్తేన స్వేన తస్యాపి కృతార్థతా నిష్పన్నేతి వ్యఞ్జయితుమ్ - కృష్ణ ఇతి కవినామనిర్దేశః - స చ జయత్యతిబలో రామ ఇత్యుపక్రమ్య స్వస్వామిగుణనామసంకీర్తనం విరచయ్య దాసోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః - హనూమాన్ శత్రుసైన్యానాం నిహన్తా మారుతాత్మజ ఇతి హనూమదుక్తరీత్యా తాదృశకైంకర్యకరణజనితానన్దేన. కృష్ణ ఇతి మాతాపిత్ర

భ్యామనిర్దిష్టం నామ చ మమ జగదాచార్యస్తవనేన సర్వభూమాప్యానన్దయిత్యత్రాప్యత్ర కథంచిదన్వర్థమాసీదితి ద్యోతయి
తుం చేతి బోధ్యమ్ ॥ యదాహుః॥ కృషిర్భూవాచకశ్శబ్దో ణశ్చ నిర్వృతివాచక ఇతి॥ తేన స్వామిన్యాత్మనివేదకవేఙ్కటేశ్వరక
వేస్స్వేనార్పితోఽయం భర ఇత్యాద్యాచార్యశ్రీసూక్తిషు భగవదర్పణాదౌ నామగ్రహణాచారదర్శనాత్ అసౌ నామాహ
మస్మీతి స్వం నామ పరికీర్తయేదిత్యభివాదన ఇవ స్వనామకీర్తయేత్ కావ్యే కవిః కావ్యవిచక్షణ ఇతి కావ్యే కవినామకీర్త
నవిధానాచ్చ. ఆత్మనామ గురోర్నామ నామాతికృపణస్య చ . శ్రేయస్కామో న గృహ్ణీయాదితి సామాన్యనిషేధస్యా
త్రానవకాశ ఇతి ధ్యేయమ్ . ఆర్తభక్తిః . స్వీకృతభక్తిస్సన్ . అనేన భక్త్యైరణ్వప్యుపానీతం ప్రేమ్ణా భూర్యేవ జా
యతే . పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి . తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః .
అశ్రుత్యాపూర్ణాదపాం కుమ్భాదస్యత్ పాదావనేజనాత్ . అన్యత్కుశలసంప్రశ్నాన్న చేచ్ఛతి జనార్దన ఇత్యుక్తరీత్యా
స్వవిరచితస్తవస్యాచార్యానుగ్రాహ్యత్వానుగుణమాధుర్యాదిగుణవైధుర్యేఽపి భక్త్యేకతానతయా గ్రథితత్వేన. స
వాఙ్నిసర్గో జనతాఘవిప్లవో యస్మిన్ ప్రతిశ్లోకమబద్ధవత్యపి . నామాన్యనన్తస్య యశోఙ్కితాని యచ్ఛృణ్వన్తి గా
యన్తి గృణన్తి సాధవ ఇత్యుక్తరీత్యాచార్యగుణభూయిష్ఠతయా చ ఉపాదేయత్వం సూచితమ్ . కిం చ స్తువన్నమే
యమాహాత్మ్యం భక్తిగ్రథితరమ్యవాక్ . భవేద్బ్రహ్మవిదుష్ప్రాప్యప్రభుకారుణ్యభాజనమిత్యుక్తప్రకారేణ స్తోతుః
కవేః స్తవప్రతిపాద్యాచార్యపరమానుగ్రహఫలమప్యవశ్యం భావీతి ద్యోతితమ్ . అనేనైవ కవేరదామ్భికత్వ
మపి ధ్వనితమ్ . భక్తివైధుర్యే తు భూర్యప్యభక్తోపహృతం న మే తోషాయ కల్పతే . పృథివీం రత్నసమ్పూర్ణాం యః
కృష్ణాయ ప్రయచ్ఛతి . తస్యాప్యన్యమనస్కస్య సులభో న జనార్దన ఇత్యుక్తరీత్యా స్తుత్యస్యాచార్యానుగ్రహా

దుర్లభ ఇతి ధ్వన్యతే ॥ అనుపమాచార్యమ్ - ద్వ్యధికాదశ ద్వాదశ - తైః - ద్వ్యష్టనస్సంఖ్యాయామబహువ్రీహ్యశీ
త్యోరితి ద్విశబ్దస్యాత్వమ్ - అదస్సూక్తస్య పురుషసూక్తస్య పాదఏవ అన్త్యపాదశ్చతుర్థచరణో యేషాం తైః పురుష
సూక్తస్థసకలపదయుక్చరణఘటితాన్త్యచరణైరితియావత్ - పద్యైః శ్లోకైః - అస్తౌదితియత్ - తేన స్తవనేన గురువ
రపదనామ్నో వరహస్య ఆచార్యసార్వభౌమముఖారవిన్దస్య ఉల్లాసభూమా అనుగ్రహవికాసాతిరేకః భూయాదిత్యా
శాస్తే - గురుర్గరీయాన్ పితృతో మాతృతశ్చేతి మే మతిః - ఉభౌ హి మాతాపితరౌ జన్మన్యేవోపయుజ్యతః - శరీరమేవ
సృజతః పితా మాతా చ భారత - ఆచార్యశిష్టా యా జాతిస్సా సత్యా సాఽజరామరా ॥ తస్మాత్పూజయితవ్యాశ్చ

ఇతి శ్రీమచ్ఛ్రీనివాసబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికేన్ద్రకృపాకటాక్షవీక్షణలబ్ధజ్ఞానస్య తచ్చరణా
రవిన్దదాస్యైకధనస్య శ్రీమదభినవదుర్గపురాభిజనస్య శ్రీశైలకృష్ణకవేః కృతిషు ఆచార్యవేదపాద
స్తవాఖ్యః ప్రబన్ధః పఞ్చవింశః ॥ శ్రీమద్రఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాగురవే నమః ॥౧౮॥

సంవిభాజ్యాశ్చ యత్నతః - గురవోఽర్చయితవ్యాశ్చ పురాణం ధర్మమిచ్ఛతా - యేన ప్రీణాతి పితరం తేన ప్రీతః ప్రజా
పతిః - ప్రీణాతి మాతరం యేన పృథివీ తేన పూజితా - యేన ప్రీణాతి చాచార్యం తేన స్యాద్బ్రహ్మ పూజితమ్ - మాతృ
తః పితృతశ్చైవ తస్మాత్పూజ్యతమో గురుః - ఋషయశ్చ హి దేవాశ్చ ప్రీయన్తే పితృభిస్సహ - పూజ్యమానేషు గు
రుషు తస్మాత్పూజ్యతమో గురురితి శ్రీమన్మహాభారతే ఆచార్యప్రీతేరేవ భగవత్ప్రీతిపర్యన్తసర్వప్రీతిహేతుత్వాత్తైః
పరమపురుషార్థార్థిభిస్సైవావశ్యమాశాస్యేతి భావః - అనేన సాత్వికత్యాగోఽనుసంహిత ఇతి ధ్యేయమ్ - ఉల్లాసభూమేత్య
త్రైవ నిర్దేశో మఙ్గళభూమాయ స్త్వర్థః ॥ మఙ్గళాదీని మఙ్గళమధ్యాని మఙ్గళాన్తాని ప్రథన్త ఇతి భాషణాత్ స్రగ్ధరావృత్తమ్ ॥

ఇతీతి । శ్రీమచ్ఛ్రీనివాసబ్రహ్మతన్త్రేత్యాద్యాచార్యశ్రీనామ్నా కవేర్వ్యపదేశః స్తు. విష్ణునామ్న్యపదేష్టవ్యే తస్య సర్వం స ఏవ హి - వసిష్ఠవ్యపదేశిన ఇతివత్తదనుగ్రహైకాయత్తసత్తాకత్వం జ్ఞాపయితుమ్ - అభినవదుర్గపురం అభిజనో యస్య సః - యత్ర పూర్వైరుషితం సోఽభిజనః॥ పఞ్చవింశానాం పూరణః పఞ్చవింశః. తస్య పూరణ ఇతి డట్ - అనేనైతః పూర్వం శ్రీమత్పరకాలగురువిజయప్రభృతయః ప్రబన్ధాశ్చతుర్వింశతిరనేన గ్రథితా ఇతి సూచితమన్యత్సర్వం సుగమమితి సర్వమనవద్యమ్ ॥ స్వవిరచితవేదపాదస్తవవివృతిం నూత్నదుర్గకృష్ణకవిః ॥ అకురుత యత్తేన చిరాత్ప్రీణాతు హయాననో గురువరాత్మా ॥ ఘనదయ మితియుక్తిశాలివాహనశకేస్మిన్ శ్ఛరదివిరచితో సౌ వేదతాంచి ప్రభాసా॥ కృతిగణ ఇహ కృష్ణాదిరితే వేదపాదస్తవ ఇతి గదితోఽయం పఞ్చవింశః ప్రబన్ధః॥ ...* ...* ...* ౨౫ ॥*

ఇతి శ్రీమచ్ఛ్రీనివాసబ్రహ్మతన్త్రపరకాలదేశికేన్ద్రకరుణాకటాక్షవీక్షణాధిగతజ్ఞానస్య తచ్చ
రణారవిన్దపరివస్యైకధనస్య శ్రీవైష్ణవదాసస్య శ్రీమచ్ఛ్రీశైలకులజన్మనః ప్రత్యగ్రదుర్గపురా

భిజనస్య శ్రీమత్తాతార్యకృష్ణామ్బానన్దనస్య శ్రీకృష్ణకవేః కృతిషు ఆచార్యవేదపాద
స్తవాఖ్యప్రబన్ధవ్యాఖ్యా ప్రపన్నకర్ణరసాయనాఖ్యా సమాప్తిమగమత్.

శ్రీమతే రఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికాయ నమో నమః.

(శుభమస్తు)

(శ్రీహయగ్రీవాయనమః)

(ఆచార్యగద్యమ్)

శ్రీమద్రఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్ర పరకాలమహాదేశికచరణారవిన్దాభ్యాంనమోనమః ॥ షట్తన్త్రీపారదృశ్వోత్తమ బుధమకుటీకోటినీరాజ్యమానశ్రీమత్పాదారవిన్దశరణగజనతానన్దనాడ్ధినమాభే ॥ శ్రీమద్భాష్యార్థసిద్ధాఞ్జనవితరణతోపద్భితశ్రీముకున్దైరఙ్గేన్ద్రబ్రహ్మతన్త్రాదిమపదకలిజిద్దేశికేమేஉస్తుభక్తిః ॥ ౧ ॥ ఇదానీముదారతరవదావదమదావళిమదావళవిదారణనిదానావదాతమతిసదాద్భుతవాణీనఖరశ్రేణీశిఖరప్రోద్దస్తప్రశస్తయశస్తతిమౌక్తికకర్ణావతంసితసకలలోకతాన్వర్థితగురుసింహభావవైభవమ్ - దివ్యవిగ్రహోన్నరుజ్జృమ్భమాణసత్త్వగుణప్రకాశకాశప్రసూనమఞ్జర్యేవసంజరీజృమ్భమాణయాశిఖయానైసర్గికీమాత్మనశ్శుచితామివప్రకాశయన్తమ్ - నిజచరణారవిన్దశరణాగతేభ్యశ్చేతనేభ్యఉభయవిధవిభూతివితరణేనోభయథోదఞ్చితశిఖరమున్మీలితమేవయశోరేఖయా - అథవా ఏకరూపమఖిలసద్వృత్తాదిమంసర్వగురుశ్లాఘ్యమేతచ్ఛ్రీవృత్తమితిసూచయితుం సకుతూహలమతినావాణీపతినాసత్త్వగుణఘుటికాఖణ్డేనలిఖితమేవగురుత్వబోధికయారేఖికయా- ఆహోస్విన్నమతావదేకాధికాఃపఞ్చదశకలాస్తాఅప్యాగమాపాయిన్యోమత్తోప్యేషనిరన్తరం చతుర్గుణితకలాపరిపూర్ణోగురువరముఖచన్ద్రమాఇత్యనపాయకలాజిష్ణుతయాஉస్త్వేవసన్త్యాబాలకలానిధిరేఖామేవసముదఞ్చితోభయవిధశిఖయాసితమ్మృదూర్ధ్వపుణ్డ్రరేఖ

యా - అశ్రాన్తభుజఙ్గసఙ్గకలుషశిశమయిషయా సేవమానమేవ కేతకీకుసుమరేఖయా ఆహోస్విదుపసన్నజనమతిచాపలనిరాకృతినిపుణో గురుధురీణోఽసావితి నైజమపి చాపలమపహారయితుం కృతోపసదనమేవ విద్యుల్లతయా - నిఖిలదురితపిశాచనిచయదూరోచ్చాటనపటుతరకనకవేత్రలతాయమానయా శ్రీచూర్ణరేఖయా చకిక్షిలికృతదివ్యవదనకమలమ్ - విచిన్త్యాత్మీయాం జడజాతతాం లోకోత్తరజ్ఞానదాననిర్ధూనితనిఖిలజనజడభావోఽసౌ గురురుద్ధరత్వావామపీతి సమాశ్రయద్భ్యామివ పఙ్కేరుహాభ్యామాకర్ణాన్తవిశ్రాన్తాభ్యాం విరచితశరణాగతవిపదపనయనాభ్యాం నయనాభ్యాం శ్రుతియుగళసతతవ్యతిషక్తదృష్టితామివాత్మనః ప్రకటయన్తమ్ - షట్పదవిద్వేషితామహాదోషమాచార్యవర్యసమాశ్రయణభూమ్నా ప్రమార్జయామీతి నిశ్చిత్యావతీర్ణయా గన్ధఫల్యేవ నాసావంశవల్ల్యా రమణీయదర్శనమ్ - రసనాభిధపద్మరాగసింహాసనాగ్రదేదీప్యమానహయాననపురోనిబద్ధవజ్రమయతోరణావళ్యేవ - ఆహోస్విన్నిరఙ్కుశజ్ఞానచన్ద్రోదయోద్వేలాన్తరుదరసమేధమానబ్రహ్మవిద్యాసముద్రవీచిచ్ఛటోత్థితమౌక్తికావళ్యేవ విశుద్ధస్నిగ్ధముగ్ధతరదశనావళ్యా మనోహరమ్ ॥ అనుపదసమున్మిషదవదాతతరమన్దహాససున్దరవదనారవిన్దతయా శ్రుతిపథోద్వాన్తగఙ్గారఘురాజ్జహ్నుమునివరాదపి విశేషప్రచికటయిషయా గఙ్గామివ ముఖాదుత్సర్పయన్తమ్ - నవద్వయీవిద్యాస్థానతత్త్వనిర్ణయధురన్ధరోఽయమితి బోధనాయ విధినా కపోలఫలకయోర్విన్యస్తాభ్యాం సవత్వావబోధకరేఖావిశేషాభ్యామివ శ్రోత్రాభ్యాం నేత్రాణ్యానన్దయన్తమఖిలజనానామ్ ఆశ్రమచతుష్టయహృదయాలవాలసముప్తశ్రవణబీజాఙ్కురితమననమయామృతాభిషేకసంవర్ధితాత్మనిదిధ్యాసాభిధదివ్యలతాప్రతానాన్తసితాన్తవితాయమానైః స్వచ్ఛన్దం బహిర్దివ్యవిగ్రహయష్టిమావేష్టయద్భిస్స్వచ్ఛసూక్ష్మతమైస్తదీయతన్తుభిరివ - ఆహోస్విత్తన్త్రీష

తుష్టయప్రచారనిరన్తరాయతానిష్పాదనార్థమివ సజ్జీకృతైశ్చతుర్భిర్బ్రహ్మసూత్రైర్మనోజ్ఞహృదయతయా బ్రహ్మ
సూత్రలక్షణచతుష్టయనిత్యసక్తహృదయతామివాత్మనో వ్యఞ్జయన్తమ్ - షట్పదమహామన్త్రసామ్రాజ్యస్థానమిదమి
తి కౌతుకాదాగతమేవ షట్పదమాలికయా స్థూలపరిపక్వజమ్బూఫలకదమ్బరుచివిడమ్బనవ్రతపాలికయా పద్మాక్ష
మాలికయా శ్రాన్తపద్మాక్షవిహరణనిశాన్తతామివాత్మీయహృదయస్య ద్యోతయన్తమ్ - సఖా మమ దివాకరోఽనవ
రతం హిరణ్మయపురుషాశ్రితమణ్డలతయా ద్వాదశాత్మతయా చ జగతి విజృమ్భమాణాం సమ్భావనాం మహతీమవా
ప్నోతి మమ తు యథా యథా పరిపూర్ణతా తథా తథా కళఙ్క ఏవ మధ్యే బిమ్బమవలమ్బతే ప్రకాశం న చ ద్వాదశాత్మతా
ప్రసిద్ధిశ్చ తద్బాల్య ఏవ మయాఽయమపాకరణీయః కలఙ్క ఇత్యాశ్రిత్యాచార్యమన్తర్గవన్తం పురుషం తమేవ నిధా
య ద్వాదశధా దేదీప్యమానేన బాలనిశాకరేణేవ తావత్సంఖ్యాకేన మధ్యదేశప్రకాశమానస్వర్ణవర్ణశ్రీచూర్ణతిలకేన
స్ఫుటతరసితమృదూర్ధ్వపుణ్డ్రరేఖాకదమ్బేనాభినన్దితసకలలోకలోచనచకోరనికురుమ్బమ్ - భగవత్కల్యాణగుణగ
ణాకర్షణసందంశికాయన్త్రికమేవ భద్రయా వ్యాఖ్యానముద్రయా రమణీయదక్షిణశ్రీహస్తతయా విశిష్టాద్వైతసి
ద్ధాన్తమహాపథవిచరద్యతిపరిబృఢదివ్యశ్రీసూక్తిలక్ష్మీచరణారవిన్దలగ్నకణ్టకానివ సమున్మూలయన్తమ్ - ఉతాహో
భవమయమహామయనిరవశేషశమననిపుణతమభవ్యదివ్యౌషధచూర్ణం ప్రపన్నేభ్యో విశ్రాణయితుమివాశ్రాన్తమా
బిభ్రాణమ్ . సాన్ద్రిమక్రాన్తాఞ్చితసద్వంశప్రసూతా ఇమేఽన్యోన్యోపష్టమ్భగమ్భీరాస్సత్పవిత్రా ఋజుస్వభావా ఇ
త్యనుగ్రహేణైవ సోపదణ్డాం త్రీన్వేణుదణ్డాన్దధానమ్ . యతిశ్రేణీభృదాదిమగురుశ్రేణీజగన్మహితవాణీమనోజ్ఞత
రవేణీపరిష్కరణనాణీయస్తరరత్నాభరణనిధానసమ్పుటకేనేవ పుస్తకేన స్తబకితేతరశ్రీహస్తపల్లవమ్ ॥ ఉదయమా

సతరణికిరణభిన్నారుణామ్బుజవిడమ్బనప్రభాడమ్బరేణ కాషాయామ్బరేణ పరివీతదివ్యవిగ్రహతయా నిజతనుజ్యోత్స్నా
హ్లాదస్య తిశయితతమవాదాన్య క ఇతిప్రమోదవతా భానుమతా నిజకరైరివకృతపరిరమ్భణమ్ ॥ అహోస్విత్ - ధా
మనిధిరేష లోకబాన్ధవః - పరమహంసో నిత్య మభ్యుదయం దధాతి తదస్య సన్నిధావేవ మయానవరతం వర్తితవ్యమి
త్యనురాగాత్కృతసాంనిధ్య మేవప్రాభాతికసన్ధ్యయానుసంధీయమానపరిచర్యమ్ - ధాతురాగేణైవమహాగ
జంపరాగేణైవ రాజహంసం విరాజమానమ్ - భక్తిప్రపత్తిమార్గసంచరణ శ్రమాపనయ నాతపత్రాభ్యామివసకల
మనీషిలోకమానసమిళిన్దబృన్దానన్దసందానశతపత్రాభ్యాం విద్రుమప్రభాగర్వసర్వస్వహరణాభ్యాం దివ్య శ్రీచరణా
భ్యాం పవిత్రీకుర్వన్తం ధరిత్రీతలమ్ - ప్రాప్తేపివర్ణవ్యత్యయావసరేనజహాతినిజస్వ భావమితిబహుమానేనైవ విశుద్ధ
ధీర్ఘలాలనీయం కరకం సంగృహ్ణానమ్ - నైజదుర్వర్ణవికారతాకలుషమార్జనోర్జస్వలకుతూహలతయా శ్రీచరణకమల
మూలం శరణంగతమివ రాజతసింహాసనమధితిష్ఠన్తమ్ ॥ అనవరతవిస్మరానూనానర్ఘదానారమ్భ సముదిత్వరజల
ధారాసారాభిషేకసంవర్ధితకౌతుకోపఘ్ననిఘ్ననిస్సమానసభఃకాయమానోద్వేల్లనదుర్లలితధార్మికతామల్లీమత
ల్లీలతావితానవిశోభితయశోభరనిర్భరసౌరభ్యనిర్భాసితబ్రహ్మాణ్డభాణ్డమాయతనం శాన్తేరగారం దాన్తేరావాసం
కాన్తేరతిదూరం భ్రాన్తేరగోచరం క్షాన్తేరమ్భోనిధిమనుకమ్పాసుధాయాఃవసన్తసమయం వాత్సల్యమల్లీలతాయాః
ప్రసాధాగ్రభాగం సౌభాగ్యలక్ష్మ్యాస్సౌమేరవకన్దరాం సౌశీల్యమణిగణస్య సౌవర్ణకరణ్డం సౌజన్యకర్పూరాజ్ఞ సస్య
పారావారం పరమానన్దకౌస్తుభస్య విపులశాణం విద్యామణీనాం ప్రాసాదం ప్రతిభామహారాజ్ఞ్యాః ఉదారకేదా
రమార్జవశాలిసస్యసంపదస్సుఖాయం సత్యస్య విలాసశాలాం వినయమహాలక్ష్మ్యాః రవిమణ్డలం రాగతమిస్రాణాం

కేసరికిశోరం లోభమహేభకులస్య మహామాన్త్రికం మదపిశాచానాం వాతూలమసదాగ్రహతూలస్య వినతానన్దనం దుస్తృష్ణాకృష్ణాహీనామ్ - గ్రీష్మోదయం మోహామహాహ్రదస్య నారదమివాతిగౌరవపుషం కశ్యపమివ నిఖిలవిబుధాభ్యుదయనిదానం అత్రిమివ దృష్టిప్రకాశితకలానిధివిలాసం భరద్వాజమివ మహోచ్ఛవిప్రయాగోత్కర్షహేతుం విశ్వామిత్రమివోత్తమతపస్సమధిగతబ్రహ్మభావం గౌతమమివ శతానన్దజన్మభూమిం వసిష్ఠమివ సకలమనుకులోపదేశపరమాచార్యం జమదగ్నిమివ వైష్ణవధర్మకృతాదరనన్దనం - నిగమసముద్ధరణదత్తదీక్షతయా మనోహరశ్రీకమఠావతారతయా విపులక్రోడతయా ప్రహ్లాదశ్రీనిదానతయా స్వీకృతక్షమతయా పరశుభ్రాజిష్ణుకీర్తితయా కుశలవరణానన్దితయా ప్రబలభద్రతయా అక్రూరవిదురవరదతయా కలిమథనతయా చ ప్రకాశితదశావతారమివ పుణ్డరీకాక్షమ్ - సర్వవిద్వత్పురోభాగగణనీయమపి పురోభాగితాగన్ధరహితం వాదరణకుతూహలినమపి నవాదరణకుతూహలినం సర్వసమున్నతిభాజమపి చిత్తసమున్నతివర్జితమతిదీర్ఘదర్శినమపి శ్రుత్యన్తసంచారిదృష్టిం రక్షితవిషయమప్యరంజితవిషయమఖిలజగదానన్దనీయచర్యం శ్రీమద్రఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రపరకాలాచార్యవర్యమాపాదచూడం నయనాభ్యాం సంసేవ్య చిరేణ ఫలితమనోరథకల్పమహీరుహః కమప్యవిన్దమమన్దమానన్దమ్ ... ... * ॥౧౧॥ *

ధనదకకుభిపూర్వం ప్రాప్య శుక్లాంశుకత్వం కలశభవదిశీన్ధేహన్త శోణాంశుకస్సన్ ॥ చిరమ
పిబుధరాశౌ వేత్య సర్వోచ్చభావం లసతి గురుతయాసౌ సత్ప్రకాశాయభాస్వాన్ ॥ ౨॥

శ్రీమద్రఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రస్వతన్త్రపరకాలమహాదేశికేభ్యో నమో నమః

శుభమస్తు

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీమద్బ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికపరంపరాయై నమో నమః

శ్రీమద్విభాతు నశ్చిత్తే ధామ తద్ధీమతాం వరమ్ । రఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్రకలిజిన్నామకోమలమ్ ॥ ౧ ॥ స్వాకృతేన వరత్నహారస్తవభావగ్రహణరచితకుతుకానామ్ ॥ లోకానాం ప్రీతికృతే స్తోకాం రచయామ్యహం టీకామ్ ॥ ౨ ॥ అథ తత్రభవతస్స్వాచార్యస్య శ్రీమద్రఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్ర పరకాలమహాదేశికస్య వాచికం కైంకర్యం చికీర్షుస్తావన్న వరత్నహారాఖ్యస్తవమారభమాణః కవిర్హయవదనాచార్య విషయకనమస్క్రియారూపం మఙ్గళమాదౌ శ్రేయసే నిబధ్నాతి ॥ ద్విజేతి ॥ ద్విజరాజమణ్డలాన్తే చన్ద్రబిమ్బాన్తే-బ్రాహ్మణోత్తంససముదయాభ్యన్తరే చ-శ్లాఘ్యం-ఉద్ధర్తుమి

ద్విజరాజమణ్డలాన్తశ్లాఘ్యం నిగమోద్దిధీర్షునిజభావమ్ । హయవదనం నమికర్మీకుర్మస్తం చాపి రఙ్గనాథగురుమ్ ॥ ౧ ॥

చ్ఛుః - ఉద్దిధీర్షుః-నిగమముద్దిధీర్షుర్నిగమోద్దిధీర్షుః గమ్యాదిత్వాద్ద్వితీయాసమాసః । నిజో భావోఽవతారో యస్య తం తథోక్తం - వేదోద్ధరణహేతుత్వాత్తదవతారస్యేతి భావః । అన్యత్ర వేదతత్త్వార్థనిరూపణక్షమనిజాభిప్రాయమిత్యర్థః-భావస్సత్తాస్వభావాభిప్రాయచేష్టాత్మజన్మస్విత్యమరః ॥ హయవదనం - తం సర్వలోకప్రథితవైభవం-రఙ్గనాథగురుం చాపి - నమిధాతోః కర్మీకుర్మః ప్రణమామ ఇత్యర్థః - తుల్యయోగితాలఙ్కారః ॥ వృత్తం గీతిః ॥ ౧ ॥ అభుజఙ్గేతి ॥ భుజఙ్గశ్శేషో ధూర్తశ్చ । తేన సంగతో న భవతీతి తథోక్తం । విభీషణస్య రావణానుజస్య-పక్షే విభీషణానాం శతానాం

వశగో న భవతీతి తథోక్తం - అవిదితః విమానః వ్యోమయానం। పక్షే అవమానస్య కర్తృక ఇతి యావత్। అవమాననమిత్యర్థః। యేన తం తథోక్తం న చావమన్తా భూతానామిత్యుక్తరీత్యా నకస్యచిదప్యవమన్తేత్యర్థః। బ్రహ్మ: పరబ్రహ్మభూతం - తన్త్రాణాం వేదాదిశాస్త్రాణాం - తన్త్రం శాస్త్రం చ సిద్ధాన్త ఇతి వైజయన్తీ। గురుం ప్రథమాచార్యమ్। అస్యాం శ్రీరఙ్గనాథం। శ్రీరంగేన్ద్రం - పక్షే - శ్రీరఙ్గనాథం తన్నామానం - బ్రహ్మతన్త్రగురుం శ్రయామీతి యోజనా॥ శ్లేషాశ్లిష్టమ

అభుజఙ్గనాథసంగతమవిభీషణవశగమవిదితవిమానమ్। శ్రీరఙ్గనాథమన్యం శ్రయామ్యహం బ్రహ్మతన్త్రగురుమ్॥

ప్రాయో మదీయకవనే బహవో హి దోషా భక్తిస్తు చాపలవతీ స్తవనే గురూణామ్। దోషానుపేక్ష్య కవనం ప్రథయత్యశఙ్కం కిం కార్యమస్య కరుణైవ గతిర్హి తేషామ్ ॥౩॥

పరకాలకృతసపర్యాచర్యాపర్యాప్తహర్షవివశమనాః। శ్రీరఙ్గనాథ ఏవ హి పరకాలత్వం స్వయం ప్రపేదే కిమ్॥

ధికతాద్రూప్యరూపకమలంకారః॥ పథ్యార్యా॥ ౨॥ ప్రాయ ఇతి॥ నిగదవ్యాఖ్యానమేతత్ ॥౩॥ పరకాలేతి ॥ పరకాలేన తిరుమఙ్గయాళ్వారితి ప్రథితేనాచార్యేణ - కృతయా సపర్యాచర్యయా శ్రీరఙ్గసప్తప్రాకారనిర్మాణాదికైఙ్కర్యేణేత్యర్థః। అపర్యాప్తేన అనవధికేన హర్షేణ వివశమనాః పరవశాన్తరఙ్గస్సన్ - తత్కైఙ్కర్యపర్యాప్తఫలవితరణస్య నిపుణనిరూపణతోఽపి - నహి పశ్యామి సదృశం చిన్తయన్నపి సువ్రత - మత్ప్రియాఖ్యానకస్యేహ తవ ప్రత్యభినన్దనమిత్యాద్యుక్తరీత్యా స్వబుద్ధ్యగోచరతయా కిమప్యవిదన్నితి యావత్। శ్రీరఙ్గనాథః - స్వయమేవ పరకాలత్వం పూర్వోక్తాచార్యత్వం ప్రపేదే కిమిత్యుత్ప్రేక్షా। తాద్రూప్యపరిగ్రహమన్తరా తత్కైఙ్కర్యనిష్క్రయస్యాన్యస్యాసంభావ్యమానత్వాదధి

తి భావః ॥ ఏవం శ్రీరఙ్గనాథస్యాద్య త్వేతదవతారావలమ్బనాదేవ శ్రీరఙ్గనాథపరకాల ఇత్యముష్యాచార్యస్య సమాఖ్యేతి ధ్యేయమ్ ॥ అత్ర భార్గవపురాణస్థపూర్వాచార్యకథానుసన్ధేయా ॥ వృత్తం గీతిః ॥ ౪ ॥ అథాముష్య నామవైభవమాహ ॥ క ఇతి ॥ ఏతత్-రఙ్గనాథకలివైరిగురోః-నామ-కే నామ నాద్రియన్తే । సర్వేప్యాద్రియన్త ఏవేత్యర్థః ॥ తత్ర హేతుమాహ ॥ త్యక్త్వేతి ॥ సర్వం త్యక్త్వా పారివ్రాజ్యే తురీయాశ్రమే స్థితమపి- అముం గురుం-యన్నామ-కర్తృ - న జహాతి ॥ అతోఽస్య నామ్నో నిరతిశయవైభవత్వాత్సర్వోపజీవ్యత్వమితి భావః ॥ అస్యాచార్యస్య శ్రీరఙ్గనాథ ఇత్యేవ ప్రాచీనా

కే నామ నాద్రియన్తే నామైతద్రఙ్గనాథకలివైరిగురోః। త్యక్త్వా సర్వం స్థితమపి పారివ్రాజ్యే జహాతి యన్న గురుమముమ్॥౫॥ సర్వస్మాదప్యధికం నామైవహి రఙ్గనాథ ఇత్యస్య ।గురురేతద్యన్న జహావపి సర్వపరిగ్రహత్యాగే॥
యోఽయోధ్యాం పురమధ్యవాస సుచిరం రామావనీశాశ్రితః ప్రాక్సోఽయం ముఖభేదతః కలియుగే రామావనీశాశ్రితః। తామేవాధ్యవసత్పురీమథ గతస్సహ్యాత్మజాయాస్తటం కంచిత్పుణ్యజనం పరం వ్యపదిశఞ్ఛ్రీరఙ్గనాథోఽధునా ॥ ౬॥

శ్రీమన్నామధేయమితి ధ్యేయమ్॥ వృత్తమార్యాగీతిః॥ ౫ ॥ ఉక్తమేవార్థం భఙ్గ్యన్తరేణాహ ॥ సర్వస్మాదితి॥ సర్వపరిగ్రహత్యాగేప్యస్య నామ్న ఆచార్యేణాపరిత్యాగాదస్యైవ లోకోత్తరత్వమితి భావః ॥ పథ్యార్యా ॥ ౬ ॥ అథాస్య ప్రాచీనాశ్రమవైభవానువర్ణనపూర్వకం పారివ్రాజ్యస్థితివైభవం సంగ్రహేణ వర్ణయంస్తన్మహిమ్నోఽనాదేయాతిశయతామాహ ॥ య ఇతి ॥ అత్ర శ్రీరఙ్గనాథస్యాచార్యస్య చాభేదాధ్యవసాయః॥ యః శ్రీరఙ్గనాథః ప్రాక్ త్రేతాయాం కృతేనా-

రామావనీశేన దాశరథినా-రామాన్వయపృథివీపాలై రిక్ష్వాకుప్రభృతిభిర్వా । అర్చితస్సన్-సుచిరం- అయోధ్యాం పురం - అధ్యువాస।ఉపాన్వధ్యాఙ్వస ఇతికర్మసంజ్ఞాయాం ద్వితీయా-సోయం శ్రీరఙ్గనాథః- అధునాకలియుగే-ముఖభేదతః-ప్రకారాన్తరేణ-రూపాన్తరేణేతియావత్ । రీమావనీశా । రీమేతి కాచిదుత్తరాహీ నగరీ-తదధీశేన మహారాజేన అర్చితస్సన్ - ముఖవర్ణమాత్రభేదా రామావనీశార్చి తరీమావనీశార్చితశబ్దయోరన్యవర్ణానుపూర్వ్యాస్తుల్యత్వాదితి హృదయమ్ ॥ తామేవపురీం - అయోధ్యాంపురీమేవ - రీమాంపురీమేవేతివా-యోద్ధుమశక్యా అయోధ్యేతివిగ్రహ్యారీమావిశేషణతయాప్యయోధ్యాశబ్దో యోజయితుం శక్యః-సుచిరం-అధ్యవసత్ ఉభయత్రాప్యనేనపూర్వత్రేమేవోషితత్వాదితిభావః- అథకించిత్కాలానన్తరం-కంచిత్ పుణ్యజనం విభీషణం నామనిశాచరం - పరం । వ్యపదిశన్-

> తత్తాదృక్షు-ద్రపద్యగ్రథనగహనభూనిత్యసంచారఖిన్నస్సంభిన్నః కణ్టకౌఘై రపివిపులభవగ్రీష్మభానూష్మ
> తప్తః।రఙ్గేన్ద్రబ్రహ్మతన్త్రాదిమపదపరకాలార్యపాదారవిన్దచ్ఛత్రే కృత్వాత్యజామి శ్రితిశిఖరయుగారోహ
> ణశ్రాన్తిశల్యామ్ ॥ ౮ ॥

వ్యాజీకుర్వన్-అద్యత్వేతుపుణ్యజనం భాగ్యవన్తం జనమిత్యర్థః । అత్రత్యజనానాం మాదృశాం తాదృశభాగ్యాభావే ఈదృశాచార్యో దుర్లభ ఏవేతిభావః।పరం అతిశయేన-వ్యపదిశన్-వ్యపదిష్టం కుర్వన్-శ్రుతాభిజనాదిప్రయుక్తవ్యపదేశవైభవమస్యజనస్యేదృశాచార్యలాభాదేవేతిభావః।సహ్యజాయాస్తటంకావేర్యాస్తీరం-గతఃప్రాప్తః - పూర్వం శ్రీరఙ్గమ్-ఇదానీం శ్రీరఙ్గపత్తనం ప్రాప్తఇతిభావః ॥ శ్లేషావలమ్బ్యభేదరూపకం ॥ శార్దూలవిక్రీడితంవృత్తమ్ ॥ ౭ ॥

అథేదృశాచార్యచరణారవిన్దాశ్రయణాత్స్వస్య బ్రహ్మవిద్యాసౌలభ్యమనుసన్ధత్తే॥తదితి॥తత్తాదృక్షు-ద్రపద్యగ్రథ

నం - అవిద్యమానగుణారోపేణ తత్తద్రాజాదివిషయకపద్యనిర్మాణమేవ గహనభూమిః-తస్యాం నిత్యసంచారేణ-ఖిన్నః అనేన తదేకాయత్తతా స్ఫుటీకృతా । కణ్టకాః-క్షుద్రశత్రవః-త ఏవ ప్రసిద్ధకణ్టకా ఇతి శ్లిష్టరూపకమ్- తేషాం ఓఘైః- నివహైః సంభిన్నః-వితున్నః-అపిచ-విపులభవ ఏవ గ్రీష్మభానూష్మ - తేన తప్తః-ఏతావతా ప్రబన్ధేనేయన్తం కాలమసత్కల్పితాస్వస్యద్యోతితా॥ ఇదానీం రఙ్గేన్ద్రబ్రహ్మతన్త్రాదిమపదపరకాలార్యపాదారవిన్దే-ధృతైకత్వా - శ్రుతిశిఖరయోరేవ గిరిశిఖరయోః యుగస్య-ఆరోహణే-పారీణతాయామ్ అన్యత్ర-ఊర్ధ్వదేశసంయోగానుకూలవ్యాపారే-శ్రాన్తే శ్చరణమ్-కథమియతా కాలేనైవం శ్రాన్తః శ్రుతిశిఖరయుగమారోఢుం పారయేయమితి సందేహం-త్యజామి-సర్వ

శ్రుత్యభ్యాసాత్స ఆనన్దమయ ఇహ పరంబ్రహ్మతన్త్రాభిధేయః ప్రాచుర్యార్థాభిధాయీ న చ వికృతిగతః ప్రత్య
యో హ్యత్ర జాతు । తద్ధేతుర్మన్త్రవర్ణోదితనిజమహిమా నేదృశో న్యో విపశ్చిచ్ఛేదీ చాన్యానపేక్షః కృతిషు రస
ఘనః ప్రాప్య చానన్దయమ్ముం స్యాత్ ॥ ౭ ॥

తాపోన్మూలనశ్రీమదాచార్యశ్రీపాదారవిన్దచ్ఛత్రద్వయచ్ఛాయాశ్రితస్య మమ కా పునః శ్రుతిశిఖరయుగారోహణేపి శ్రాన్తిరితి భావః॥ సమస్తవస్తువృత్తిసావయవరూపకమ్ ॥ స్రగ్ధరావృత్తమ్ ॥ ౮ ॥

ఇత్థమాచార్యస్య శ్రీరఙ్గనాథనామధారణేనార్చావతారభగవత్స్వరూపతాం ప్రకాశ్యేదానీం - గురురేవ పరంబ్రహ్మేత్యాద్యుక్తరీత్యా సాక్షాత్పరబ్రహ్మతాం చ ప్రపఞ్చయితుమస్మిన్ శ్లేషభిత్తికాభేదాధ్యవసాయేనానన్దమయాధికరణసమన్వయం వితన్వంస్తదాశ్రయణాత్స్వస్య కృతార్థతామాశాస్తే ॥ శ్రుతీతి ॥ పరబ్రహ్మపక్షే ॥ సః । తస్మాద్వా

ఏతస్మాదిత్యుపక్రమ్య జగత్కారణత్వేన ప్రస్తుతః । ఆనన్దమయః పరం బ్రహ్మ ॥ కుతః । శ్రుత్యభ్యాసాత్ । శ్రుతౌ తైత్తిరీయకోపనిషది - అభ్యాసాత్ । స ఏకో మానుష ఆనన్ద ఇత్యాదౌ నిరతిశయదశాశిరస్కతయా ఆనన్దాభ్యాసాదిత్యర్థః ॥ అనేన - ఆనన్దమయోఽభ్యాసాదితి సూత్రాక్షరార్థో వర్ణితః ॥ ఇహలోకే । తన్త్రాభిధేయః । తన్త్రైః వేదాన్తశాస్త్రైః వేదాన్తసిద్ధాన్తైర్వా ॥ తన్త్రం కుటుమ్బకృత్యే స్యాత్సిద్ధాన్తే చౌషధోత్తమే । ప్రధానే తన్తువాయే చ శాస్త్రే చాపి పరిచ్ఛదే । శ్రుతిశాఖాన్తరే హేతావుభయార్థప్రయోజన ఇతి మేదినీ ॥ అభిధేయః । జగత్కారణత్వేన ప్రతిపాద్యః । ఏతేన సర్వకారణవాక్యానామైకకణ్ఠ్యం వ్యఞ్జితమ్ ॥ తన్త్రాభిధేయః - సః - ఆనన్దమయః శ్రుత్యభ్యాసాత్ - పరం బ్రహ్మేతి యోజనా ॥ నన్వానన్దమయ ఇతి వికారార్థకమయట్ప్రత్యయశ్రవణాన్నాయమవికృతః పరమాత్మా - కిన్తు జీవః స్యాత్ - తస్య చానన్దవికారత్వం సంభవత్యేవ - స్వత ఆనన్దరూపస్య సతస్సంసారిత్వావస్థా తద్వికార ఏవేతి చేత్తత్రాహ ॥ ప్రాచుర్యేత్యాదినా ॥ అత్ర - ఆనన్దమయశబ్దే - ప్రత్యయః - మయట్ప్రత్యయః - ప్రాచుర్యార్థాభిధాయీ - తత్ప్రకృతవచనే మయడితి సూత్రోక్తప్రాచుర్యార్థాభిధాయీ - భవతీతి శేషః - యతో వాచో నివర్తన్త ఇత్యాదావానన్దప్రాచుర్యస్య శ్రూయమాణత్వాత్ । జాతు - కదాచిదపి । వికృతిగతః - మయడ్వైతయోర్భాషాయామిత్యుపక్రమ్య - నిత్యం వృద్ధశరాదిభ్య ఇతి సూత్రోక్తప్రాప్తవికారరూపార్థం ప్రాప్తః నచ - చోఽవధారణే । నైవ భవతీత్యర్థః ॥ తతశ్చ ప్రత్యగాత్మనో న జాయతే మ్రియత ఇతి వికారప్రతిషేధసిద్ధే అన్నమయ ఇత్యుపక్రమానురోధేన వికారరూపార్థోఽత్ర నాదర్తవ్య ఇతి భావః ॥ హేత్వుక్తార్థస్య శాస్త్రప్రసిద్ధిం ద్యోతయతి ॥ ఏతేన - వికారశబ్దాన్నేతి చేన్న ప్రాచుర్యాదితి సూత్రార్థ ఉక్తః ॥ కిఞ్చ - తద్ధే

తుః - తస్యానన్దస్య హేతుఃకారణం - ఏష హ్యేవానన్దయాతీత్యానన్దమయస్యజీవాన్ప్రత్యానన్దయితృత్వవ్యపదేశాత్ అనేనతద్ధేతువ్యపదేశాచ్చేతిసూత్రార్థస్సంగృహీతః ॥ హేత్వన్తరాణిచాహ ॥ మన్త్రేత్యాదినా-మన్త్రవర్ణైః - సత్యంజ్ఞానమిత్యాదిమన్త్రవర్ణైఃఉదితఃప్రతిపాదితఃనిజస్స్వకీయోమహిమా - నిరుపాధికసత్తాయోగిత్వనిత్యాసంకుచితజ్ఞానైకాకారత్వత్రివిధపరిచ్ఛేదశూన్యత్వలక్షణోయస్యసతథోక్తః. అనేన-మాన్త్రవర్ణికమేవచగీయతఇతిసూత్రార్థఃప్రకాశితః ॥ ననుప్రత్యగాత్మనఃపరిశుద్ధంస్వరూపమేవసత్యంజ్ఞానమిత్యాదిమన్త్రవర్ణోదితంస్యాత్తత్రాహ ॥ నేదృశఇత్యాదినా ॥ ఈదృశః-పరమాత్మసదృశః- అన్యః-ఇతరఃజీవఃముక్తావస్థోపీతిభావః - విపశ్చిత్-వివిధంపశ్యచ్చిత్త్వంహివిపశ్చిత్త్వం - తథాచసోఽకామయతేత్యాదివాక్యోదితనిరుపాధికబహుభవనరూపసర్వజ్ఞత్వవిశిష్టః - న - నభవతీత్యర్థః ॥ నేదృశఇత్యాదినా-యద్యపిముక్తస్యవిపశ్చిత్త్వంసంభవతి - తథాపితస్యైవసంసారదశాయామవిపశ్చిత్త్వమస్త్యేతినిరుపాధికవిపశ్చిత్త్వంనోపపద్యతఇతిశ్రీభాష్యాభిప్రాయస్స్మారితః - నేతరోఽనుపపత్తేరితిసూత్రార్థోవ్యక్తః ॥ కించ ॥ భేదీ-విజ్ఞానమయాజ్జీవాద్భేదవాన్ - తస్మాద్వాఏతస్మాద్విజ్ఞానమయాత్-అన్యోన్తరఆత్మానన్దమయ ఇతిభేదేనవ్యపదేశాదితిభావః ॥ అనేనభేదవ్యపదేశాచ్చేతిసూత్రార్థఃప్రకటితః ॥ కించ ॥ కృతిషు-జగత్సృష్టిషు-బహువచనంసృష్టిభేదాభిప్రాయం - అన్యానపేక్షః-అన్యస్మిన్ప్రధానే - అనపేక్షః-అపేక్షారహితః-సోఽకామయతబహుస్యామితికామాదేవజగత్సర్గశ్రవణాచ్చతుర్ముఖాదేరివనానుమానికప్రధానాదిశబ్దాభిధేయాచిద్వస్తుసంసర్గాపేక్షాఽస్త్యేతిభావః ॥ అనేన-కామాచ్చనానుమానాపేక్షేతిసూత్రార్థోనిగదితః ॥ ఉక్తమర్థంనిగమయతి- రసఘన

ఇతి-రసఘనః -తస్మా దానన్దమయః పరమాత్మేతి భావః - విజ్ఞానఘన ఇతివదయం వ్యపదేశః - అముం-ఉక్త ప్రకారవిశిష్ట మానన్దమయశబ్దవాచ్యం పరమాత్మానం-ప్రాప్యచ-చ-కారోఽవధారణార్థః-లబ్ధ్వైవేత్యర్థః॥యద్వా-చకారోఽ ముమిత్యత్ర సంబధ్యతే-అముమేవేత్యర్థః॥ఆనన్దీ ప్రశస్తానన్దవాన్-స్యామ్ -భూయాసమ్ రసో వై సః రసగ్గ్ హ్యేవాయం లబ్ధ్వానన్దీభవతీతి శ్రుతేః - అనేన-అస్మిన్నస్య చ తద్యోగం శాస్తీతి సూత్రార్థోఽభిహిత ఇత్యానన్దమయాధికరణార్థసం క్షేపః ❀ ॥ ఆచార్యపక్షేతు ॥ ❀ ఇహ-కలౌ-ఆశ్చర్యమేతదితి భావః-సః-ఆశైశవాన్నిరతిశయప్రతిభాప్రభావవ త్త్వేన ప్రసిద్ధః - బ్రహ్మతన్త్రాభిధేయ ఇతి సమస్తపదమ్ - బ్రహ్మతన్త్ర ఇత్యభిధాతుం యోగ్యః-శ్రీరఙ్గనాథబ్రహ్మతన్త్ర పరకాలమహాదేశిక ఇతియావత్ - నామోక్తావర్థోక్తిః పూర్ణోక్తేః కార్యకరీతి న్యాయాత్ । శ్రుత్యభ్యాసాత్ - శ్రుతీ నాం పూర్వోత్తరభాగద్వయాత్మకానాం వేదానాం - అత్ర శ్రుతిశబ్దేన తదర్థనిర్ణాయకకర్మబ్రహ్మమీమాంసయోరపి సంగ్రహః - అభ్యాసాత్ - పౌనఃపున్యేనామ్నానాత్-అనేన పరీక్ష్య లోకానిత్యత్ర శ్రోత్రియపదార్థః - ఆచినోతి హి శాస్త్రార్థానిత్యాదిస్మృత్యర్థశ్చ సంగృహీతః - పరం - అసంకోచం యథా స్యాత్తథా-ఆనన్దమయః-ప్రచురానన్ద ఇత్య ర్థః - అత్ర సర్వం వాక్యం సావధారణమితి న్యాయేన శ్రుత్యభ్యాసాదేవానన్దమయ ఇత్యర్థో లభ్యతే - తేనయోద్ధ్విష వైష యికానన్దానుభవవ్యవచ్ఛేదః ఫలతి-అతో నిర్విష్టం యతిసార్వభౌమవచసామావృత్తిభిర్యావనమిత్యుక్తః ప్రకారోఽ స్మిన్నైవ చరితార్థ ఇతి ద్యోతితమ్ ॥ నను యస్య నాస్తి నిజా ప్రజ్ఞా కేవలం తు బహుశ్రుతః - న స జానాతి శాస్త్రార్థం దర్వీ సూ పరసానివేత్యాద్యుక్తరీత్యా కస్య చిత్సకలశాస్త్రాలోడనక్షుభితమతేరపి పణ్డితమానినశ్శాస్త్రతత్త్వనిష్ఠ ష్ఠో నోది

యీ దైవ-అస్యతునకదాచిదపితథా- కింతుతత్త్వహితపురుషార్థనిష్కర్షకమేవజ్ఞానవైభవందేదీప్యత ఇత్యాహ॥ ప్రా
చుర్యేత్యాదినా॥ అత్ర- ఆచార్యే విద్యమాన ఇత్యర్థః-ప్రత్యయః-జ్ఞానం-ప్రత్యయో౽ధీనశపథజ్ఞానవిశ్వాస హేతుష్వి
త్యమరః। ప్రాచుర్యార్థాభిధాయీ-ప్రాచుర్యేణ-అతిశయేన-అర్థానాంతత్త్వహితపురుషార్థలక్షణానాం - అభిధా
యీ-ప్రకాశక ఇత్యర్థః । అనేనశరణాగతోద్దిధీర్షాపయుక్తంపరమకారుణికత్వంవ్యఞ్జితమ్ ॥ జాతు-కదాచిదపి- నచవి
కృతిగతః-వికృతిం-సంశయవిపర్యయాదిలక్షణంవికారం-నచగతః-చో౽వధారణే । కదాచిదస్య దసీయజ్ఞానవైభవ
స్యవికారస్పర్శోనైవేతిభావః॥ హిత్యుక్తార్థస్యసార్వలౌకికతాంద్యోతయతి॥అత్రశ్రయణే యస్త్వేదృశజ్ఞానవానేవా-
చార్యశ్శ్రియస్సాక్షాన్మైః॥భిన్ననావాశ్రితస్స్తబ్ధో యథాపారంనగచ్ఛతి॥జ్ఞానహీనంగురుంప్రాప్యకుతో మోక్షమ
వాప్నుయాదితివ్యతిరేకనిన్దనాత్।అథతద్విజ్ఞానార్థంసగురుమేవాభిగచ్ఛేదిత్యాది- ప్రోవాచతాంతత్త్వతోబ్రహ్మవి
ద్యామిత్యుక్తశ్రుత్యుక్తరీత్యాచార్యస్యప్రవక్తృతామూలకోపసన్న జనజ్ఞానోదయనిదానతామాహ ॥ తద్ధేతురితి॥
తద్ధేతుః-తచ్ఛబ్దేనపూర్వప్రస్తుతంజ్ఞానంపరామృశ్యతే। తస్యజ్ఞానస్య- హేతుః కారణం -ఇతిమన్త్రవర్ణోదితః-శ్రు
త్యక్షరోక్తః-నిజోమహిమాయస్యసతథోక్తః॥ త్రయ్యన్తప్రతిపన్దనీయవివిధార్థానాఇత్యుక్తరీత్యాఖిలశిష్యజనజ్ఞా
నోదయనిదానతయాశ్రుతిప్రథిత ఇత్యర్థః ॥ అత్ర- ఆచార్యవాక్పురుషో వేద - నైషా తర్కేణమతిరాపనే
యాప్రోక్తాన్యేనైవసుజ్ఞానాయప్రేష్ఠేత్యాదిశ్రుతయో౽ప్యనుసంధేయాః ॥ యద్వా ॥ తద్ధేతుః-ఉక్త ఏవార్థః।
అత ఏవ - మన్త్రవర్ణైః మూలమన్త్రాక్షరైః - ఉదితః - ఉక్తః - నిజానాంనిత్యానాంచిదచిదీశ్వరాణామ్ -

స్వాకేనిత్యేనిజం త్రిష్విత్యమరః। మహిమా-శరీరశరీరిభావాదివైభవం యేనసతథోక్తః। యద్వామన్త్రవర్ణైః బృహతిబృంహయతీత్యాది శ్రుతివర్ణైః ఉదితః-నిజస్యనిత్యస్యపర బ్రహ్మణః-నిత్యో నిత్యానామితి శ్రుతేః - మహిమా-స్వరూపేణబృహత్త్వం స చానన్త్యాయకల్పత ఇత్యాది శ్రుతిప్రసిద్ధసకలసంకోచనివృత్తిపూర్వకనిరవధికజ్ఞానవికాసరూపానన్త్యావహత్వరూపబృంహణత్వాదిశ్చ యేనసతథోక్తః। యద్వా మన్త్రవర్ణైః రహస్యత్రయవర్ణైరిత్యర్థః। ఉదితః ఉత్పన్నః నిజమహిమా-శాఖానాముపరిస్థితేనమనునేతిశ్లోకోక్తలబ్ధాత్మకత్వాదిరూపస్య వైభవం యస్యసతథోక్తః॥ నత్వేవమపీదృశోన్యోప్యాచార్యఆశ్రయితామిత్యతఆహ ॥ నేతి॥ ఈదృశః-ఉక్తప్రకారకల్యాణగుణవిశిష్టః అన్యః-భేదీ-భేదోఽస్యాస్తీతిభేదీ-ఈదృశః పరమాత్మాయం ప్రత్యగాత్మాతథేదృశఇత్యాద్యుక్తరీత్యాఆత్మపరమాత్మశేషశేషిభావాదివైలక్షణ్యానుసంధానవానితిభావః। జీవబ్రహ్మభేదసమర్థనప్రవీణఇతివా। భేదకాతిశయోక్తిన్యాయేనసకలలోకవిలక్షణసౌశీల్యవాత్సల్యాదిగుణవానితివా॥ విపశ్చిత్-సర్వజ్ఞః-న। నదృశ్యతఇత్యర్థః ॥ జంబూద్వీపేఽస్మిన్నయమేకఏవేదృశఇతిభావః॥ యద్వా-నేదృశోన్యః-అవిపశ్చిద్భిదితిచ్ఛేదః-ఈదృశః అన్యోనాస్తి-అతోయమేవాశ్రయణీయఇతిభావః। వైదుష్యానురూపందుర్మతకథకనిరాసపటీయస్త్వమాహ॥ అవిపశ్చిద్భిదితి। అవిపశ్చితః-అయథావస్థితతత్త్వవేదినః-విప్రలమ్భకాంస్తథాగతాదీన్ - భినత్తిసచ్ఛాస్త్రప్రమాణబాణగణైరితితథోక్తః॥ బౌచ్ఛీవ్యేణినిః ॥ కించ। న కేవలంవాదజల్పధౌరేయతైవాస్యకింతువిశిష్టాద్వైతసిద్ధాన్తనిర్ధారణప్రబన్ధరచనాధౌరం

ధైర్యమప్యస్తీత్యాహ ॥ అన్యేత్యాదినా ॥ కృతిషు-స్వప్రణీతపురుషసూక్తభాష్యరహస్యత్రయార్థసంగ్రహాదిప్రబన్ధే
షు । బహువచనాత్కృతీనామానన్త్యం సూచితమ్ - అన్యానపేక్షః-సహాయాన్తరనిరపేక్షః - సర్వతన్త్రస్వతన్త్ర
త్వాత్ - అసమర్థో హి కృతిరచనాయామపేక్షేత కదాచిత్సహాయాన్తరమ్ ॥ కిము సర్వశక్తిర్భగవానపి చతుర్ముఖాదివ
ద్విచిత్రజగద్రచనాయాం ప్రధానాద్యపేక్షతే సహాయాన్తరమ్ ॥ నను- జన్మాన్తరసహస్రేషు యా బుద్ధిర్భావితా పురా.
తామేవ భజతే జన్తురుపదేశో నిరర్థకః । న గాథాగాధినం శాస్తి బహు చేదపి గాయతు ॥ ప్రకృతిం యాన్తి భూతాని భూ
లిఙ్గశకునిర్యథేత్యాద్యుక్తరీత్యా బహుశ్రుతత్వేఽపి రుచిభేదాత్కస్యచిద్బ్రహ్మానన్దానుభవదవీయానపి స్యాత్ - అయం త్వస
కదాచిదపతథేత్యాహ ॥ రసఘన ఇతి ॥ రసఘనః-ఏష బ్రహ్మ ప్రవిష్టోఽస్మి గ్రీష్మే శీతమివ హ్రదమిత్యుక్తరీత్యా బ్రహ్మా
నన్దానుభవపరిపూర్ణ ఇత్యర్థః । అనేన పరీక్ష్య లోకానిత్యత్ర బ్రహ్మనిష్ఠమితి పదస్యార్థస్సంగృహీతః। అథవా కృతిష్వితి మ
ధ్య మణిన్యాయేన రసఘన ఇత్యత్రాప్యన్వేతి ॥ తథా చాయమర్థః-కృతిషు విద్వత్సు - ధీమాన్ సూరిః కృతీ కృష్టిరిత్యమరః
రసఘనః - ప్రేమపరిపూర్ణః-ఏతేన మాత్సర్యాదిదోషగన్ధాభావస్సూచితః । సర్వదాభిగతస్సద్భిస్సముద్ర ఇవ సిన్ధుభిరి
త్యాదికమిహాస్మర్తవ్యమ్ ॥ ఈదృశాచార్యప్రపదనేన స్వస్య కృతార్థతామాశాస్తే॥ ప్రాప్యస్చేత్యాదినా॥ చకారోఽ
వధారణార్థః । స చ ప్రాప్యేత్యాదిపదత్రయేఽప్యన్వేతి ॥ తేన అముమేవ ప్రాప్యైవ అనన్యవేతి లభ్యతే॥ అముం చ-
ఉక్తప్రకారకల్యాణగుణవిశిష్టమాచార్యమేవ । అనేన శరణ్యాన్తరనైరపేక్ష్యం ప్రాప్యగుణసక్తేస్తం విశదీకృతమ్ - ప్రా
ప్యచ-శరణ్యత్వేన ప్రపద్యైవేత్యర్థః - అనేన - ప్రపన్నాదన్యేషాం న దిశతి ముకున్దో నిజపదమిత్యుక్తరీత్యా ప్రపదనమన్త

శావక్ష్యమాణపరమానన్దప్రాప్తిర్నస్యాదితివ్యఞ్జితమ్ - ఆనన్దీచ - ఆనన్దోఽస్యాస్తీత్యానన్దీ - ప్రశంసాయాంమత్వర్థీయఇనిః-ప్రశస్తానన్దఏవస్యాం - భూయాసమ్-ప్రశస్తానన్దవత్త్వంచనిశ్శేషావిద్యానివృత్తిపూర్వకపరబ్రహ్మానన్దవత్త్వమేవ॥ ఆచార్యవాన్ పురుషో వేదతస్యతావదేవచిరంయావన్నవిమోక్ష్యేఽథసంపత్స్యసఇతి-పాపిష్ఠఃక్షత్రబన్ధుశ్చపుణ్డరీకశ్చపుణ్యకృత్ - ఆచార్యవత్తయాముక్తౌతస్మాదాచార్యవాన్భవేదిత్యాదికమిహానుసంధేయమ్ ॥ వక్తవ్యాన్తరం చాత్రవేదపాదస్తవవ్యాఖ్యానేప్రపఞ్చితమస్మాభిః -ఆనన్ద్యేవేత్యవధారణేన-సిద్ధిర్భవతివానేతిసంశయోఽచ్యుతసేవినామ్ - నసంశయోఽస్తితద్భక్తపరిచర్యారతాత్మనామిత్యుక్తరీత్యా ఆచార్యనిష్ఠయానిరతిశయబ్రహ్మానన్దావాప్తేరవ్యభిచరితత్వంవ్యఞ్జితమ్ - అత్రబ్రహ్మమీమాంసాప్రసిద్ధక్రమేణానన్దమయాధికరణసూత్రార్థనివేశనాచార్యస్యవర్ణనాద్రత్నావళ్యలఙ్కారః - క్రమికంప్రకృతార్థానాంన్యాసంరత్నావళీంవిదురితిలక్షణాత్ - యద్యప్యత్రాచార్యవర్ణనప్రస్తావేబ్రహ్మణఃప్రకృతత్వంనాస్తి - యేనానన్దమయాధికరణక్రమవిన్యాసేనలక్షణసఙ్గతిస్స్యాత్ । తథాపివర్ణనీయస్యాచార్యస్యపరబ్రహ్మరూపతావర్ణనాభిసన్ధినాతస్యాపిప్రకృతత్వమేవ । యథాచతురాస్యపతిర్లక్ష్మ్యాస్సర్వజ్ఞస్త్వంమహీపతే - ఇత్యాదౌబ్రహ్మాదీనామప్రకృతత్వేపివర్ణనీయరాజత్రిమూర్త్యాత్మకతావర్ణనాభిసన్ధినాప్రకృతత్వంతథేతిధ్యేయమ్ ॥ విస్తరస్తురసికరఞ్జిన్యాదౌద్రష్టవ్యః-సచోక్తశ్లేషభిత్తికాభేదాధ్యవసాయమూలకాతిశయోక్త్యుత్తమ్భితః - ప్రస్తుతాప్రస్తుతాచార్యపరబ్రహ్మగోచరార్థవర్ణనాత్ప్రకృతాప్రకృతశ్లేషః - శ్రుతభ్యాసాదానన్దమయఇత్యత్రహేతుహేతుమతోస్సహవర్ణనాద్ధేత్వలఙ్కారః । హేతోర్హేతుమతాసార్థంవర్ణనంహేతురుచ్యతఇతి

లక్షణాత్ ॥ నేదృశోఽన్యోవిపశ్చిదిత్యత్రవర్ణ్యస్యాచార్యస్యోపమాయాంఅనిష్పత్తివచనాత్ప్రతీపభేదః । వర్ణ్యేనాన్యస్యోపమాయాంఅనిష్పత్తివచశ్చతదితిలక్షణాత్ ॥ భేదీత్యాచార్యస్య జగద్విలక్షణత్వ వర్ణనపరవర్ణకాన్తరే భేదకాతిశయోక్తిః । భేదకాతిశయోక్తిస్స్యాత్తస్యైవాన్యత్వవర్ణనమితిలక్షణాత్ ॥ రత్నావళీశ్లేషయోర్హేత్వాద్య లంకారాణాంచైకవాచకానుప్రవేశలక్షణస్సంకరః । హేత్వాదీనామన్యోన్యంసంసృష్టిః । స్వానన్దలాభస్యపూర్వ విశిష్టవాక్యార్థేనసమర్థనాత్కావ్యలిఙ్గమతిదిక్ ॥ స్రగ్ధరావృత్తమ్ ॥ ౯ ॥ అథస్వప్రణీత స్తవస్యమహత్పరిగ్రహ్యతామర్థయతే ॥

లోకగురునాయకాఢ్యస్సరళాన్తరభావ్యసరసతమసుగుణః। స్ఫురతునవరత్నహారస్సదృశాంకణ్ఠేషుచిరతరం శ్రీమాన్ ॥ ౧౦ ॥ నవరత్నహారమేనంసమర్పితంనూత్నదుర్గకృష్ణేన। అనుగృహ్ణాత్వాచార్యోరఙ్గేన్ద్రబ్రహ్మతన్త్రకలిమథనః ॥ ౧౧ ॥

లోకేతి ॥ లోకగురునాయకాఢ్యః-జగదాచార్యరూపనేతృసున్దరః- లోకోత్తరమధ్యమణిసుభగశ్చ ॥ సరళాన్తరైః రసైకతానహృదయైః భావ్యాః అనుసన్ధేయాః. సరసతమాః సుగుణాః శ్లేషప్రసాదాదయోయస్య సతథోక్తః - పక్షే సరళంసూచీవేధేననిరర్గళంయత్-అన్తరంవివరంతస్మిన్ భావ్యాః ప్రవేశార్హాః సరసతమాః - అగ్రన్థిలాస్సు గుణాఃయస్యసతథోక్తః ॥ శ్రీమాన్ ఆచార్యకైంకర్యలక్ష్మీవిశిష్టః। ప్రశస్తప్రకాశవాంశ్చ ॥ నవరత్నహారః నవవిధరత్నహారత్వేనాధ్యవసితనవసంఖ్యాకపద్యహృద్యస్తవ ఇత్యర్థః ॥ నవవిధమణిహారశ్చ - సదృశాం-ఆచార్యమహిమయాథాత్మ్యవేదినామ్ - పక్షే శోభనాక్షీణాం - కణ్ఠేషువాక్షుపక్షే కన్ధరాసు। చిరతరం ఆకల్పం స్ఫురతుప్రకాశతామ్ ॥ ప్రకృతాప్ర

కృతశ్లేషః ॥ ౧౦ ॥ స్వకృతేరాచార్యకృపావిషయతామభ్యర్థయతే ॥ నవేతి ॥ నిగదవ్యాఖ్యానమేతత్ ॥ ౧౧ ॥ నైకవిధ
తన్త్రతత్త్వప్రకటనజాంజామితాంగురోర్హర్తుమ్ । పరిహాసకథేవైషారచితాస్వదతాంహృదే౽స్యవివృతిరియమ్॥
దోషశతగర్భితమపివ్యాఖ్యానమిదంమయాకృతంచాల్యాత్ ॥ అనుగృహ్ణాతుశ్రీమానాచార్యశిఖామణిఃకృపయా ॥ శ్రీ

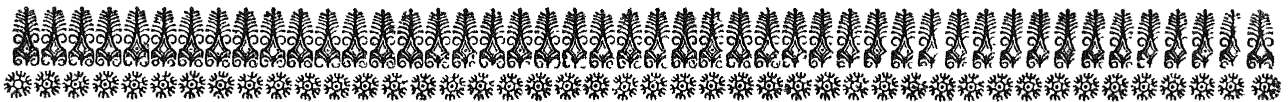
ఇతిశ్రీమచ్ఛ్రీశైలకులకలశాకూపారరాకాచన్ద్రమసశ్శ్రీమత్తాతార్యనన్దనస్య నవదుర్గపురాభిజనస్యశ్రీకృ
ష్ణకవేః । కృతిషుశ్రీమదాచార్యనవరత్నహార స్తవస్సంపూర్ణః ॥

హ్మాతన్త్రకలిజిద్గురువరచరణాబ్జపాంసుపరమాణోః । నవదుర్గకృష్ణసుకవేష్షడ్వింశీకృతిరియంచిరాత్ప్రథతామ్॥***

ఇతిశ్రీమద్బ్రహ్మాతన్త్రపరకాలగురుపరంపరాకరుణాకటాక్షసమాసాదితజ్ఞానవైభవస్యశ్రీమచ్ఛ్రీశైలకు
లతిలకశ్రీమత్తాతార్యకృష్ణామ్బానన్దనస్య ప్రత్యగ్రదుర్గపురాభిజనస్యకవిసార్వభౌమకవిగణ్డభేరుణ్డాది
బిరుదాభిరామస్యశ్రీకృష్ణకవేఃకృతిషునవరత్నహార స్తవవ్యాఖ్యాప్రపన్నాభరణాభిఖ్యాషడ్వింశ
త్తమాకృతిస్సమాప్తిమగమత్ ॥ ***************************

శ్రీమద్బ్రహ్మాతన్త్రపరకాలగురుపరంపరాయై నమోనమః.

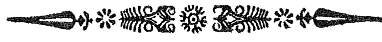

శ్రీరస్తు

శ్రీ శుభమస్తు

శ్రీమద్రఙ్గనాథ బ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికచరణారవిన్దాభ్యాం నమః

నవరత్నహారస్తవప్రారంభః.

ద్విజరాజమణ్డలాన్తశ్లాఘ్యం నిగమోద్ధిధీర్ఘనిజభావమ్ । హయవదనం నమికర్త్రీకుర్మస్తం చాపి రఙ్గనాథగురుమ్ ॥౧॥

అభుజఙ్గనాథసంగతమవిభీషణవశగమవిదితవిమానమ్। శ్రీరఙ్గనాథమన్యం శ్రయామ్యహం బ్రహ్మతన్త్రగురుమ్ ॥ ౨ ॥

ప్రాయోమదీయకవనే బహవో హి దోషాః భక్తిస్తు చాపలవతీ స్తవనే గురూణామ్ । దోషానుపేక్ష్య కవనం ప్రథయేత్స్వశక్త్యా కిం కార్యమస్య కరుణైవ గతిర్హి తేషామ్ ॥ ౩ ॥

పరకాలకృతసపర్యాచర్యాపర్యాప్తహర్షవివశమానాః। శ్రీరఙ్గనాథ ఏవ హి పరకాల త్వం స్వయం ప్రపేదే కిమ్ ॥౪॥

కే నామ నాద్రియన్తే నామైతద్రఙ్గనాథకలివైరిగురోః। త్యక్త్వా సర్వం స్థితమపి సారివ్రాజ్యే జహాతి యన్న గురుమముమ్ ॥౫॥

సర్వస్మాదప్యధికంనామ్నైవహిరఙ్గనాథఇత్యస్య । గురురేతద్వ్యన్నజహావపిసర్వపరిగ్రహత్యాగే॥ ‖౬‖

యోఽయోధ్యాంపురమధ్యవాత్సుచిరంరామావనీశార్చితఃప్రాక్ప్రోక్తో యంముఖభేదతఃకలియుగేరామావనీశార్చితః॥
తామేవాధ్యవసత్పురీమథగతస్సహ్యాత్మజాయాస్తటంకంచిత్పుణ్యజనంపరంవ్యపదిశఞ్ఛ్రీరఙ్గనాథోఽధునా॥ ౭ ।

తత్త్వాదృక్షుద్రపద్యగ్రథనగహనభూనిత్య సంచారఖిన్నస్సంభిన్నఃకణ్టకౌఘైరపివిపులభవగ్రీష్మభానూష్మతప్తః । రఙ్గేన్ద్ర శ్రీబ్రహ్మతన్త్రాదిమపదపరకాలార్యపాదారవిన్దేచ్ఛత్రేకృత్వాత్యజామిశ్రుతిశిఖరయుగారోహణశ్రీస్తిశజ్ఞామ్॥
శ్రుత్యభ్యాసాత్సఆనన్దమయఇహపరంబ్రహ్మతన్త్రాభిధేయఃప్రాక్చర్యార్థాభిధాయీనచవికృతిగతఃప్రత్యయో హ్యత్రజాతు । తద్ధేతుర్బ్రహ్మతన్త్రప్రవర్ణోదితనిజమహిమానేదృశోఽన్యోవిపశ్చిద్విచ్ఛేదీచాన్వ్యానపేక్షఃకృతిషురసఘనఃప్రాప్య చానన్ద్యముంస్యామ్ ‖ ౯ ‖

లోకగురునాయకాధ్యస్స రఙ్గాన్తరభావ్య సరసతమసుగుణః । స్ఫురతునవరత్న హారస్సుదృశాంకణ్ఠేషుచిరతరంశ్రీమాన్ ‖ ౧౦ ‖

నవరత్నహారమేనంసమర్పితంనూత్నదుర్గకృష్ణేన । అనుగృహ్ణాత్వాచార్యోరఙ్గేన్ద్రబ్రహ్మతన్త్రకలిమథనః ‖ ౧౧ ‖

ఇతిశ్రీనవదుర్గకృష్ణకవేఃకృతిషు,నవరత్నహారస్తవస్సమాప్తః.

